

EUROPEAN REFORMS BULLETIN 2016 No 2

Indexed & Shared by:

European Reforms Bulletin 2016

scientific peer-reviewed journal

No. 2

Founded and edited by Centre for European Reforms Studies, a.s.b.l. Grand Duchy of Luxembourg (Registre de commerce et des sociétés, Luxembourg, F 10.340, siège social: L-1541 Luxembourg, 36, boulevard de la Fraternité).

Tel.: +352661261668

e-mail: bulletin@email.lu

http://cers.eu.pn/bulletin.html

Editorial board: Yeskov S. (D.Sc., Assoc. Prof., Luxembourg, editor-in-chief), Zaiets O. (PhD, Assoc. Prof., Luxembourg, deputy editor), Dymarskii Ia. (D.Sc., Prof., Russian Federation), Kaluzhnyi R. (D.Sc., Prof., Ukraine), Karchevskiy N. (D.Sc., Prof., Ukraine), Korystin O. (D.Sc., Prof., Ukraine), Kretova A. (PhD, Russian Federation), Nedodaieva N. (D.Sc., Prof., Israel), Rozovskiy B. (D.Sc., Prof., Ukraine), Zablodska I. (D.Sc., Prof., Ukraine).

European Reforms Bulletin is an international, multilingual (English, Ukrainian, Russian), scholarly, peer-reviewed journal, which aims to publish the highest quality research material, both practical and theoretical, and appeal to a wide audience. It is an official bulletin of the Centre for European Reforms Studies and is published 4 times a year (quarterly). It includes articles related to legal and economic issues of reforms in European Union and Europe-oriented countries, including efficiency and experience of these reforms, comparative studies on all disciplines of law, cross-disciplinary legal and economic studies, and also educational issues. It welcomes manuscripts from all over the world, in particular from countries which made European choice recently. It accepts articles from professional academics, researchers, experts, practitioners and PhD students.

Responsibility for the accuracy of bibliographic citations, quotations, data, facts, private names, enterprises, organizations, institutions and government bodies titles, geographical locations etc. lies entirely with authors. All the articles are published in author's edition. Authors must accept full responsibility for the factual accuracy of the data presented and should obtain any authorization necessary for publication. The editorial board and the Centre for European Reforms Studies do not always share the views and thoughts expressed in the articles.

The editorial board reserves the right to refuse any material for publication and advises that authors should retain copies of submitted manuscripts and correspondence as material cannot be returned. Final decision about acceptance or rejection rests with the editor-in-chief and editorial board. By submitting an article for publication author declares that the submitted work is original and not being considered elsewhere for publication and has not been published before.

Recommended for publication by the Centre for European Reforms Studies (protocol of the general meeting No. 6 04.07.2016)

© European Reforms Bulletin, 2016

© Authors of articles, 2016

Table of contents

Bilenko M. Scope of Legal Understanding of Entrepreneurship	2
Boychenko E.B., Hrechana S.I. Monitoring as a tool for modernization infrastructure interregional cooperation	6
Dorohina Yu.A. The subject of offenses against property: separate problems of understanding	12
Gurzhiy A. Topical issues of personal data protection in Ukraine	15
Gurzhiy T. Road Safety in Ukraine: Conceptual Basis of Economic Evaluation	18
Hablei N. Rights of Convicted Person to Application of Security Measures in the Criminal Proceedings of Ukraine	22
Kalyuga K.V. On the problem of the application of separate "unconventional" theories, which reflect criminalistic information about the identity of the offender	25
Korsakova O.S. The implementation of the theory of synergies within the cluster	29
Kudrina O.Y., Saienko O.A. Developing of the Effective managing system in conditions of protracted economic crisis in Ukraine	33
Liskovetska T.P. Increasing the competitiveness of Ukraine's economy	38
Novytska N.B. Philosophical and legal peculiarities of the genesis of public morals protection	42
Pitsyk K.Z. The Comparative Legal Characteristics of Some Aspects of the Heritage Law of Ukraine and Foreign Countries	45
Velykoroda O.M. Perspectives of the development of simplified civil procedures in Ukraine with the perspective of harmonization with the legislation of the European Union	48

Scope of Legal Understanding of Entrepreneurship

Marianna Bilenko

Kyiv National University of Trade and Economics, Ukraine

e-mail: belenkomarianna@ukr.net

Abstract: Enterprise – is a powerful economic and political force, grounded on independent private enterprise, taking alone or jointly with partners, if necessary involving employees and creating a special, specific stratum of small firms. The main component of entrepreneurship as a fundamental basis of constitutional order is a constitutional right to business. The existing definitions of “entrepreneurship” have significant differences. These differences due to: different social and economic role of enterprise in various countries; contradictory understanding of entrepreneurship main features; different practical experience of entrepreneurship and its scientific investigation. Currently, significant role in regulation of entrepreneurship relations play the Civil and the Commercial Codes of Ukraine, which contain a raw of duplicated provisions. Resolving existing collisions should provide by the precedence special rules over general, regardless the act, containing their provisions. Considering the concept of entrepreneurship should also be noted that commercial legislative acts of Ukraine, unlike the civil legislation, widely use the term “entrepreneurship”. Entrepreneurship is a part of the economical activity is the complex notion, which covers, in addition to business relations, administrative, labor, tax, etc. relationships for business organization and its organizational support. As well the entrepreneurship is considered as a component of business activity and as public relations arising between entrepreneurs during conclusion of contracts on the transfer of property, works, services and other agreements aimed at getting profit. Thus, entrepreneurship and entrepreneur activities – are complex categories that can be viewed in different aspects, namely: organizational, legal, economic, and therefore they require more detailed studies.

Key words: economic, business, enterprise, entrepreneur, entrepreneurship, law, legislative regulation.

Today in the free-market economy highly increases the number of individuals involved into entrepreneurial activities. Enterprise – is a powerful economic and political force, grounded on independent private enterprise, taking alone or jointly with partners, if necessary involving employees and creating a special, specific stratum of small firms. Such firms form the economic organism of any country and easily create competition to large enterprises, showing greater initiative, flexibility and low cost of administrative apparatus. Their economic activity does not allow raising prices without control, thus preventing monopoly.

At the present stage, economic development of Ukraine is very ambiguous: on the one hand – there is substantial range of issues related to political instability, on the other – we have certain achievements and positive changes through gradual reform of national legislation in the process of European integration. In this regard, development of enterprise in Ukraine proceeds under very complicated system of uncertainties (economical, political, legal, ideological, etc.). Even if we imagine the ideal business model, based on a relatively complete and accurate knowledge of this kind of social activity, still it will be the uncertainty of its development, especially in the distant future. Current Ukrainian legislation is rather far from the requirements of modern state and economics. Therefore, the development of business in our country is a prerequisite of economic stability, as well as weakening and overcoming of social tension. However, at present there is no commonly accepted concept of enterprise, which determines the aim of this article – through the analysis of scientific researches to explore the history of the concept, to consider its nature, role and importance in economical and legal science.

The main component of entrepreneurship as a fundamental basis of constitutional order is a constitutional right to business. The Ukrainian Constitution enshrines everyone’s right to entrepreneurial activity not prohibited by the law [1], the freedom of man and citizen to product for profit. By the content, it’s certain material benefits in production and the rights to such benefits: the right to their exchange, distribution, possession, use, disposal, profit etc. The shape – is a measure or way of behavior, manifestation of will, interests, opportunities and civil rights in business sphere [2]. That refers to the legislative regulation of human natural and inalienable right to freedom and social creativity in community, provided that the implementation of this right will not harm other entities or society as a whole. The Ukrainian Constitution (Art. 21) establishes the principle of inalienability and inviolability of human rights and freedoms, according to which is unacceptable not only the deprivation of human rights and freedoms, but as well their violation, limitation of their content and creation obstacles to their implementation. How said A. Selivanov [3, p. 28-29], the right to entrepreneurship refers to one of the inalienable human rights as the right to life, to liberty and to the pursuit of happiness. This right can be used according to the will of a man, risking his property, future wellness and health. Ability to enterprise (certainly is not equal in different people) inherent in man from birth, and therefore objectively cannot be limited by any subject or state, except the cases when entrepreneurial activity does harm to society. No one can force a person to create and to risk its property – the main thing is freedom of personal will.

The term “enterprise” is extremely broad and roomy. It intertwined economical, legal, political, historical, moral and psychological relationships. It was forming over time, changing under the influence of base and superstructure institutions, human psychology etc. Outlining main features of enterprise development in Ukraine, we should note that unstable partnerships, lack of government programs to support entrepreneurship, inefficient use of regulatory policy instruments, the absence of public institutions on entrepreneurial support and other negative factors cause growth of organizational disorder in business activities, which, in turn, attract great scientific interest to the problems of modern enterprise. For a complete understanding of the essence this phenomena let us turn to the history and theoretical justification for the notion of “enterprise”.

The origin of the enterprise can be traced back in ancient time when it is associated with the trade and commercial activity that further turns in various activities of merchants. The question of exact meaning of enterprise issue has attracted common attention in the XVIII century (although the appearance of “entrepreneurs” who were artisans, merchants and moneylenders took place much earlier and the first attempts of entrepreneurship conceptualization had been made in the XVII century).

Exploring the capitalist economic system in the history of Russia, which was based on free economic activity and business, A. Bihnyak [4] found that despite of aiming the pre-revolutionary legislation at favorable conditions for business and entrepreneurship development, the concept of business or entrepreneurship in Russian Empire was absent. Moreover, in special literature the words “merchant, trading activity”, “entrepreneurship”, “entrepreneur” were used as well known, that did not require disclosure of their contents and analysis of their features.

Among a large number of works on civil and commercial law, published in late XIX - early XX century, it can be hardly founded even one, revolving around the concept of entrepreneurship. One of the famous pre-revolutionary scientists A. Kaminka underlined that “entrepreneurial activity consists of various elements, which play different roles in different types of organizations”, but still he did not formulate the definition of entrepreneurship. Therefore, we can assume that in pre-revolutionary period neither legislator nor scientific community were not interested in determination of entrepreneurship essence.

Firstly the term “entrepreneur” was entered into scientific circulation by the British economist Richard Cantillon, who has made first systematic analysis of entrepreneurial activities. He considered the entrepreneurship as a special kind of economic function which always has an element of risk. By entrepreneurs R. Cantillon meant the people with variable income (artisans, merchants, farmers, etc.), i.e. those who were involved in economic activities in terms of instability and unpredictability. Also significant contribution to the study of the entrepreneurship made such known economists of XVIII-XIX centuries as Adam Smith, David Ricardo, JB Say, A. Marshall, J. Schumpeter and others. The existing definitions of “entrepreneurship” have significant differences. These differences due to: 1) different social and economic role of enterprise in various countries; 2) contradictory understanding of entrepreneurship main features; 3) different practical experience of entrepreneurship and its scientific investigation.

In Ukraine, the term “entrepreneurship” got legislative consolidation after the acquisition of state independence [5]. Ukraine choose the path towards a market economy and freedom of entrepreneurship activities. Currently, significant role in regulation of entrepreneurship relations play the Civil and the Commercial Codes of Ukraine, which create a stable basis for legal regulation of property and personal non-property relations in all sectors of social life. In modern Ukraine ongoing the discussion about the fundamental act in regulation of entrepreneurship relations.

Some jurists contend that today despite the adoption of the Commercial Code basic entrepreneurship relations are regulated by Civil Code of Ukraine. However, representatives of another approach, insist that the Commercial Code of Ukraine is a special act in the field of entrepreneurship and it is the act, which has undisputable priority in entrepreneurship regulation [6, p. 7].

According to V. Luts, both the Civil and the Commercial Codes of Ukraine play very important role at regulation of property and personal relations, based on principles of individual liberty, freedom of property, freedom of contract and entrepreneurship, judicial protection. The Civil Code of Ukraine, in particular, contains provisions that define legal status of an individual as an entrepreneur, legal status of business partnerships as subjects of civil relations as well as the specific contractual obligations of enterprises. However, the Commercial Code of Ukraine duplicated certain provisions concerning enterprises (including economic partnerships and production cooperatives), provisions on legal status of companies and associations, general provisions on the economic obligations, including economic contracts concluded in certain sectors of economy, as well as responsibility for some offenses, etc. [7, p. 11-12]. As we can see, today there is no clear approach in giving priority to one of the Codes regulating business relations. In our view, today the only way of practical application of the Civil and the Commercial Codes of Ukraine is

solving collisions by the precedence special rules over general, regardless the act containing their provisions, ie the primary use of the logical interpretation. In any case jurists should guide by the essence of certain branch of economic and law, certain rules, and the content of the entrepreneurship relations.

For example, in resolving collision between Art. 218 Commercial Code of Ukraine and Art. 263 Civil Code of Ukraine concerning the definition of signs of force majeure (exceptional and/or unavoidable circumstances) should be understood that the “force majeure” is a classic civil-law institution. So it should be regulated by the Civil Code of Ukraine, which defines and differentiates force majeure, exceptional and unavoidable circumstances. In turn, in determining the legal nature of property rights on which the property belongs to the state enterprise, we should realize that corresponding relations exist exclusively in commercial sphere, and therefore, solving this task should be made according to provisions of the Commercial Code of Ukraine. Undoubtedly the Commercial Code of Ukraine duplicates certain provisions of the Civil Code of Ukraine, which leads to different regulation of the same relationships. However, this fact take place only due to flawed legislative technique, not to objective prerequisites. Thus, it is highly important to eliminate all cases of double regulation same relations by the two different codes.

Returning to the concept of entrepreneurship should be noted that in accordance with Art. 42 Commercial Code of Ukraine entrepreneurship is an independent, proactive, systematic, “at own risk” economic activity carried out by economic entities (entrepreneurs) with a view to achieve economic and social benefits and profit. Academic literature indicates entrepreneurship as economical system with an employed in the core. At the same time noted that the company as a socio-economic phenomenon has a multifunctional character and ambiguously interpreted in different fields of knowledge. Also entrepreneurship is defined as a special, innovative way of activity, based on the combination of constant search of new opportunities, willingness to take risks, focus on innovation [8, p 6]. Along with there is a definition of entrepreneurship as a dynamic, active element of business manifested in initiative, independent activities realizing at own risk and under own financial responsibility by citizens and associations for production of goods, works and services for profit [9].

It should also be noted that commercial legislative acts of Ukraine, unlike the civil legislation, widely use the term “entrepreneurship”. Under entrepreneurship is meant – an independent, proactive, innovative, professional, systematic entrepreneur activity, carried on by business entities in order to achieve economic and social benefits and profit at their own risk, by their own responsibility, without violation of human rights and legislative provisions. As rightly noted by V. Mahinchuk [10], in essence from the legal point of view entrepreneurship is a specific action outside or within relationships with the participation of entrepreneur and arising from certain legal fact or actual composition. That’s why the entrepreneurship as a part of the economical activity is the complex notion, which covers, in addition to business relations, administrative, labor, tax, etc. relationships for business organization and its organizational support. Thus, the scientist concluded that the entrepreneurship should be regarded as a component of business activity and as public relations arising between entrepreneurs during conclusion of contracts on the transfer of property, works, services and other agreements aimed at getting profit.

In summary, it should be noted that the definition of entrepreneurship is essential to the legal qualification of economical relations and solving the issues about belonging of concrete commercial relations to the field of entrepreneurship. However, despite the existing scientific achievements among modern researchers there is no consolidated approach to understanding of entrepreneurship. The modern concept of entrepreneurship is multifaceted. It is used as economic, legal, commercial and social categories, which allows considering entrepreneurship as a multifunctional phenomenon, ambiguously interpreted in various fields of knowledge. Such approach to its interpretation is determined by wide spectrum of historical and political factors.

Therefore, given the numerous scientific approaches differently revealing the essence of entrepreneurship, as a priority, it should provide a legal approach to this category. Such determination shall be rather laconic, but essential and applicable for a cross-sectoral use. Thus, there is a need for a unified conceptual system for all branches of knowledge that will push further their faithful interpretation and application.

References:

1. Konstitutsiya Ukrayini [The Constitution of Ukraine] vid 28 chervnya 1996 roku Vidomosti Verhovnoyi Radi 1996, No. 30 St. 141. (In Ukrainian).
2. Kovach A. V. Pravo lyudyny na pidpryyemnytstvo. Problemy tsyvil'noho prava ta pidpryyemnytstva v Ukrayini [Problems of Civil Law and business in Ukraine]. Available at: http://kul.kiev.ua/images/chasop/2012_2/212.pdf. (accessed 11.05.2016). (In Ukrainian).

3. Bihnyak O. V. Lehal'na definitsiya ponyattya pidpryyemnytstvo. Universytets'ki naukovi zapysky [University scientific notes], 2015 No. 1,2 (13,14). Available at: <http://www.univer.km.ua/visnyk/744.pdf>. (accessed 11.05.2016). (In Ukrainian).

4. Zakon Ukrainy «Pro pidpryyemstva v Ukraini» [The Law of Ukraine «On Enterprises in Ukraine»] vid 27. 03. 1991 r. (In Ukrainian).

5. Makhinchuk V. M. (2013) Pryvatnopravove rehulyuvannya pidpryyemnyts'kykh vidnosyn v Ukraini [Regulation of private business relations in Ukraine]. K.: Yurinkom Inter, 2013, P. 7. (In Ukrainian).

6. Luts' V. V. (2008) Kontrakty v pidpryyemnyts'kiy diyal'nosti [Contracts in business] : navch. posib, 2–e vyd., pererob. i dopov. V. V. Luts'. K.: Yurinkom Inter, 2008, S. 11,12. (In Ukrainian).

7. Zadykhaylo D. Problemy kodyfykatsyy predprynymatel'skoho zakonodatel'stva. Predprynymatel'stvo, khozyaystvo y pravo [Business, Economy and Law], 1998. No.5, S. 6. (In Ukrainian).

8. Kisel'ov A. P. Osnovy biznesu [Business Basics]: pidruchnyk, Kyiv.: Vyshcha shkola, 1997 Available at: <http://buklib.net/books/22969/>. (In Ukrainian).

9. Makhinchuk V. M. Teoretychni zasady pryvatnopravovoho rehulyuvannya pidpryyemnyts'kykh vidnosyn [The theoretical basis of private law regulating business relations]: avtoref. dys. na zdobuttya nauk. stup. dok. yuryd. nauk : spets. 12. 00. 03. «Tsyvil'ne pravo i tsyvil'nyy protses; simeyne pravo; mizhnarodne pryvatne pravo», M. V. Makhinchuk, 2014, 40 s. (In Ukrainian).

Правовое ограничение понятия «предпринимательство»

Биленко Марианна, e-mail: belenkomarianna@ukr.net

Киевский национальный торгово-экономический университет, Украина

Аннотация: Предпринимательство – это мощная экономическая и политическая сила, в основе которой заложено “дело”, которое предприниматель ведет самостоятельно (единолично или совместно с партнерами), привлекая при необходимости наемных работников и создавая особый, специфический слой небольших предприятий. Главной составляющей предпринимательства как фундаментальной основы конституционного строя является конституционное право граждан на предпринимательскую деятельность. Определение понятия “предпринимательство” имеют значительные расхождения, которые обусловлены: во-первых, социально-экономической ролью предпринимательства в системе народного хозяйства различных стран, во-вторых, недостаточным, а иногда и противоречивым отражением характерных черт, присущих предпринимательству; в-третьих, разным опытом практического формирования предпринимательства и его научного познания. Сейчас в регулировании отношений, связанных с осуществлением предпринимательской деятельности, значительную роль играют Гражданский и Хозяйственный кодексы Украины, которые нередко осуществляют двойное регулирования одинаковых правоотношений. Решение существующих коллизий возможно лишь путем сопоставления общих и специальных норм, независимо от акта, в котором они закреплены. Рассматривая понятие предпринимательства, также следует отметить, что в хозяйственном законодательстве, в отличие от гражданского, широко используется термин “предпринимательская деятельность”. Будучи частью хозяйственной деятельности, предпринимательство является понятием комплексным, которое включает в себя, кроме предпринимательских отношений, также административные, трудовые, налоговые и другие отношения, возникающие в ходе организации предпринимательской деятельности. Таким образом, следует отметить, что предпринимательская деятельность и предпринимательство – это сложные категории, которые можно рассматривать в разных аспектах, а именно: организационном, юридическом, экономическом. В связи с этим констатируется необходимость более детальных предметных исследований.

Ключевые слова: экономика, бизнес, предпринимательство, предприниматель, предпринимательская деятельность, право, законодательное регулирование.

Monitoring as a Tool for Modernization Infrastructure Interregional Cooperation

Elina B. Boychenko

Institute of Economic and Legal Researches of NAS of Ukraine, Ukraine
e-mail: elina-boychenko@rambler.ru

Svitlana Iv. Hrechana

Institute of Economic and Legal Researches of NAS of Ukraine, Ukraine
e-mail: svigrech@gmail.com

Abstract: The purpose of the article is determination of pre-conditions of modernization of infrastructure of interregional (transboundary) cooperation and development of monitoring procedure as its basic instrument. In-process underline meaningfulness of development of processes of interregional cooperation is for providing of economic and social development of territories. It is established, that a modern political and economic situation in a country, requires activation of such cooperation, above all things through modernization of its infrastructure. For the decision of its pre-conditions a terminology vehicle was specified in relation to a “interregional cooperation” and “infrastructure of interregional (transboundary) cooperation”. It is suggested under modernization of infrastructure of interregional (transboundary) cooperation to understand the complex of innovative actions with a management its development. Pre-conditions of functioning of infrastructure of interregional (transboundary) cooperation are formulated. Their aggregate parts on spheres, which form the external environment of functioning of cooperation, and elements of regional infrastructure. The particular positive changes of these spheres are determine as modernization. In quality the instrument of providing for modernization infrastructure interregional cooperation is Program of its monitoring is select. In task the exposed essence and the orgware of such monitoring is offered. His maintenance, which is taken to forming of standard model of the system of supervision, collection, treatment and presentation, scientifically grounded to information which characterizes development of social-economic sphere of territory status and consists in development of conception and method of this research, is schematically presented. The process of leadthrough of monitoring of modernization of infrastructure of interregional cooperation is presented as an algorithm. The structure of typical Program of monitoring and outlined directions of possible application of conclusions of its realization is offered also. To prove expedience of the use of informative base of monitoring is for high-quality organization, support and expansion of interregional communications, assistance practical realization of agreements about a cooperation.

Keywords: infrastructure, modernization, of interregional cooperation, monitoring, program, information base

Постановка проблеми. Однією з найважливіших умов забезпечення економічного та соціального зростання кожного регіону є наявність розвиненої інфраструктури. В умовах загострення кризових явищ українського суспільства, відбувається руйнування значної частини виробничої, енергетичної, транспортної та соціальної інфраструктури, аграрного комплексу Донбасу. Зруйновані або суттєво пошкодженні підприємства промислового комплексу, житлово-комунального господарства, порушена банківська система, припинена господарська діяльність значної кількості підприємств. Вирішення зазначених проблем потребує розробки дієвих заходів щодо модернізації інфраструктури міжрегіонального співробітництва з огляду на сучасні політичні та соціально-економічні трансформації.

Огляд останніх публікацій. Висвітленню теоретичних аспектів сутності та модернізації інфраструктури міжрегіонального співробітництва присвячено чимало досліджень провідних вчених, таких як П.Ю. Беленький [1], Н.В. Васильчук [2], З.В. Герасимчук [3], І.В. Заблудська [4], І.А. Попова [5], І.К. Чукаєва [6] тощо. Даний науковий доробок відзначається відсутністю єдиного погляду щодо визначення сутності, видів та елементів інфраструктури, а також різноспрямованістю підходів до її модернізації. Вивчаючи ключові проблеми розвитку трансформаційних процесів та констатуючи їх різноманітність і множини, науковці акцентують основну увагу на відсутності координування дій міжрегіональної співпраці, що обумовило проведення даного дослідження.

Метою статті є визначення передумов модернізації інфраструктури міжрегіонального (транскордонного) співробітництва та розробка процедури моніторингу як її основного інструменту.

Виклад основного матеріалу. Встановлюючи сутність поняття модернізації інфраструктури міжрегіонального (транскордонного) співробітництва, перш за все, слід зазначити, що під міжрегіональним співробітництвом розуміється взаємоузгоджена діяльність як усередині держави так і за її межами органів державної влади, органів влади адміністративно-територіальних одиниць, органів місцевого самоврядування, юридичних осіб, громадських організацій, яка здійснюється на

підставі чинного законодавства з метою вирішення спільних економічних, соціальних, культурних, екологічних та інших питань.

Під інфраструктурою (англ. infrastructure) (рос. инфраструктура, англ. infrastructure, нім. Infrastruktur) слід розуміти сукупність галузей та видів діяльності, що обслуговують економіку, виробництво (транспорт, зв'язок, комунальне господарство, загальна і професійна освіта, охорона здоров'я та ін.). До її складу входять основні споруди і послуги, зокрема, системи каналізації, водопостачання, електропостачання, від яких залежить розвиток як окремих населених пунктів, так і економіки в цілому, а також будівництво доріг, каналів, портів, мостів, складів, енергетичного господарства, систем зв'язку, водопостачання, каналізації тощо.

Міжрегіональне співробітництво це взаємоузгоджена екстериторіальна діяльність органів влади всіх рівнів, юридичних осіб та громадських організацій, що здійснюється в межах правового поля з метою вирішення спільних економічних, соціальних, культурних, екологічних та інших питань. Воно має велике значення в економічному розвитку регіонів. Даючи можливість більш раціонально використовувати наявний економічний та ресурсний потенціали, вирішувати конкретні соціальні та економічні проблеми територій, міжрегіональне співробітництво є однією з найважливіших форм регіонального розвитку.

За результатами попередніх досліджень встановлено, що інфраструктура міжрегіонального (трансграничного) співробітництва являє собою сукупність елементів, які створюють і регулюють умови, необхідні для безперервного функціонування господарських взаємозв'язків та взаємодії суб'єктів і об'єктів регіональної економіки.

Дослідження, що містяться в науковій та спеціальній літературі, дозволили з'ясувати, що модернізація відображає процеси змін і оновлення в технологічному та соціальному розвитку суспільства як у глобальному масштабі, так на рівні кожної країни, галузі й окремого підприємства, та супроводжується структурно-технологічними змінами у виробництві, інвестиційній та інноваційній діяльності, інституціональному устрої держави, у змісті економічної політики, яка проводиться стосовно нових сучасних вимог. При цьому модернізація виступає як інтегральний процес, який включає в себе сукупність часткових процесів перетворення і є основою досягнення стійкого, збалансованого та інноваційного руху і розвитку соціально-економічних систем різних рівней [1].

Ковальчук Е.А. розглядає модернізацію як комплексний проект по удосконаленню діяльності не лише у виробничому та техніко-технологічному аспекті, а й включає удосконалення інфраструктури та ураховує зміни у зовнішньому середовищі підприємства [2, с. 11].

Під модернізацією інфраструктури міжрегіонального (трансграничного) співробітництва доцільно розуміти комплекс інноваційних дій з управлінням розвитком інфраструктури міжрегіонального співробітництва. Модернізацію інфраструктури міжрегіонального (трансграничного) співробітництва доцільно розглядати через систематизацію передумов її функціонування (рис. 1). Метою модернізації інфраструктури слід вважати активізацію міжрегіонального (трансграничного) співробітництва.

Модернізацію інфраструктури міжрегіонального (трансграничного) співробітництва доцільно розглядати як конкретні зміни та удосконалення сфер, що формують зовнішнє середовище його функціонування, а саме: нормативно-правової; організаційної; інформаційно-аналітичної; фінансово-кредитної; кадрової. У цьому контексті модернізація передбачає розробку інноваційних дій для кожної з зазначених сфер.

Таким чином, забезпечення модернізації інфраструктури міжрегіонального (трансграничного) співробітництва передбачає систематизацію зовнішніх умов її функціонування для кожної із видів виробничої і невиробничої інфраструктури та розробку комплексу інноваційних дій, які стосуються організації, мотивації, планування та контролю, спрямованих на удосконалення діючої моделі міжрегіонального (трансграничного) співробітництва. Як один з інструментів для вирішення поставленого завдання, пропонується використовувати Програму моніторингу інфраструктури міжрегіонального (трансграничного) співробітництва.

Моніторинг - це постійний процес збору даних про процес і показники виконання заходів, що досягаються у ході реалізації механізму управління, виконання програм розвитку інфраструктури, прийнятих у межах цього механізму, реалізації інфраструктурних проектів. Дані, отримані у процесі моніторингу, можуть бути основою для проведення оцінки ефективності модернізації інфраструктури міжрегіонального (трансграничного) співробітництва.

Моніторинг це процес відстеження або вимірювання того, що відбувається в інфраструктурному секторі регіону, він є комбінацією внутрішнього моніторингу покликаного

перевіряти ступінь просування за обраними стратегічними напрямками до головної мети механізму управління та досягнення окремих цілей, та зовнішнього моніторингу, який передбачає збирання інформації щодо ширшого контексту, як-от: зміни в законодавстві країни, державної політики, ситуації в галузях та довколишніх регіонах, що мають стратегічне значення для інфраструктури цього регіону, тенденції та динаміка соціально-економічного розвитку регіону, інституційні зміни тощо, та забезпечує впровадження механізму управління конкурентоспроможністю регіону на основі розвитку його інфраструктури відповідно до інтересів і можливостей зацікавлених сторін регіону [8, 9].

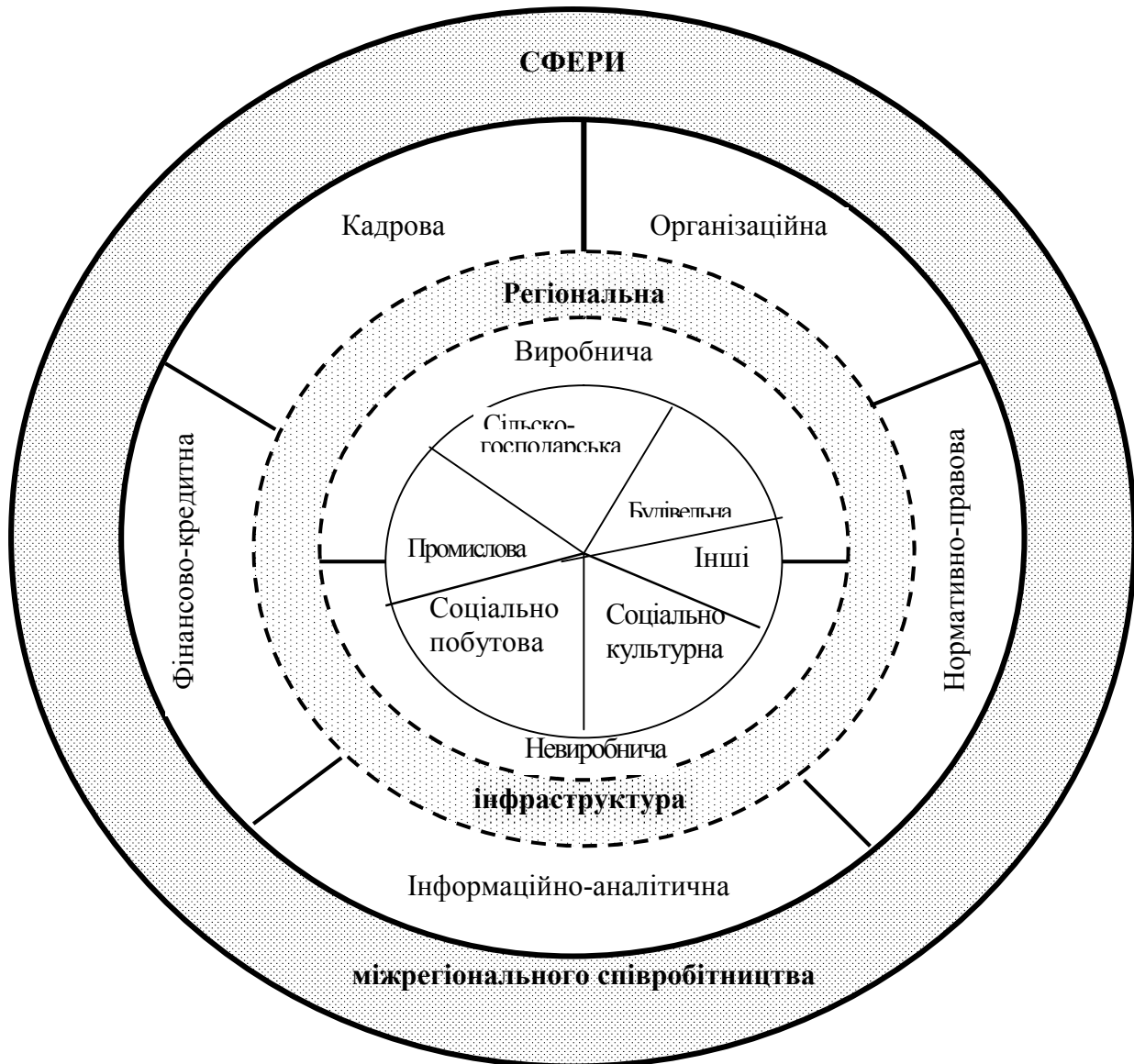

Рис. 1. Передумови модернізації інфраструктури міжрегіонального (транскордонного) співробітництва

Організація моніторингу інфраструктури міжрегіонального (транскордонного) співробітництва зводиться до формування стандартної моделі системи спостереження, збору, обробки та подання науково-обґрунтованої інформації, що характеризує стан розвитку соціально-економічної сфери території та полягає у розробці концепції та методики цього дослідження (рис. 2).

Проведення моніторингу повинно здійснюватись за розробленою Програмою, що складається з комплексу взаємопов'язаних елементів, які спрямовані на формування дієвої системи довгострокового, неперервного, систематичного спостереження за динамікою основних показників інфраструктури міжрегіонального (транскордонного) співробітництва в межах адміністративно-територіальних утворень. Серйозна увага в таких програмах має приділятися сутності економічних інтересів учасників реалізації програм, визначенню напрямків їхньої взаємодії і виробленню погоджених рішень.

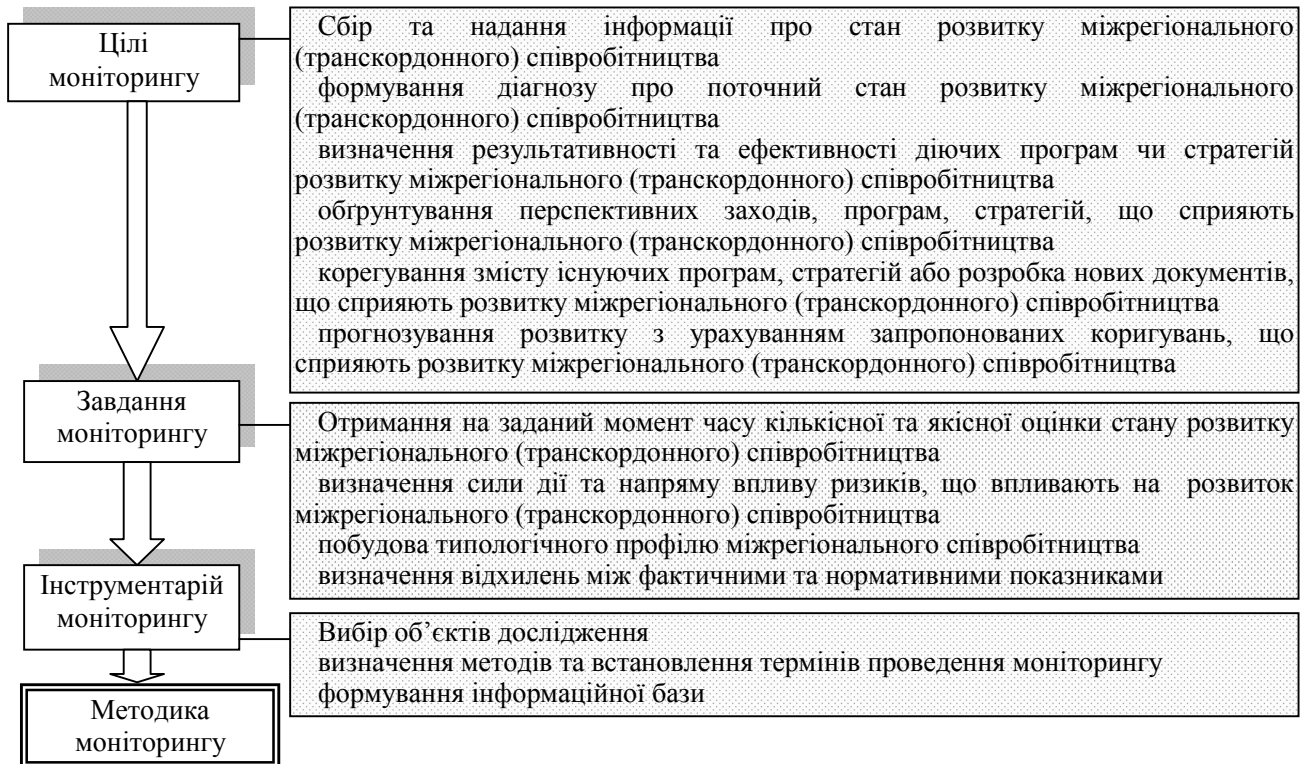

Рис. 2. Організаційне забезпечення моніторингу розвитку міжрегіонального (транскордонного) співробітництва

Для цього до Програми моніторингу інфраструктури міжрегіонального (транскордонного) співробітництва мають бути включені наступні розділи:

загальні положення; об'єкти моніторингу інфраструктури міжрегіонального (транскордонного) співробітництва;

обґрунтування необхідності програми;

підґрунття для розробки програми;

мета та основні завдання програми;

концептуальні положення формування системи моніторингу інфраструктури міжрегіонального (транскордонного) співробітництва;

суб'єкти систем моніторингу життєдіяльності регіонального соціуму та їх основні функції;

етапи реалізації програми;

механізм забезпечення реалізації програми;

критерії оцінки реалізації програми.

Алгоритм пропонованого моніторингу інфраструктури міжрегіонального (транскордонного) співробітництва подано на рис. 3.

Оскільки метою проведення моніторингу інфраструктури міжрегіонального (транскордонного) співробітництва є отримання висновків аналізу стану інфраструктури та економічних зв'язків між її об'єктами, а також виконання програм міжрегіонального співробітництва, закладених у регіональних Стратегіях соціально-економічного розвитку, результатом його проведення має бути масив відповідної інформації. Отримання цих даних зацікавленими виконавчими органами влади на національному та місцевих рівнях, Агенціями регіонального розвитку, Торгово-промисловими палатами, громадськими організаціями дозволить на більш якісно організувати підтримку діяльності регіонів для розширення їх прямих ділових контактів в цілях інтенсифікації і поглиблення міжрегіональних зв'язків сприяння практичній реалізації угод і договорів про співпрацю між Урядом і адміністраціями суб'єктів різних регіонів. Суб'єкти міжрегіональної співпраці зможуть долучитися до повної, якісної, своєчасної і достовірної інформації для прийняття обґрунтованих рішень, що позитивно позначиться на соціально-економічному становищі регіону.

Застосування такого інструментарію модернізації дозволяє відродити реалізацію великих інфраструктурних проектів, спрямованих на вирішення великих міжгалузевих завдань, для фінансування яких необхідні не тільки регіональні ресурси. Разом з програмно-цільовим підходом (на стадії планування бюджету проектів) запровадження такого моніторингу для таких проектів

уможливить чітку синхронізацію взаємозалежних заходів кожного регіону, дозволить урахувати тривалість строків здійснення та консолідувати кошти та ресурси.

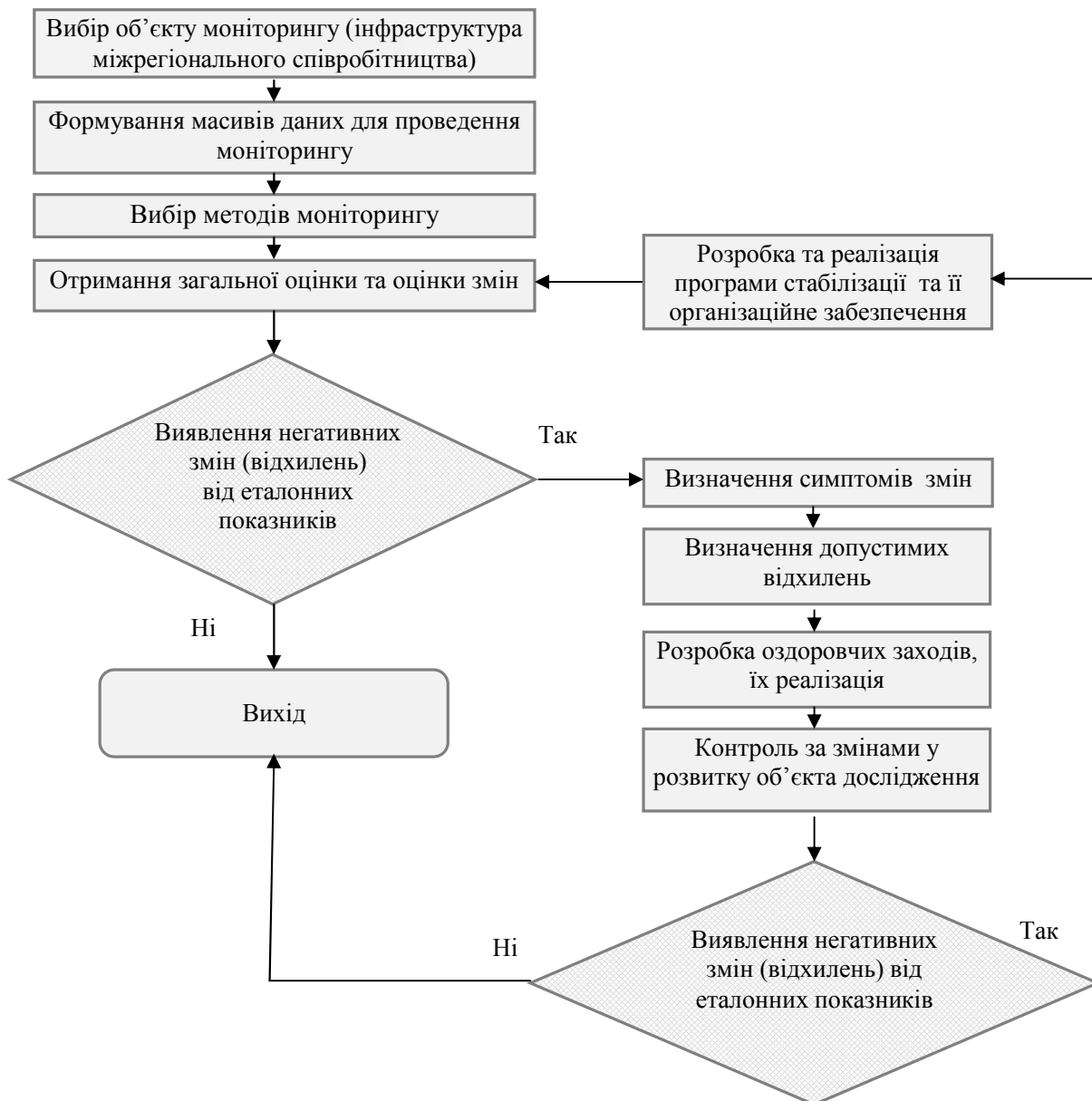

Рис. 3. Алгоритм моніторингу інфраструктури міжрегіонального (трансграничного) співробітництва

Висновки. Таким чином, за результатами дослідження можна стверджувати, що головна мета моніторингу розвитку міжрегіонального (трансграничного) співробітництва полягає у оцінці результативності, повноти та ефективності реалізації запропонованих заходів, що спрямовані на подолання, елімінацію негативних тенденцій у сучасному розвитку економіки регіону.

Практичне використання результатів функціонування Програми моніторингу розвитку міжрегіонального (трансграничного) співробітництва полягає у забезпеченні аналітичного та науково-методичного обґрунтування стратегій, програм, що стосуються розвитку соціально-економічної сфери регіону.

Перспективи подальших досліджень полягають у розробці заходів, які ґрунтуються на висновках, отриманих у результаті моніторингу розвитку міжрегіонального (трансграничного) співробітництва, що дозволить надавати рекомендації державним органам виконавчої влади для прийняття відповідних управлінських рішень та корегувати вже діючі програми розвитку території в залежності від визначених змін.

References:

1. Bielien'kyj, P. (2002) Mekhanizmy rozvytku rynkovoyi infrastruktury v Ukraini. Metodolohichni aspekty [Mechanisms of development of market infrastructure are in Ukraine. Methodological aspects], *Visnyk NAN Ukrainy [Vesnik of NAS of Ukraine]*, vol. 4, pp. 15-25. (In Ukrainian)
2. Vasylichuk, N.O., Popova, I. A. and Burbelo, S.O. (2015) Teoretychni pidkhody do vyznachennya sutnosti «infrastrukturne zabezpechennya mizhrehional'noho spivrobotnytstva» [Theoretical approaches of determination of essence “infrastructural providing of interregional cooperation”], *Science Rise*, vol. 5/3(10), pp. 61-67. (In Ukrainian)
3. Herasymchuk, Z.V. and Rud', N.T. (2010) Innovatsiyna infrastruktura rehionu: metodolohiya formuvannya i rozvytku [Innovative infrastructure of region: methodology of forming and development]. *Aktual'ni problemy ekonomiky [Actual problems of economy]*, vol. 3, pp. 197-207. (In Ukrainian)
4. Zablods'ka, I.V. (2015) Infrastrukturne zabezpechennya pidtrymky rozvytku maloho biznesu na skhodi Ukrainy [Infrastructure software of supporting the small business development in Eastern Ukraine], *Ekonomika ta pravo. Seryia: Ekonomika [Economy and Law. Series: Economy]*, vol. 3, pp. 27-31. (In Ukrainian)
5. Chukaieva, I.K. and Ovchynnykova, V.P. (2013) Vyrobnycha infrastruktura: sutnist' ta problemy yiyi rozvytku [Industrial infrastructure: essence and problems of its development], *Formuvannia rynkovykh vidnosyn v Ukraini [Forming market relations in Ukraine]*, vol. 4 (143), pp. 98-101. (In Ukrainian)
6. Bojko, O. S. and Baldzhy, M. D. (2015) Sutnist' modernizatsiyi v konteksti suchasnoyi ekonomichnoyi katehoriyi [Essence of modernization in the context of modern economic category]. *Naukovyj visnyk Khersons'koho derzhavnoho universytetu. Seryia “Ekonomichni nauky” [Scientific visnyk Kherson state university. Series "Economic science"]*, vol. 11, part 1, pp. 64-67. (In Ukrainian)
7. Koval'chuk Ju.A. (2011), Metodologiya i instrumentarij strategicheskogo upravleniya modernizaciej promyshlennykh predpriyatij v usloviyax innovacionnoj ekonomiki [Methodology and tool of strategic management modernization of industrial enterprises in the conditions of innovative economy]. Avtoref. dis. ... d-ra. ek. nauk: 08.00.05. [Abstract of D. Sc. Thesis. Economy and management of national economy. 08.00.05]. Saint Petersburg, 2007, 40 p. (In Russian)
8. Logutova, T. G. (2006) Organizacionno-jekonomicheskij mehanizm gosudarstvennogo upravlenija innovacionnym razvitiem regiona: monografija [Organizational-economic mechanism of state administration innovative development of region: monograph]. Mariupol': Priazov. gos. tehn. un-t, 224 p. (in Ukrainian)
9. Manylich, M. I. (2015) Stratehiya vidtvorennya rehional'noho hospodars'koho kom-pleksu: do suchasnoyi paradyhmy. [Strategy of recreation of regional economic complex: to the modern paradigm]. *Visnyk Chernivets'koho torhovel'no-ekonomichnoho instytutu. [Bulletin of Chernivtsi Trade and Economics Institute]*, vol. 3 (59), pp. 52-60. (In Ukrainian)

Мониторинг как инструмент модернизации инфраструктуры межрегионального сотрудничества

Бойченко Элина Борисовна, e-mail: elina-boychenko@rambler.ru

Институт экономико-правовых исследований НАН Украины, Украина

Гречаная Светлана Ивановна, e-mail: svigrech@gmail.com

Институт экономико-правовых исследований НАН Украины, Украина

Аннотация: В статье определена сущность и предпосылки модернизации инфраструктуры межрегионального (трансграничного) сотрудничества. Разработана Программа такого мониторинга и соответствующее организационное его обеспечение, намечены направления возможного применения результатов ее реализации. Обоснована целесообразность использования информационной базы мониторинга для качественной организации, поддержки и расширения межрегиональных связей, содействия практической реализации соглашений и договоров о сотрудничестве.

Ключевые слова: инфраструктура, модернизация, межрегиональное сотрудничество, мониторинг, программа, информационная база

The Subject of Offenses against Property: Separate Problems of Understanding

Yu.A. Dorohina

Kyiv National University of Trade and Economics

e-mail: zdobuvach@ukr.net

Abstract: The article comprises the analysis of the doctrinal approaches of research workers regarding the understanding of the legal nature of non-cash money. It is defined that non-cash money is mixed, real right-binding in legal nature. It is a well-known fact that the institution of money went through the long development process, during which money acquired different forms. Non-cash money is a relatively recent form that made the same breakthrough, as the introduction of paper money, which drove the coins out quickly in the past centuries. Due to the rapid development of computer technology non-cash money may replace the cash very soon. There is no uniform understanding of the concept of «non-cash money», and the criminal legal assessment of misappropriation of non-cash money, in particular, belongs to the issues that have no clear solution in criminal law and have contradictory solution in practice.

Key words: offenses against property, the subject of offense, non-cash money.

Non-cash money is a relatively recent form that made the same breakthrough, as the introduction of paper money, which drove the coins out quickly in the past centuries. Due to the rapid development of computer technology non-cash money may replace the cash very soon. There is no uniform understanding of the concept of «non-cash money», and the criminal legal assessment of misappropriation of non-cash money, in particular, belongs to the issues that have no clear solution in criminal law and have contradictory solution in practice.

Both financial experts and lawyers are trying to determine the nature of non-cash money. The undertaken analysis of scientific papers allows to clarify that the ambiguity of the legal nature of non-cash money can not but complicate the resolution of issues regarding the nature of misappropriation of such money. Different points of view regarding this issue are expressed in the criminal justice literature.

Analysis of scientific papers allows to distinguish three basic concepts (approaches) for understanding the legal nature of bank money: 1) non-cash money - a special form of money that is proprietary legal nature [1, 44-49]; 2) non-cash money is the right customer requirements to the bank, which is binding [2, 534]; 3) bank money are mixed, Real-binding nature [3, 59]. This concept combines the first and second approaches, and its proponents suggest that bank money is the law of obligations, which constructs the fiction of things, so that it becomes possible to apply to such rights, including their belongings, property law regime. On the one hand, bank money is the law of obligations (legal requirements) the account holder on the bank; on the other (for third parties), they are a means of payment.

Clarified the ambiguity of the legal nature of bank money can not complicate issues such qualifications misappropriation of money. In the criminal justice literature on the subject expressed different points of view. I am impressed by the approach under which the bank money are mixed, Real-binding nature. They are fiction stuff that has a binding nature. For convenience (training needs of crime) it is possible to use bank money regime of property rights, recognizing their property. As you know, the concept of property as per its legal nature of intersectional is one of the defining civil categories. And the final word in clarification of the term must not belong to criminologists and jurist. In this case, the provisions of the Civil Code of Ukraine follows that kind of money recognized property. Under the thing to understand subject material world, for which there may be civil rights and obligations (Article. 179), and under the property as a special object of civil rights and obligations - a separate thing, a set of things and property rights and obligations (p. 190). Article 192 entitled «Money (cash)» without differentiating past for cash and non-cash placed within Chapter 13 «thing». Property part III «a civil matter» current Civil Code of Ukraine. Thus, the Civil Code of Ukraine definitely counts money in property without regard to their cash or bank transfer. Also p. 24 of the Law of Ukraine «On Banks and Banking» legislators strengthened the concept of money as money in national or foreign currency and deposits (deposits) - as a means of cash or non-cash, in the currency of Ukraine and foreign currency placed by customers on their personal bank accounts on a contractual basis for a fixed period or without specifying a date and payable to the depositor in accordance with the laws of Ukraine and conditions of the contract. According to Art. 3 of the Law of Ukraine «On Payment Systems and Money Transfer in Ukraine» funds are in cash (the form of currency) or non-cash form (the form of entries in the accounts at banks). Thus, the law defines as a contribution amount. Consequently, the funds may be subject to crime in the form of cash (stored in a bank account). Non-cash money is documentary and electronic records on bank accounts.

In such circumstances hardly deserves support proposal of M.P. Bikmurzin in the text of the criminal law point out that in the subject property as crimes against property should be understood, in particular, bank money. The foregoing and as is evident considering the following regulatory provisions (civil) law. However, M.P. Bikmurzin rightly believes that the coverage of non-cash assets concept allows considered criminal infringement of such funds as traditional crimes against property, and therefore does not need CC some new restrictions designed to target attacks. Agree with scientists and that a real opportunity to dispose of non-cash money in wine there since the transfer of money to his bank account, and in some cases - already at the time of writing off money from the fraudulent account the legitimate owner of the account of a third party (debt repayment, payment for goods or services) [4, 143, 144, 152].

As rightly noted by N.V. Vyshniakova, based on the disclosure of civil legal nature of bank money are two possible solutions to the issue of the money as an object of property crimes: 1) recognize cash and non-cash money property belonging to the person's ownership; 2) recognize things cash and non-cash - legal requirements that are part of the property belonging to the person's ownership. Both of these approaches as appropriate in civil point of view, can recognize non-cash money subject to crimes against property. By the way, in a number of European Court of Human Rights explained that property which is owned, can be both things and rights, including the right to claim; bank money is property that is owned [5].

Similar to statements N.V. Vishnyakova is the next position. If you ignore the archaic dogma and strictly guided by the text of the criminal law should be understood that the criminal law of theft is not only things, but also of any property, and hence of the funds in the account as at object of the law of obligations and rights to property [6]. On the bank money as a form of property belonging to the owner of the bank account, respectively, of the subject property crimes referred to in the writings and other researchers [7, 8].

In legal literature suggests that «in deciding on the recognition of non-cash offense subject should keep in mind that this is, in fact, the acquisition of property rights binding (right to property), since the concept of» account holder and «cash in the bank account» - arbitrary, after all, a bank account and wire money to him are the categories of obligations and legal nature. Bank, the recipient of these funds, for example, depositors, is the owner and investor in these funds appears to claim. So bank funds, criminals infringe on the property of the bank, and which cause harm [9, 10].

Indicative in this respect is reasoning N.O. Antonjuk which indicates that bank money is a legal fiction, a commitment that shows the movement of money and is the obligation of the bank to pay money to a client (list them); criminal protection bank money should be identical criminal protection of cash as a form of things [11, 131-134]. Many other scientists [12, 13] are advocates of such a position, that there is reason to recognize compromise. It is alleged that money is always the money, and non-cash - a form of existence.

Some experts believe that in case of illegal transfer of non-cash resources the damage is done to binding relations, and therefore application of provisions of criminal law regarding responsibility for offenses against property seems to be unreasonable. Not acquiring the outlined position substantially, it is noted at the same time that there is the problem of determination of the generic object of offenses, responsibility for which is provided in Section VI «Offenses against property» of the Special part of the Criminal Code of Ukraine. The point is that the range of relations which are actually protected by provisions of the criminal law, combined in this section, is not limited to property relations and therefore its name, in my opinion, should be specified.

Scientific literature refers to the factors that point at the nature of the real right of non-cash money: if we consider certain liabilities associated with the movement of funds, it is clear that the law considers non-cash money as the object of property rights.

The author appeals to the approach whereby non-cash money is mixed, real right-binding in nature. It is fiction of the property item which is binding in nature. For convenience (of needs for determination of the nature of offenses) it is possible to use the regime of the real right for non-cash money, considering it the property.

As of today judicial practice determines the nature of offenses, in which non-cash money is the subject of offense, as uncompensated withdrawal of non-cash money, which is the property of others. It is noteworthy that in the above case, law enforcement, which can be considered typical, the court proceeded from the fact that the offense is considered complete at the time of or directly receiving money from the account (deposit) of the victim, or at the time of transfer to the account from which the offender to dispose of non-cash money. Where the funds from another account paid for goods (works, services), for example, using a fictitious or lost credit (cash) card theft is considered complete after writing off money from the account holder.

Trying to justify the supporters of a real concept non-cash money means that crime can be considered complete only when the «transfer funds into cash», raises serious doubts. Yes, illegally transferring funds

from one account to another, which he can freely dispose of criminal there is no need to translate them into cash: it can use them without it. As you can see, the practice of moving towards recognition of non-cash money subject property crimes in terms of mixed, proprietary concept binding obligation.

Conclusions of the research. Research conducted under this article suggests that the concept of civil property and includes non-cash costs and therefore, fix fact, penal concept of «property» (by amending the Criminal Code of Ukraine) are required. Question of mostly clothing or binding legal nature of bank money as a form of property to solve problems related to a criminal assault on the money, is not essential. With regard to the recognition of non-cash money subject property crimes should recognize the constructive compromise approach, under which the bank money are mixed (floating-binding) nature. The undertaken study allows to draw conclusion that the nature of offenses against money resources does not depend on their form (cash or non-cash); subject of the offense in case of the illegal writing sums of non-cash resources off the bank accounts is the property which belongs to holders of accounts; offense against non-cash money should be regarded as taking possession of property of others in a particular way, defined in the Criminal Code of Ukraine. The range of problems of the subject of offenses against property remains relevant especially in terms of defining the prospects of replacement of the concept of offenses against property developed in the Soviet period by the concept of property offenses.

References:

1. Efymova L.H. Pravovye problemy beznalichnykh deneh // Khozyaystvo y pravo. 1997. N 2. P. 44–49.
2. Hrazhdanskoe pravo: Uchebn.: V 2-kh t. Tom II. - Polutom 2 / Otv. red. E.A. Sukhanov – 2-e yzd., pererab. y dop. – M., 2000. – 642 p., p. 534.
3. Sklovskyy K.Y. Sobstvennost' v hrazhdanskom prave. – 5-e yzd., pererab. – M., 2010. – 893 s.
4. Bykmurzyn M.P. Predmet prestuplenyya: teoretyko-pravovoy analiz. – M., 2006. – 184 s.
5. Vyshnyakova N.V. Ob'ekt y predmet prestuplenyy protyv sobstvennosti: Avtoref. dysc. ... kand. yuryd. nauk. – Omsk, 2003. – 27 s.
6. Tarasov A.A. Beznalichnye denezhnye sredstva kak predmet khyshchenyy v sfere fynansovoy deyatel'nosti voynskyykh chastey [Elektronnyy resurs] – Rezhym dostupu: <http://www.zonazakona.ru/law/comments/334>.
7. OtzYv o proekte Federal'noho zakona o vnesenyy v UK RF dopolnenyy y yzmenenyy, kasayushchyyksya uholovnoy otvet'stvennosti za moshennychestvo [Elektronnyy resurs] – Rezhym dostupu: <http://www.iuaj.net/node/1169>.
8. Lopashenko N.A. Prestupleniya protiv sobstvennosti: teoretiko-prykladnoe issledovanye. M., 2005. 408 s.
9. Oliynyk P.V. Predmet zlochyniv proty vlasnosti: ponyattya, vydy, kryminal'no-pravove znachennya: Monohrafiya. – Kharkiv, 2011. – 208 s.
10. Vyyavlennya ta rozsliduvannya zlochyniv, pov"yazanykh z vykorystanniam zasobiv dostupu do bankivskyykh rahunkiv / V.O. Finahyeyev, S.S. Chernyavs'kyy, O.Yu. Tatarov ta in. Kiyv, NAVS, 2013. 79 p.
11. Antonyuk N.O. Kryminal'no-pravova okhorona vlasnosti: Navch. posib. – L'viv, 2012. – 514 s.
12. Boytsov A.Y. Prestuplenyya protyv sobstvennosti. – SPb., 2002. – 775 s.

Предмет преступлений против собственности: отдельные проблемы понимания

Дорохина Ю.А., e-mail: zdobuvach@ukr.net

Киевский национальный торгово-экономический университет, Украина

Аннотация. В статье проведен анализ доктринальных подходов ученых относительно понимания правовой природы безналичных денег. Определено, что безналичные деньги имеют смешанную, вещно-обязательственную юридическую природу. Известно, что деньги имеют богатую историю своего становления, в процессе которого они имели разные формы. Безналичные деньги появились сравнительно недавно, сделав такой же переворот, как и появление бумажных денег, которые в прошлые века быстро вытеснили монеты. Бурное развитие компьютерной техники наводит на мысль о том, что безналичные деньги вскоре вовсе могут заменить наличные. При этом единого подхода к пониманию понятия «безналичные деньги» не существует, вопросы, связанные с незаконным завладением безналичных денег не получили однозначного решения в уголовно-правовой науке.

Ключевые слова: преступления против собственности, предмет преступления, безналичные деньги

Topical Issues of Personal Data Protection in Ukraine

Anna Gurzhii

Kyiv National University of Trade and Economics

e-mail: bambadabam@mail.ru

Abstract: The article revolves around the research on legal and organizational aspects of personal data protection in Ukraine. Based on the achievements of domestic law theory, best foreign practice, analysis of current national legislation, lawmaking and law-applying activity formed practical recommendations aimed at improving the efficiency of legal regulation and organizational support of personal data protection. The main trends of improvement of information legislation are outlined. The priority ways of optimization the national public administration on personal data protection were reflected. The necessity of a comprehensive approach to formation and implementation of personal data protection policy in Ukraine is grounded.

Keywords: information, privacy, personal data, legislative regulation, organizational support, public administration.

The development of personal data protection as part of Ukrainian law and the direction of national information policy necessitates developing a proper organizational and legal basis, which would guarantee the stability of informational relationships, the effectiveness of rule-making and administrative activities, the balance between the human right to privacy and public interests in the information field.

Foremost, from the state of the legal and organizational support depends the informational security of the person, society and state. The perfect organization and reliable legal framework strengthens the sphere of information relationships, making it tolerant to internal and external threats. On the contrary, the level of information society's development in Ukraine does not correspond to potential and actual opportunities of Ukraine [1]. Numerous drawbacks of legal regulation and organizational support exert powerful destructive effect. They destabilize corresponding social relations, provoke conflicts between their subjects, create conditions for manipulation, abuse and harassment [2, p. 3; 3, p. 119].

Precisely, in the context of organizational and legal support to be found the source of numerous problems and "failures" of personal data protection in modern Ukraine. From year to year is increasing the number of illegal databases, unauthorized accesses to confidential information and delicts against privacy [4, p. 21]. Obviously, these trends will take place until the removal of the most problematic legislative and organizational deficiencies in the field of personal data protection.

Realizing the large-scale of the problem and the threat of its escalation with further development of electronic technology, the Ukrainian government considers personal data protection as the key direction of the national information policy. Over the last few years, Ukraine implemented a wide range of legal and organizational measures aimed at increasing the effectiveness of personal data protection.

However, despite the existence of general positive trend, we should note a number of problems that occur on almost all levels of regulation and administrative activities in the field of personal data protection. Drastically needs updating the informational legislation, which is characterized by inconsistency, collisions, sporadic regulation of public relations and many other drawbacks. The system of public administration in this sphere proved to be ineffective, and its current reform proceeds very sluggishly. Some components of this system operate separately, without proper cooperation and coordination. Their activity is complicated by uncertainty of legal status, "overlay" of responsibilities, a lack of human and material resources [5, p. 115]. These problems make negative impact on state policies of personal data protection, reducing its effectiveness, leveling its achievements.

We have to state that currently almost all levels of informational legislation inherent flaws, in particular, imperfection of definitions, random regulation, inconsistent requirements, collisions, wrong structure, content "flaws" and others. For the most part these deficiencies are complex. They can't be eliminated by disparate measures and "point" changes. It is time for system upgrade of the national informational legislation, based on actual problems and urgent needs of practice, rule-making requirements, international obligations of Ukraine and EU recommendations.

The foregoing leads to the need of improvement of the legal and institutional framework of personal data protection. Among first steps toward this aim should be the next:

1. Thorough review of the national information legislation in compliance with international agreements of Ukraine, the presence of gaps, collisions and duplications, regulatory completeness, content and structural

consistency, compliance with the rules of law-making technique. To eliminate all shortcomings by making comprehensive changes to laws and regulations on the data protection.

2. Making set of amendments to the Law of Ukraine “On information” [6], aimed: to clarify the definition of “information”; to expand the circle of informational rights and subjects of information relationships; to build a science-based classification of information; to improve a differentiated approach to personal data (legislative division of personal data on general and “sensitive”); to specify the list of “sensitive” personal data; to clear the grounds for the dissemination of confidential information; to correlate the Law with the acts of Ukrainian “tort” law (the Criminal Code of Ukraine, the Code of Ukraine on Administrative Offences, etc.) in part of the grounds for exemption from liability for informational offenses.

3. Adopting the Law of Ukraine “On amendments to the Law of Ukraine “On Personal Data Protection” which provide:

- the improvement of legislative terminology, including clarification of the terms “personal data-base”, “personal data processing”, “using personal data”, “personal data recipient” etc.;

- legislative confirmation of the next requirements: a) on the mandatory referral to an individual request for processing of his personal data in written, electronic or other form; b) on the mandatory indication at the relevant request information about the holder and manager (managers) of personal data, the purpose of its gathering, the composition and content of the personal data; period of its managing; the persons to whom it can be transferred; the rights of the subject of personal data; c) on the rule, according to which unanswered request should be seen as a prohibition to manage personal data;

- including the state and subjects of international law to the circle of subjects of relationships associated with the personal data;

- correlation the provisions of the Law (Sec. 3, Art. 2 and p. 2, Art. 4), which determine the list of personal data holders;

- excluding from the content of the Law the term “impersonal personal data” as one that contains an internal contradiction;

- introduction of requirements under which any change in the purpose of personal data processing (and not only those that are not compatible with earlier concerted purposes) requires mandatory consent of their owner;

- harmonization of the right of personal data owner on associated (the data) information and the right of data-base holder on the privacy;

- specification of the main ways of personal data distribution;

- expand the list of grounds for removal or erasing personal data by including to them the cases of recall the consent for and presentation by holder motivated demands to stop personal data processing;

- restriction of public administration’s right for access to personal data by the cases when such access is based on the law and special, aimed to protection the vital interests of citizens, society and the state;

- improvement mechanisms of personal data processing (including collection of personal data, making changes and additions to personal data, notification of the actions with personal data);

- harmonization the structure of the Law, presenting its provisions in strict logical order, given their nature, content and substantive direction;

4. Development and implementation an effective mechanism of monitoring information law (both domestic and international), which provides a thorough tracking of current changes, synchronized update all its levels and components, correlation rulemaking activities in the field of personal data protection.

5. Creating conditions for attracting scientists and the public to legislative work in the field of information security. Organization of regular thematic events, forums, conferences, seminars, “round tables”, public hearings, etc.

6. Strengthening the control by rule-making activities in the field of personal data protection, procedure of development and adoption of corresponding legislative regulations and effectiveness of its practical implementation.

References:

1. Rozporjadjennja Kabinetu Ministriv Ukrajiny [Resolution of The Cabinet of Ministers of Ukraine] of 15 may 2013, № 386-p pro skhvalennja Strategii rozvytku informatsijnogo suspil'stva v Ukraini [on approval of the Strategy of information society development in Ukraine], *Oficijny visnyk Ukrajiny [The Official bulletin of Ukraine]*, 2013, № 44, p.79. (In Ukrainian)

2. *Petritskiy, A. L.* (2015) Pravovi ta organixatsiyni zasady zakhystu personalnykh danyh [Legislative and organizational basis of personal data protection]. Avtoref. dis. ... kand. yurid. nauk: 12.00.07. [Abstract of PhD Thesis (Law). Scientific specialty 12.00.07]. Kyiv, 2015, 23 p. (In Ukrainian)

3. *Petritskiy, A. L.* (2013) Actual'ni problemy pravovogo zabezpechenja zakhystu personalnykh danyh1 v Ukraini [Actual problems of personal data protection in Ukraine]. *Visnyk Mariupol'skogo derzhavnogo universitetu [Bulletin of the Mariupol state university]*, 2013, № 6, pp.111-119. (In Ukrainian)

4. *Gurzhiy, T. A.* (2014) Personal data protection in modern Ukraine: actual issues of delict prevention : *Proceeding of the International scientific conference "Rights and freedoms of man and citizen: the mechanism of their implementation and protection in different branches of law"*, Bratislava, September 19-20, 2014. Bratislava: Paneurópska vysoká škola, pp. 20-23. (In English)

5. *Aristova, I. V.* (2000) Derzhavna informatsiyna polityka: organizatsiyno-pravovi aspekty [National informational policy: organizational and legislative aspects]. Kharkiv: Publishing of University of Internal Affairs, 368 p. (In Ukrainian)

6. Zakon Ukrajinny [The Law of Ukraine] of 02 may 1992 № 2657-XII, pro Informatsiju [on information], *Vidomosty Verkhovnoji Rady Ukrajinny [The Bulletin of Ukrainian Parliament]*, 1992, № 48, Art. 650. (In Ukrainian)

Актуальные вопросы защиты персональных данных в Украине

Гуржий Анна, e-mail: bambadabam@mail.ru

Киевский национальный торгово-экономический университет, Украина

Аннотация: Статья посвящена исследованию правовых и организационных основ защиты персональных данных. На основе достижений отечественной юриспруденции, зарубежного опыта, анализа действующего законодательства, нормотворческой и правоприменительной практики сформирован комплекс практических рекомендаций, направленных на повышение эффективности правового регулирования и организационного обеспечения защиты персональных данных. Очерчены направления совершенствования действующего информационного законодательства в части регулирования вопросов обработки и защиты персональных данных. Определены пути оптимизации системы публичного администрирования защиты персональных данных. Обоснована необходимость комплексного подхода к формированию и реализации политики защиты персональных данных в Украине.

Ключевые слова: информация, приватность, персональные данные, правовое регулирование, организационное обеспечение, публичное администрирование.

Road Safety in Ukraine: Conceptual Basis of Economic Evaluation

Taras Gurzhii

Kyiv National University of Trade and Economics, Ukraine

e-mail: papaurban@mail.ru

Abstract: The economic aspect of road safety is investigated in the article. Actual problems of calculation of charges, predefined by road accidents, are showed. Based on the analysis of leading foreign methodic, the recommendations, concerning estimation of road accidents' material consequences in Ukraine, are proposed. The row of suggestions is formulated in order to perfect mechanisms of transport statistics, to improve analysis of economic indicators of road safety, to approach the domestic system of account road accidents to the European standards. It is grounded the necessity of creation in Ukraine of a comprehensive information-analytical system of road safety economic evaluation, which would provide constant monitoring of road accidents; give comprehensive information on its scale, structure, dynamics, socio-economic impacts; guarantee constant updating of relevant statistics; make simultaneous correlation of data obtained through the various channels of the state statistics.

Keywords: road safety, economy, accident rate, direct and indirect losses, volumes of material harm, structure of charges.

Road traffic – is a large-scale socio-technical and economic phenomenon. As the main form of transportation, it plays a crucial role in the development of productive forces and production relations, determines the results of economic activity, makes great influence to the general state of the national economy. Every year the Ukrainian roads carried about 20 billion passengers and 1.25 billion tons of cargo (food products, energy sources, industrial goods, correspondence, etc.). Under strict determination of macroeconomic indicators by the level of road safety the question of its “cost” becomes highly important. Only on the basis of clearly defined material harm (notional value), caused by road accidents, can be calculated the profitability of certain preventive measures and, in general, - the effectiveness of national transport policy.

However, today the question of road accidents' “value” is not adequately reflected neither in normative documents, nor in scientific works. Still unclarified are total losses caused by the accident rate. As well remains undetermined their structure and corresponding costs. Only some researchers are trying to explore the economic aspect of road safety, but most often they operate by very general and reference data unsuitable for practical calculations.

Uncertainty of economic parameters of road safety necessitates development and implementation of effective evaluation methodologies, able to estimate the exact (or, at list, near to exact) value of road accidents. Such methodologies should: a) cover all, without exception, accident consequences eligible for “monetary calculation”, regardless of how, where and when they occur; b) comprehensively consider the impact of background economic processes; c) based on the widest possible range of information sources, including databases of insurance (companies, organizations, etc.); g) provide the permanent correlation of all statistical indicators with new incoming data; d) disclose the dependence of material injury accidents by their nature and circumstances (precisely this information should be used for economic substantiation of road safety programs).

Mandatory guarantee of complete and objective calculating the economic impact of road accidents is the correct definition of their structure. After all, along with the obvious loss (damage to vehicles, cargo, road infrastructure, medical treatment and rehabilitation of victims etc.), almost every accident causes a range of related expenses, which, taken together, make a significant impact on the economy (both local and national). Without consideration of these costs is very difficult to find out the real economic impact of road accidents, as well as to determine priority directions of accidents prevention and to estimate the profitability of road safety programs.

Accordingly, the number of international organizations and national research institutions in the last decade made a series of studies aimed at forming an exhaustive list of harmful (especially in economic terms) the consequences of road accidents. Based on their generalization we can state the following components of economic harm, caused by road accidents:

1) *property damage* - according to statistics, 95% of road accidents are completed more or less serious damage to vehicles, about 15% - the destruction of elements of road infrastructure (poles, curbs, bump-stops and other protective structures), more than 5% - deformation objects of property by pedestrians, bicyclists, musers animals; 1.5% - damage valuable cargo. In addition, some car accidents (0.1-0.2% of the total)

cause damage to objects, not integrated into street traffic system: residential buildings, commercial buildings, home gardens etc.

Given the absolute dominance in the structure of property damage the costs associated with the repair of vehicles (according to various estimates, their share reaches 95-98%), some researchers consider it inappropriate to carry out an accurate calculation of damage caused other property. In general, this approach seems reasonable [1, p. 13]. First, information on the total “cost” of damaged vehicles is enough to understand the overall scope of property losses in the road transport sector. Secondly, harm caused to cargo or other property (except vehicles) is extremely multifaceted and difficult for calculation. Consequently, its rating will require huge resources, which are hardly worth of needed results.

However, we shouldn't completely reject the idea of calculation the losses from damage to road equipment. The amount of loss is quite large and the procedure of its counting - is relatively simple (as relevant objects are on the balance of state and municipal enterprises, their present value is determined by a universal formula, all the costs of recovery clearly recorded at corresponding estimates). Although the issue is worth deeper consideration, in this case the count of property damage is going to be economically justified;

2) *losses associated with the deaths of accident participants*. Since the 90s of the twentieth century, American and Western European experts made a series of special studies aimed at determining the economic impact of road traffic deaths. Thus, in 2002 the US Department of Transportation released data according to which the death of one road user costs 957,787 US dollars. This amount includes the cost of emergency aid - \$ 833; the cost of outpatient treatment - \$ 22,095; losses from the termination of professional activity - \$ 595,358; losses due to the termination of the functions of the family (calculated based on the market value of services for children, persons in need of care, housekeeping, etc.) - \$ 191,541; insurance payments to relatives of the deceased - \$ 37,120; costs for vacant job (this includes the cost of retraining a new employee excess cost of work required to complete unfinished projects and related administrative costs) - \$ 8,702; legal fees and other costs related to the consideration of civil claims - \$ 102,138 [2, p. 9].

Using a similar method, Dutch scientists rated one life lost 2.4 mln. Euros (ie, approximately 2.8 million. \$ US) [3, p. 6], British specialists - 1.4 million. Pounds (\approx 2 mln. \$) [4]; Australian - 2.25 million. Australian dollars (\approx 1,7 mln. \$) [5]. The discrepancy between these indicators and data from the United States is explained by later date of the relevant socio-economic studies (obviously the overall inflation significantly influenced to increase the amount of loss) and the introduction of additional criteria for calculation damage of fatal accidents, such as: the age of the deceased, lost earnings, expenses for psychological assistance to relatives etc.

3) *losses due to injury of accident participants*. According to statistics, one of the most common consequences of accidents is injury road users: pedestrians (40% of the total number of injured), drivers (30%), passengers (15%), cycling (10%), etc. The character and severity of injuries widely varies. The bulk of their mass are contusions, bruises, concussions (70%), damage to bones, tendons and joints (12%), traumatic brain injury (9%), spinal injuries (4%), loss of vision and hearing (3%). According to the International Classification of injuries (MAIS), about 90% of injuries caused in accidents are categorized as mild (level MAIS 1 and MAIS 2), 8% - the injury of moderate severity (MAIS 3), the remaining 2% - is severe (MAIS 4 and MAIS 5).

Analyzing the structure of these costs, US researchers have found that, depending on the seriousness of the injury, their amount can range from 170 (minor injuries: bruises, scratches, minor bleeding) to 1 mln. \$ US (injuries that are the result of irreversible loss of basic functions life: spinal injury, brain, loss of vital organs, etc.) [1, p. 9]. New Zealand experts estimated the average value of a traumatic (serious injury) road accident at 288 thousand \$ US [6, p. 5]. Instead, Dutch experts estimate corresponding value at 0.25 mln. Euros (\approx 0,29 млн. \$) [3, p. 6].

However, none of these values can not serve as a reliable guide for economic assessment measures (concepts, plans, programs) on road safety in Ukraine. Output of such studies is determined strictly peculiarities of national economies and their basic parameters, such as: the exchange rate, the market value of goods and services, income etc. Therefore, even in countries with roughly the same level of economic development of the same calculation method gives very different results. What can we talk about leaders and “outsiders” of the world economy: their losses from road accidents vary by several orders.

The foregoing demonstrates the need for introduction in Ukraine “own” mechanism of assessment consequences of the accident - a mechanism that would correspond to generally accepted international standards and at the same time take into account the realities of national economy (the price situation, the level of social support, medical progress, the state of the insurance market, etc.);

4) *losses of traffic jams*. A large number of car accidents (especially those that occur in urban areas) lead to a rapid decrease in driving dynamics and crowded vehicles. Failure of street infrastructure critical damage to vehicles, localization accident scene until the arrival of emergency, medical and other services - all this greatly reduces the capacity of the relevant sections of roads and streets, disrupts the normal rhythm of the traffic flow. As a result, tens, hundreds or even thousands of vehicles can be blocked in traffic jams and their passengers are forced to wait by hours for elimination the consequences of the accident.

In practice, such downtimes turn serious economic losses. Because of constant acceleration, braking and idling engine use (this is the way of a movement in excessive concentration of transport) depreciation of car components increases by 10-15%, the average cost of fuel - almost twice. Proportionally increasing volumes of exhaust gas and, consequently, its harmful effects on the environment. Drivers and passengers are wasting in traffic their time, hence the decline in production, what results lower productivity, disciplinary sanctions for being late to work.

Given the widespread and multifaceted harm of transport jams (especially those which results by accidents) they are the subject of special economic studies. For example, the total amount of corresponding losses for Western Europe is 3.5 bln. Euro per year (i.e. about 150 mln. Euro per state) [7, p. 19].

The list of economic impact of road traffic accidents could go on. In addition to the above costs, it includes: the cost of fuel and vehicle wear surgical (rescue, fire, etc.) services, environmental harm from getting toxic substances into the soil, the effects of psychological stress of accident victims, death of fauna objects etc. Taken together, they constitute a massive threat to the national interest and civil welfare, which requires elevation of road safety on higher level of economic policy. National Strategy on road safety should be developed and implemented within the policy, the main priorities of which are the social and economic stability, growth and welfare state, supremacy of constitutional rights and freedoms, law-abiding.

Summing up the analysis of economic indicators for road safety, we can state the following. Road safety - is a complex, multidimensional phenomenon that makes a huge impact on the demographic situation and global economy. The extent of this impact far exceed the effects of international terrorism, natural disasters or armed conflicts. In social "dimension" it is comparable to the loss of humanity from the most dangerous diseases: heart diseases, AIDS and pneumonia.

Given the tremendous importance of road safety, global international organizations and leading countries of the world include it in the list of the main political priorities. Road safety recognizes them as the core criterion of efficiency of transport links, the key to the dynamic development of the economy (particularly the manufacturing sector) and, at the same time, as guarantee of human right for life and health [8, c. 24, 25].

Many countries of Western Europe, North America and Asia Pacific use the integrated information-analytical systems of road safety evaluation, based on modern advanced techniques and integrated into the national network of static records. These systems provide: constant monitoring of traffic accidents; comprehensive information about its scope, structure, dynamics, socio-economic impacts; prompt update of relevant statistical indicators; synchronous correlation of data obtained through various channels, the state statistics. Their introduction allowed not just to increase the accuracy of sectoral planning, but to provide its output to a new level of reliability, efficiency and effectiveness.

Unfortunately, in modern Ukraine such a system is not established. Analysis of road safety is made outdated methods inherited from the Soviet era. The subjects of statistical reports are scattered. As well, there is a lack of consistency among their structural units. Depth of statistical analysis is far from the desired level: by decades the matter of states is determined by a narrow range of parameters (usually is counted the total number of traffic accidents and their victims), which can not give a comprehensive picture of the socio-economic aspect of road safety. This, in turn, causes poverty of statistical information and superficiality of road safety concepts (plans, programs).

Outlined problems are interconnected and interdependent. Accordingly, their decision is related to the implementation of a wide range of organizational and legal measures aimed at improving the mechanisms of transport statistics, the definition of social and economic indicators for road safety, approximation of the national accounting system to European standards. The primary steps in this direction should be:

- improvement in Ukraine the General register of road vehicles that would accumulate information about the quantitative and qualitative structure of the national vehicle fleet;
- introducing the gradation of road injuries and methodologies of definition the severity of body injuries, adapted for using by "non-medical" staff;
- inclusion to national statistical reporting the data on causes of car accidents, structure of road injuries, gerontology, gender and social characteristics of accidents' participants;

- organization of special monitoring studies aimed to determine the extent of the socio-economic impact of road accidents (the results should be taken into account in the formulation and implementation of road safety national policy);
- strengthening the control over the completeness, timeliness and good faith of statistical reports in the field of road safety;
- establishing close cooperation between all subjects of public administration, responsible for road safety (law-enforcement bodies, courts, insurance companies, health care institutions and others).

References:

1. *Burch, B. W.* (2008) People's Republic of China: Road Safety Improvement. Technical Assistance Consultant's Report. Manila : ADB, 26 p.
2. *Blincoe L., Seay A., Zaloshnja E., Miller T., Romano E., Luchter S., Spicer R.* (2002) The Economic Impact of Motor Vehicle Crashes 2000. Washington, D.C.: NHTCA, 2002. – 86 p.
3. *Wijnen, W.* (2008) Road safety and economics in the Netherlands. Leidschendam: SWOV, 19 p.
4. *Heslett, Ch.* (2006) Each road death costs community staggering 1.4m. (pounds sterling). Yorkshire Evening Post, February 8.
5. *Giles, D.* (2010) One fatal crash costs community \$2.25 million. SundayMail, January 17.
6. The Social Cost of Road Crashes and Injuries 2014 update (2014). Auckland: Ministry of Transport, 18 p.
7. *Garcia, J.* (2007) Las consecuencias económicas de las averías de camino en Europa: el análisis comparativo. Barcelona, 405 p. (in Spanish)
8. *Stewart W.* (2003) Road safety in modern society and global economy. London: TSO, 140 p.

**Безопасность дорожного движения в Украине:
концептуальные основы экономической оценки**

Гуржий Тарас, e-mail: papaurban@mail.ru

Киевский национальный торгово-экономический университет, Украина

Аннотация: Статья посвящена рассмотрению экономического аспекта безопасности дорожного движения в современной Украине. Освещены актуальные проблемы определения затрат, обусловленных дорожно-транспортной аварийностью и травматизмом. На основании анализа ведущих зарубежных методик выработан комплекс рекомендаций по оценке материальных последствий ДТП в Украине. Сформулирован ряд предложений по совершенствованию механизмов транспортной статистики, анализа экономических показателей безопасности дорожного движения, переходу отечественной системы учета ДТП на общеевропейские стандарты. Обосновывается необходимость создания в Украине комплексной информационно-аналитической системы оценки состояния БДД, которая бы обеспечила постоянный мониторинг дорожной аварийности; предоставляла исчерпывающую информацию о ее масштабах, структуре, динамике, социально-экономических последствиях; гарантировала постоянное обновление соответствующих статистических показателей; осуществляла синхронную корреляцию данных, полученных через различные каналы государственной статистики.

Ключевые слова: безопасность дорожного движения, экономика, аварийность, прямые и косвенные убытки, объемы материального ущерба, структура расходов.

Rights of Convicted Person to Application of Security Measures in the Criminal Proceedings of Ukraine

Natalia Hablei

Precarpathian Law Institute of the National University «Odessa Law Academy», Ukraine
e-mail: natalja_g82@mail.ru

Abstract: Institution of the security of persons in the Criminal proceedings is an integral part of the constitutional norm stating the issue that a person, his/her life and health, honor and dignity, inviolability and security are recognized as the most important social value, which the state is to protect and defend. Defining the essence, the concept and the role of safety measures applied to persons involved in the criminal proceedings, including convicted persons, currently constitutes a legal problem that determines the relevance of the topic of scientific research. It should be noted that the works of scholars basically cover the concept of security, reasons for application of security measures, their types, procedural order of picking, changing and cancellation of security measures, subjects to which the measures are applied. However, not enough attention has been paid to application of security measures to convicted persons.

Keywords: the rights of the convicted, a convicted person, criminal proceedings, security measures, the types of security measures.

Ст. 3 Конституції України проголошує людину, її життя, здоров'я, честь і гідність найвищою соціальною цінністю [1, с.3]. На забезпечення цих прав спрямована діяльність органів державної влади України, яка, згідно зі статтею 6 Конституції України, здійснюється на засадах її поділу на законодавчу, виконавчу та судову. Завданням судової влади є здійснення правосуддя, завдяки якому забезпечується дотримання та відновлення прав і свобод громадян, підприємств, установ та організацій. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність, а тому забезпечення безпеки учасників кримінального судочинства є конституційною гарантією здійснення правосуддя і одним із важливих принципів кримінального процесу України.

Дослідження цієї проблеми в Україні на монографічному та дисертаційному рівнях започаткували В.С. Зеленецький та М.В. Куркін. Окремі аспекти забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві, розглядали українські та зарубіжні вчені: А.Н. Ахпанов, В.П. Бахін, В.І. Бояров, Л.В. Брусніцин, В.К. Весельський, В.І. Галаган, О.В. Гогусь, О.О. Гриньків, Г.О. Душейко, Н.С. Карпов, Є.Є. Кондратьєв, А.О. Ляш, В.Т. Маляренко, Н.В. Пилипенко, К.О. Ромодановський, А.А. Тимошенко, В.М. Тертишник, Л.М. Шестопалова, Т.В. Шимко, А.А. Юнусов та ін.

Слід зауважити, що в працях даних науковців висвітлено в основному поняття забезпечення безпеки, підстави застосування, види, процесуальний порядок обрання, зміни та скасування заходів забезпечення безпеки, суб'єкти, до яких застосовуються дані заходи. Однак зовсім не приділено уваги застосування заходів безпеки до такого суб'єкта як засуджений. Тому метою статті є дослідження питання щодо можливості застосування заходів забезпечення безпеки до засудженого та внесення пропозицій до чинного законодавства щодо подальшого вдосконалення такого права засудженого.

Відповідно до п. 12 ч. 2 ст. 42 КПК України обвинувачений має право заявляти клопотання про забезпечення безпеки щодо себе, членів своєї сім'ї, близьких родичів, майна, житла тощо [2]. Ч.3 ст.43 КПК України засуджений має права обвинуваченого в обсязі необхідному для його захисту. Звідси слідує, що у разі необхідності засуджений вправі клопотати про застосування заходів забезпечення безпеки щодо себе, членів своєї сім'ї, близьких родичів, майна, житла [2].

На думку В.С. Зеленецького та М.В. Куркіна під забезпеченням безпеки суб'єктів кримінального процесу слід розуміти вжиття компетентними правоохоронними органами, з метою створення необхідних умов їх належного функціонування, сукупності спеціальних заходів, реалізація яких призвела, а отже, забезпечила усунення загрози, що існувала раніше, а також запобігла можливості завдання шкоди об'єктам, конкретним особам або іншим цінностям, які охороняються державою в установленому законом порядку [3, с. 38].

В.М. Тертишник зазначає, що забезпечення безпеки учасників кримінального процесу – це здійснення правових, організаційно-технічних та інших заходів, спрямованих на захист життя, здоров'я, житла, майна, честі та гідності цих осіб від протиправних посягань з метою створення необхідних умов для належного здійснення правосуддя [4, с. 226].

Відповідно до ч.1 ст. 20 Закону України «Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві» (далі Закон) від 23 грудня 1993 року підставою для вжиття заходів

забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві, членів їх сім'ї та близьких родичів, є дані, що свідчать про наявність реальної загрози їх життю, здоров'ю, житлу і майну [5].

Л.В. Брусніцин пропонує розглядати як підставу для застосування заходів забезпечення безпеки не тільки заборонені кримінальним законом діяння, але й інші, якщо їх здійснюють з метою примусити особу відмовитись від наміру сприяти кримінальному судочинству, припинити таке сприяння або з метою помсти за вже здійсненне сприяння [6, с. 33]. Ми погоджуємося з цією думкою і підтримуємо пропозицію про внесення відповідної зміни до Закону.

Згідно зі ст. 2 Закону право на забезпечення безпеки за наявності відповідних підстав мають:

- а) особа, яка заявила до правоохоронного органу про злочин або в іншій формі брала участь чи сприяла у виявленні, попередженні, припиненні і розкритті злочинів;
- б) потерпілий та його представник у кримінальній справі;
- в) підозрюваний, обвинувачений, захисники і законні представники;
- г) цивільний позивач, цивільний відповідач та їх представники у справі про відшкодування шкоди, завданої злочином;
- д) свідок;
- е) експерт, спеціаліст, перекладач і понятий;
- є) члени сімей та близькі родичі осіб, перелічених у пунктах «а» – «е» зазначеної статті, якщо шляхом погроз або інших протиправних дій щодо них робляться спроби вплинути на учасників кримінального судочинства [5].

З аналізу даної статті бачимо, що такий суб'єкт як засуджений не зазначений серед осіб, які мають право на застосування заходів безпеки.

Статусу засудженого особа набуває з моменту набрання законної сили обвинувальним вироком. Фактично засудженому, членам його сім'ї та близьким родичам, незважаючи на те, що судове провадження вже як таке відбулося, може загрожувати реальна небезпека. Наприклад, у випадку, коли даний засуджений володіє інформацією про співучасників злочину і такі особи не були виявлені під час кримінального провадження; або коли засуджений є свідком по іншому кримінальному провадженню, який володіє важливою інформацією про обставини, що підлягають доказуванню; або існує реальна загроза знищення майна чи житла засудженого у зв'язку з невдоволеністю потерпілих призначеним йому покаранням. Тому вважаємо, що варто в статтю 2 закону України «Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві» від 23 грудня 1993 року внести зміни, доповнивши пункт «в» таким суб'єктом як засуджений.

Відповідно до ст. 7 Закону до засудженого, членів його сім'ї, близьких родичів можуть застосовуватись такі заходи забезпечення безпеки як: особиста охорона, охорона житла і майна; видача спеціальних засобів індивідуального захисту і сповіщення про небезпеку; використання технічних засобів контролю і прослуховування телефонних та інших переговорів; заміна документів та зміна зовнішності; зміна місця роботи або навчання; переселення в інше місце проживання; поміщення до дошкільної виховної установи або до установи органів соціального захисту населення; забезпечення конфіденційності даних про особу; закриті судові засідання [5].

Цей перелік заходів забезпечення безпеки не є вичерпним. Так, у п. 2 ст. 7 Закону зазначається, що з урахуванням характеру і ступеня небезпеки для життя, здоров'я, житла та майна осіб, які підлягають захисту, передбачається здійснення й інших заходів. Законодавець не конкретизує їх, але залежно від обставин справи надає можливість вжиття додаткових заходів безпеки, забезпечення більш сприятливих умов та порядку їх здійснення як за клопотанням особи, яка взята (береться) під захист, так і за ініціативою органів, що приймають рішення щодо забезпечення безпеки, та органів, на які покладено їх здійснення. У будь-якому випадку застосування додаткових заходів безпеки не повинно порушувати законних прав учасників кримінального судочинства, інших громадян, мусить бути безпечним для оточуючих [7, с. 88].

Отже, на нашу думку, законодавцю слід удосконалити чинний закон України «Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві». Зокрема, необхідно у Законі передбачити чіткий процесуальний порядок застосування видів заходів забезпечення безпеки під час провадження кримінального судочинства, оскільки відсутній механізм забезпечення безпеки, не в повній мірі використанні напрацювання науковців і міжнародний досвід, а також ст. 2 доповнити пунктом «в», вказавши, що засуджений має право на забезпечення безпеки. Оскільки у чинному КПК України немає відповідної глави забезпечення безпеки учасників кримінального судочинства, а Закон, у свою чергу, посилається на кримінально-процесуальний кодекс, то варто доповнити КПК України главою «Заходи забезпечення безпеки учасників кримінального провадження».

References:

1. Konstutucija Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 28 chervnja 1996 roku [The Constitution of Ukraine: Law of Ukraine, June 28, 1996] Available at: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (accessed 18.05.2016) (In Ukrainian)

2. Kruminalnyj protsesualnyj kodeks Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 13 kvitnja 2012 roku [The Criminal procedural Code of Ukraine: Law of Ukraine, April 13, 2012] Available at: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/4651-17> (accessed 18.05.2016) (In Ukrainian)

3. Zeleneckuj, V., Kurkin, M. (2004) Osnovni pologennja vchennja pro zabezpechennja bezpeku subjektiv kruminalnogo protsesu, sco vedutj dorotjbu z organizovanojy zlochunnistjy [Fundamentals of the theory of the guarantee of safety of participants of the criminal proceedings that combat organized crime]. Prokuratura. Ljyduna. Derzava [Prosecution office. Person. State], 2004, No. 4 (34), pp. 37-42. (In Ukrainian)

4. Tertuschnuk, V. M. Naukovo-praktuchnij komentar do Kruminalnogo protsesualnogo kodeksu Ukrainy [Scientific and practical commentary to the Criminal procedural Code of Ukraine] Kyiv, Publishing houses A.S.K., 2013, 1056 p.

5. Pro zabezpechennja bezpeku osib, jaki berutj uchast u kruminalnomu sudochunstvi Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 23 hrud. 1993 roku [About providing the security of persons participating in the criminal proceedings: Law of Ukraine, Dec. 23, 1993] Available at: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3782-12> (accessed 18.05.2016) (In Ukrainian)

6. Brusnicun, L.V. Problemu formirovanija rossijskogo zakonodatelstva o zasschite lic, sodejstvujsschih ugovnomu pravosudijy [The problems of formation of the Russian legislation about the protection of persons assisting criminal justice]. Hosudarstvo i pravo [State and Law], 2004, No. 2, pp. 32-40 (In Russian)

7. Bojarov, V.I., Iljkovec, L.B., Hruzinova, T.I. (2002) Komentar do Zakonu Ukrainy "Pro zabezpechennja bezpeku osib, jaki berutj uchast u kruminalnomu sudochunstvi" vid 23 hrud. 1993 roku [Commentary to the law of Ukraine «About providing the security of persons participating in the criminal proceedings», December 23, 1993] Zakonodavstvo Ukrainy: naukovo-praktuchni komentari [Legislation of Ukraine: Scientific and practical comments] Kyiv, 2002, No. 1, pp. 76-130 (In Ukrainian)

Права осужденного на применение мер безопасности в уголовном судопроизводстве Украины

Габлей Наталья, e-mail: natalja_g82@mail.ru

Прикарпатский юридический институт Национального университета «Одесская юридическая академия», Украина

Аннотация: институт обеспечения безопасности лиц в уголовном производстве является неотъемлемой составной частью конституционной нормы закрепления положения о том, что человек, его жизнь и здоровье, честь и достоинство, неприкосновенность и безопасность признаются важнейшей социальной ценностью, защищать и отстаивать которые и принадлежит именно государству. Определение сущности, понятия и роли мер обеспечения безопасности лиц, участвующих в уголовном производстве, в частности, осужденного, на сегодня законодательно проблематичны, что и определяет актуальность темы научного исследования. Следует заметить, что в трудах ученых освещены в основном понятие обеспечения безопасности, основания применения, виды, процессуальный порядок избрания, изменения и отмена мер обеспечения безопасности, субъекты, к которым применяются данные меры. Однако совсем не уделено внимания применения мер безопасности к такому субъекту как осужденный.

Ключевые слова: права осужденного, осужденный, уголовное производство, меры обеспечения безопасности, виды мер обеспечения безопасности.

On the Problem of the Application of Separate "Unconventional" Theories, which Reflect Criminalistic Information about the Identity of the Offender

K.V. Kalyuga

Law Institute named after Volodymyr Stashys, Classic Private University, Ukraine

e-mail: karina-kaljuga@rambler.ru

Abstract: One of leading directions in of reforming the legal sphere of the Ukrainian state should be supported by its adequate scientific developments. Among them occupies an important place criminalistic theory. In particular, the doctrine of the identity of the offender should be supplemented by some "unconventional" theories. The article investigates the possibilities of separate "unconventional" is not always perceived by the orthodox theory of criminalistics teachings like graphology, physiognomy, phrenology, palmistry, hirosofiya like. The criminalistics and investigative practice, information on the properties and attributes of the criminal are now used very limited, only as a landmark in compiling the information verbal portrait, and the conduct of investigative (undercover) search operations for obtaining subjective reflection the memories of eyewitnesses. A perspective, in our view, is to improve the well-known private kriminalisticheskogo doctrine of the external signs of human (gabitoskopii) on the basis of studies of the properties and characteristics of offender, with the use of modern technical means and methods of detection criminalistical meaningful information, which will be informative, personal, dynamic, variable, and can be used in the investigation of crimes and establishing of offender. The aforementioned prompted the of the author to propose to develop a separate methods kriminalisticheskogo investigation of the properties and features of man to determine their an identification significance finding correlation dependences between them, including based on the use "non-traditional" classical science of criminalistics theories. And in the future - the establishment of appropriate criminalistic registrations database. Providing accumulation of their data for continuous operation of the computer research support system properties and characters of persons involved in the commission of crimes, including detected using the new "non-traditional" instruments. In conditions of total changes in the criminal procedure legislation of Ukraine, the development and application of new scientific and effective approaches to investigation of crimes - will be, in our opinion - to answer the challenges of investigative practices, a new philosophy of the criminal process and the updated methodology of modern of criminalistics.

Key words: fingerprinting, dermatoglyphics, poroskopiya, edzheoskopiya, graphology, physiognomy, phrenology, palmistry, hirosofiya.

I. Вступ

Відомо, що з найдавніших часів люди прагнули за зовнішнім виглядом та діями людини визначити її характер, почуття і здібності. Їх довгий пошук залишив нащадкам криміналістичні теорії: габітологію, графологію, дерматогліфіку, френологію, хірософію тощо, які не завжди сприймаються традиційною наукою.

У криміналістиці та слідчій практиці відомості про властивості та ознаки злочинця зараз використовуються дуже обмежено, лише як орієнтуюча інформація, при складанні словесного портрета, та проведенні слідчих (негласних) розшукових дій для отримання суб'єктивних відображень спогадів свідків-очевидців.

Перспективним нам вдасться вдосконалення відомого окремого криміналістичного вчення про зовнішні ознаки людини (габітоскопії) на основі дослідження властивостей та ознак особи злочинця, з використанням сучасних технічних засобів і методик виявлення криміналістично значимих відомостей, які будуть інформативними, індивідуальними, динамічними, мінливими, і можуть бути використана при розслідуванні злочинів та встановлення особи злочинця.

Вищезазначене спонукає розробити окрему методіку криміналістичного дослідження властивостей та ознак людини для встановлення ідентифікаційної значущості кожної з властивостей і ознак людини, знаходження кореляційних залежностей між ними, в тому числі на основі використання «нетрадиційних» для класичної науки криміналістики теорій тощо. А в перспективі – створення відповідної бази криміналістичних обліків і забезпечення накопичення в них даних для постійного функціонування комп'ютерної системи підтримки дослідження властивостей та ознак осіб, причетних до вчинення злочинів, у тому числі, виявлених за допомогою нового "нетрадиційного" інструментарію.

II. Постановка завдання

У науці існує великий пласт знань, які заслуговують серйозної уваги але виходять за межі класичної науки криміналістики. Проте, на нашу думку, вони можуть відіграти певну роль – умовної "відправної точки" під час висунення й розробки криміналістичних версій, побудови психологічної моделі особи невідомого злочинця та його пошуку під час початкового етапу кримінального провадження.

Так, у сучасних умовах тотальних змін у кримінально-процесуальному законодавстві, та підходах до розслідування злочинів, співробітникам різних ланок правоохоронних органів, не легко розібратися у правових реаліях сьогодення.

Тому підготовка та становлення професійних фахівців нової формації вже не може спиратися лише на ще донедавна звичну "спадкоємність поколінь", навпаки, можна почути, що молоді співробітники, не завжди бажають прислуховуватися до "застарілих рекомендацій" більш "досвідчених" колег.

За таких умов, розробка та застосування нових наукових, дієвих підходів до розслідування злочинів – буде, на нашу думку – відповідати викликам слідчої практики, новій філософії кримінального процесу та оновленій методології сучасної криміналістики.

III. Результати

Реалізуючи цей підхід і не заперечуючи традиційного розуміння криміналістичної діяльності, яка вже вийшла за межі «поліцейської науки», в межах обслуговування сучасного кримінального провадження, як одну зі своїх задач наука криміналістика розглядає розробку нових та удосконалення традиційних рекомендацій з розслідування злочинів, враховуючи динамічну природу науки криміналістики та її зв'язок з природними та технічними науками, й циклом правничих наук.

У подальшому дослідженні ми будемо спиратися на усталені методологічні витоки, що криміналістика – це особлива наука, виникнення якої обумовлено впровадженням досягнень природничо-технічних наук у практику боротьби зі злочинністю. Методи таких наук як фізики, хімії, біології, психології, медицини, генетики, антропології, математики, кібернетики, менеджменту, логіки, соціології, педагогіки та інших галузей знання вже пристосовано до виявлення слідів злочину й отримання інформації з метою кримінального судочинства [1].

А також виділені науковцями відмітні риси інтеграції сучасної науки, що притаманні й криміналістиці. По-перше, взаємопроникнення структурних елементів різних областей знання, що супроводжується зростанням їх узагальненості та комплексності, ущільнення організованості. По-друге, розширення евристичних і гносеологічних можливостей знання, коли взаємодія різних наукових дисциплін здатне дати несподівані результати, наштотхнути на принципово нові ідеї. По-третє, підвищення рівня теоретичного знання і внутрішньо пов'язана з ним його діалектизація. Вони проявляються в зростанні абстрактності теорій і наукових понять, пов'язаних найчастіше з втратою наочності багатьох досліджуваних об'єктів, формуванням безлічі загальнонаукових понять, що аж ніяк не є свідченням відриву їх від дійсності, від проникнення в сутність об'єктів, навпаки, сучасний понятійний апарат наук, що відрізняється все зростаючим ступенем абстрактності, дозволяє відображати дійсність повніше і глибше. По-четверте, в процес інтеграції наукового знання все активніше залучаються соціальні та гуманітарні науки, тоді як в минулому сфера прояву відповідних тенденцій обмежувалася майже виключно природничими науками [2].

Тут ми розглянемо низку окремих вчень, що вдало виконують свої функції в певних галузях знань та можуть виявитися придатними для вирішення завдань, які стоять перед криміналістикою. Наприклад, криміналістична інформація про особу невідомого злочинця може бути отримана з використанням таких вчень, що традиційно відносяться до розділів криміналістичної техніки. Гомеоскопії (або гомології) [3], дактилоскопії [4], дерматогліфіці (досліджує сліди пальців, долонь й боку кистей рук і стоп людини) [5]; габітології (або габітоскопії) (вивчає зовнішні ознаки людини та сукупність методів і науково-технічних засобів їх дослідження і використання для ототожнення особи) [6]; скриберології (почеркознавства) (досліджує закономірності формування письмової мови і почерку та розробляє методики їх дослідження, як носіїв інформації, про індивідуальність людини) [7]; авторознавства (вивчає умови і закономірності мовної поведінки людини, що обумовлює індивідуальність її письмового та усного мовлення, розробляє методи встановлення їх автора) [8]; криміналістичної одорології (розрізняють також за напрямками: медичну та психологічну одорологію) (система знань про запахи і носіїв запаху, а також науково обґрунтованих прийомів, технічних засобів, рекомендацій з виявлення, аналізу, вилучення і зберігання запахових слідів з метою подальшого їх використання в кримінальному провадженні) [9].

А також окремі вчення до яких ми відносимо: графологію (згідно з яким існує стійкий зв'язок між почерком і індивідуальними рисами особистості) [10]; фізіогномику (визначення типу

особистості людини, його душевних якостей, властивостей і стану здоров'я, виходячи з аналізу зовнішніх рис обличчя і його виразу) [11]; френологію (установлюється зв'язок психіки людини і будови поверхні його черепа) [12]; хірософію (хіромантію або хірогномія, чи хорологію, чипальмістрію) (яке стверджує зв'язок форми рук і папілярних та особливо флексорних ліній, а також горбах на долоні з характером, фізичними даними і людською долею, а також з тілесними і душевними якостями людини) [13].

Позначені вчення офіційною криміналістикою, на даному етапі розвитку науки, не завжди схвалюються. Проте й серйозних наукових досліджень стосовно спростування науковості (ненауковості) їхніх підходів, вітчизняні криміналісти не проводили.

Разом із тим, на нашу думку, їх критичне переосмислення та застосування разом із вже достатньо апробованими рекомендаціями науки криміналістики, допоможе виявити та дослідити, окрім традиційних "слідів злочину", ще й особливі індивідуальні прикмети (ознаки) невідомого злочинця, адекватно їх описати з метою звуження коло розшукуваних осіб і їхньої ідентифікації в подальшому.

У цьому напрямку доцільно переглянути усталені криміналістичні рекомендації початку досудового розслідування, коли за браком вихідної інформації про вчинений злочин і особу невідомого злочинця, потрібен новий інструментарій (методики та технології) дослідження місця події, роботи з джерелами вербальної та невербальної інформації.

IV. Результати

Саме запропоновані нами вчення можуть "підказати" на що треба звертати увагу (ознаки, їхнє розташування); зв'язки між внутрішніми ознаками та зовнішнім їх проявом. Володіючи такими новими знаннями, слідчий (прокурор) більш обізнано буде підходити к дослідженню механізму вчинення злочину, точніше (адекватніше) зчитувати інформацію зі слідових носіїв; більш предметно проводити діагностику зовнішності розшукуваної особи.

Отримані таким чином нові знання, дадуть "ключ" до ефективної реалізації пошукової моделі, яка залежить не стільки від повноти її інформаційного масиву, кількості відображених у ній ознак, скільки від пошукової, зокрема розпізнавальної, значущості її елементів. Нерідкі ситуації ефективності "спрацювання" моделі навіть тоді, коли в ній включені знання про вельми обмежене коло ознак шуканої особи, але дуже істотні з точки зору її відмінності від інших людей, виділяємості, розпізнавання та ідентифікації (в першу чергу це стосується особливих, помітних прикмет). Чим індивідуальніша, унікальніша, виразніша ознака, чим рідше вона зустрічається, швидше вирізняється, надійніше запам'ятовується і упізнається, тим швидше і легше виявити та ідентифікувати злочинця [1, с. 609].

Таким чином, інтеграція нових знань відповідає загальній тенденції пристосування криміналістикою для потреб кримінального провадження даних різних наукових теорій (учень), які «в перетвореному вигляді» стають частиною змісту криміналістичної науки.

У подальшому, ці знання можуть слугувати підґрунтям побудови нових наукових теорій. За своїм характером вони будуть дещо відрізнятися від традиційних, що відображає одну з відмінних рис будь якої справжньої наукової теорії – постійно розвиватися, змінюватися, уточнюватися й оновлюватися якісно та кількісно під впливом науково-технічної революції й інтеграційних процесів, які відбуваються в суміжних галузях знань.

References:

1. Shepit'ko V. Ju. Kriminalistika. Enciklopedichnij slovník (ukraïns'ko-rosijs'kij i rosijs'ko-ukraïns'kij) [Criminalistics. Encyclopedic Dictionary (Ukrainian-Russian and Russian-Ukrainian)] / Ed. Acad. NAS of Ukraine V.Y. Tacij. - Kharkov: Right, 2001. - 560 p.
2. Lukashevich V. G. Suchasni problemi kriminalistichnoï metodologïi // Aktual'ni problemi derzhavi i prava: Zbirnik naukovih prac' [Modern problems criminalistical methodology // Actual problems of law: Collection of scientific works] - Odessa: Legal Literature, 2003. - Vol. 20. - p.19-24; Lukashevich V. G. O meste kriminalistiki v sisteme nauk [On-site of criminalistics in the sciences // State and regions], Seriya: Right, 2003. - № 2. - p.39-43; Lukashevich V. G. Metodologija integrativnih procesiv u suchasnij kriminalistici // Aktual'ni problemi kriminal'nogo procesu, kriminalistiki, sudovoï ekspertizi ta operativno-rozshukovoï dijnal'nosti: Materiali III Mizhnarodnoï naukovopraktichnoï konferencïi "Aktual'ni problemi kriminal'nogo prava, procesu ta kriminalistiki", prisivjachenoï 10-richchju Mizhnarodnogo gumanitarnogo universitetu (m. Odesa, 28 zhovtnja 2011 roku). – [The methodology of integrative processes in modern criminalistics // Actual problems of criminal procedure, criminology, forensics and investigative operations: Proceedings of the III International scientific-practical conference "Actual problems of criminal law, process

and criminalistics" dedicated to the 10th anniversary of the International Humanitarian University (Odessa, October 28, 2011)] - Odessa: Phoenix, 2011. - P. 239-241.

3. Kriminalistika [Tekst] / pod red. dok. jurid. nauk, prof. V. A. Obrazcova. [Criminalistics [Text] / ed. Doc. law sciences, prof. V.A. Obraztsova] - M.: Jurist, 2001. - 760 p.

4. Obrazcy jekspertnyh zakljuchenij. Daktiloskopija, trasologija, jekspertiza holodnogo oruzhija [Samples of expert opinions. Fingerprinting, trasologii, examination of cold weapons] comp. YV Rybalko. - K.: RIO Ministry of Internal Affairs of the Ukrainian SSR, 1986. - 176 p.

5. Isjutin-Fedotkov D. V. Kriminalisticheskaja dermatoglifika (istorija, sovremennost', perspektivy razvitija): monografija [Criminalistic dermatoglyphics (history, present, prospects of development): Monograph] D.V. Isyutin Fedotko, O.G. Karaz, G.N. Mukhin / under total. Ed. D.V. Isyutina Fedotkova. - M.: Yurlitinform, 2011. - 152 p.

6. Krylov I. F. Ocherki istorii kriminalistiki i kriminalisticheskoi jekspertizy [Essays on the history of criminalistics and criminalistic examination] - Leningrad, 1975.

7. Moliboga N. P. Priznaki, ispol'zuemye pri provedenii pocherkovedcheskih jekspertiz tekstov, podpisov i cifrovych zapisej. Uchebno-spravochnoe posobie [Signs used to carry out examinations of handwriting text, signatures and digital recordings. Training and Reference Manual] - K.: NAVSU, 2000. - 68 p.

8. Shepit'ko V. Ju. Kriminalistika: Pidruchnik dlja studentiv jurid. spec. vishh. zakl. osviti [Criminalistics: Textbook for students Legal. spec. HI. bookmark education] ed. VY Shepitko. - 2nd ed. be refurbished. and reported. - K.: Concern "Publishing House" In Jure", 2004. - 728 p.

9. Saltevs'kij M. V. Kriminalisticheskaja odorologija [Criminalistic odorologija] - Kiev, 1976.

10. Grafologija – nauka pro pocherk Kozlova I. [Graphology - the study of handwriting] Shkilnyysvit. - 2001. № 12. - p.1-16.

11. //ru.wikipedia.org/wiki/Fiziognomika

12. //ru.wikipedia.org/wiki/Frenologija

13. Chechel' I. Hiromantija dlja vseh. [Palmistry for all] - M.: Publishing House "Russian language", 1991. - 150 p.

К проблеме использования отдельных «нетрадиционных» теорий, отражающих криминалистическую информацию о личности преступника

Калюга К. В., e-mail: karina-kaljuga@rambler.ru

Институт права имени Владимира Сташиса Классического частного университета, Украина

Аннотация: Одним из ведущих направлений реформирования правовой сферы украинского государства должно быть подкреплено ее адекватными научными разработками. Среди них важное место занимает криминалистическая теория. В частности, учение о личности преступника целесообразно дополнить некоторыми "нетрадиционными" теориями. Статья посвящена исследованию возможностей отдельных "нетрадиционных", не всегда воспринимаемым ортодоксальной теорией криминалистики учений вроде графологии, физиогномики, френологии, хиромантии, хирософии тому подобное.

Ключевые слова: дактилоскопия, дерматоглифика, пороскопия, эджеоскопия, графология, физиогномика, френология, хиромантия, хирософия.

The Implementation of the Theory of Synergies within the Cluster

Olga S. Korsakova

Donbas State Technical University, Ukraine

e-mail: olga_korsakova_1@mail.ru

Abstract: Creating integrated structures (clusters) in the Ukrainian economy is accompanied by a search for effective forms of financial and economic cooperation between enterprises as well as modern management techniques. The effective operation of enterprises in the cluster is largely determined by the level of maturity of the mechanism of interaction between enterprises, development and the choice of which is based on an assessment of the effectiveness of integration. In the context of clustering evaluation of the effectiveness of this process is based on getting the synergies of the business combination. The article discusses the main aspects of synergistic processes at clustering in Europe and Ukraine. Analyzed the system to gain a competitive priority cluster activity, as well as indicators of its effectiveness.

Keywords: cluster, synergistic effect, economies of scale, diversification, integrated efficiency, costs, resources, integration.

Інтеграційні процеси у нашій державі характеризуються створенням різноманітних промислових та підприємницьких об'єднань, як виду територіально-виробничих структур, а також поступовим формуванням законодавчого фундаменту діяльності цих структур. Створення та функціонування територіально-виробничих структур на сьогодні обґрунтовано не лише необхідністю постійних інституційних перетворень в європейській економіці, а, насамперед, необхідністю просування процесу інтеграції промислового і фінансового потенціалу. На сьогодні в Україні існує декілька механізмів інтеграції підприємств у територіально-виробничі структури: участь у капіталі підприємств (холдинги та кластери); жорсткий контроль над концентрацією ресурсів; використання різноманітних схем управління. Інтеграція підприємств сприяє виникненню економічного ефекту за рахунок встановлення тісних виробничих зв'язків між підприємствами, які зменшують витрати на постачання сировини й матеріалів з інших регіонів, утилізацію відходів, оскільки продукцію або відходи одного виробництва переробляють інші підприємства-сусіди.

Економічно обґрунтований постійно зростаючий інтерес до процесу формування та функціонування інтегрованих структур корпоративного типу, які є специфічною групою корпоративних об'єднань, що характеризуються певними особливостями функціонування та розвитку. Кластерна модель як форма ринкової централізації, зумовлює високий динамізм, швидкі темпи залучення інвестицій та зростаючий рівень конкурентоспроможності товарів і послуг. Вона надає можливості швидкої цивілізованої інтеграції у світове співтовариство, яке можливе лише за умов високих економічних показників [4, с. 11].

Кластери визнані ефективним засобом швидкого піднесення економіки на певній території тому, що дають можливість якнайповніше врахувати і використати природні, історичні особливості, їх технічний та кадровий потенціал. Приклад багатьох регіонів, в яких розміщені динамічні промислові кластери, і нині привертає велику увагу національних, регіональних і місцевих органів влади різних країн, які впроваджують у життя кластерно орієнтовані стратегії. Кластерам відводиться провідна роль у досягненні конкурентоспроможності регіону, що визначається наявністю тих або інших його конкурентних переваг та сегментів економіки. Саме кластери посилюють конкурентні переваги у визначених галузях і у відповідних секторах економіки і промисловості. Тому одна з головних задач у системі підвищення конкурентоспроможності регіону – виявити потенціал його кластеризації. Але їй досі лишається відкритим питання внутрішньогосподарських відносин між підприємствами в кластері. Питання оптимізації зазначеної проблеми може відобразитися на таких аспектах: інтеграційний ефект реалізується не в повному обсягу; групові проекти та їх практична реалізація знаходяться на значній виробничій, часовій, фінансовій дистанції; головне підприємство кластера має певні проблеми щодо реальних важелів впливу на підприємства-учасники об'єднання; відсутня стратегія спільної діяльності; недостатній рівень інформованості стосовно діяльності підприємств-учасників кластеру.

Формування кластерів на сьогодні є одним з перспективних, стратегічно обґрунтованих сучасних напрямів розвитку економіки взагалі та регіональної окремо. Ідеї об'єднання капіталу та ресурсів були і є вельми актуальними в багатьох країнах світу. Наприклад, у 80-ті р.р. минулого сторіччя в Західній Європі було створено European Research Coordination Agency (EUREKA). Спочатку, в процесі організації виконання проектів в рамках EUREKA, акцент на кластерний підхід не робився. Але на практиці проекти мали типовий характер кластеризації, причому об'єднували

наукові організації та промислові підприємства різних країн. Означена європейська програма активно функціонує та розвивається і до сьогодні: в межах EUREKA, окрім регулярних проєктів, успішно виконуються і кластерні. Проєкти, що входять до складу кластеру, об'єднують структури-партнерів з метою зосередження на розвитку та використанні новітніх технологій у певних галузях економіки і промисловості. Кластерні проєкти розвивають технології на основі європейських стандартів і відіграють ключову роль у формуванні конкурентоспроможності Європи та демонструють переваги міжнародного співробітництва. Продовжують поширювати ідеї кластеризації Європейські технологічні платформи (European Technology Platform — ETP) та Спільні технологічні ініціативи (Joint Technology Initiatives — JTI). Цілі та задачі діяльності ETP сформувалися під впливом глобалізації економіки та багато в чому подібні до кластерів EUREKA. ETP об'єднують галузі промисловості, реалізують середньо- та довгострокові цілі їх наукового та технічного розвитку, а також встановлюють напрямки досягнення цілей. Технологічні платформи відіграють ключову роль в поєднанні науково-технічних пріоритетів ЄС з потребами промислового сектору. Вони виступають сполучною ланкою економічної вартості, гарантують впровадження результатів досліджень у виробничий процес [1].

В Україні сучасні територіально-виробничі структури (в т. ч. кластери) здебільшого організовуються за принципами диверсифікації. Диверсифікація сприяє покращанню показників використання матеріальних та нематеріальних ресурсів підприємств-учасників кластеру. Диверсифікація у процесі утворення кластеру пов'язана з об'єднанням різнопрофільних підприємств. При цьому досягає так званий «ефекту різноманітності». В сучасних умовах він помітно посуває на другий план ефект масового виробництва однорідної продукції. Суть ефекту різноманітності полягає в тому, що виробництво багатьох видів продукції в рамках кластеру є більш вигідним, ніж виробництво тих же самих видів продукції на декількох спеціалізованих підприємствах [3, с. 154]. Це можна назвати ефектом перерозподілу інвестиційного ризику: при цьому тимчасові збитки одного з підприємств-членів інтегрованого об'єднання перекриваються прибутками іншої галузі діяльності.

Стратегічні вигоди диверсифікації при об'єднанні підприємств в територіально-виробничі структури (кластери) обумовлені факторами, найбільш важливими з яких є: потенціал синергізму – скорочення витрат в результаті об'єднання різних виробничих процесів за рахунок створення єдиної системи управління, контролю, координації, а також за рахунок прискорення терміну обертання активів; покращання рівня інформаційного забезпечення підприємств-учасників; набуття постійних довгострокових ділових зв'язків між членами інтегрованого об'єднання, стабільність та забезпеченість поставок.

Підприємства-учасники кластеру укладають між собою угоди про створення територіально-виробничої структури. Угодою визначається головне підприємство об'єднання як юридичної особи, що в подальшому є по відношенню до інших підприємств-членів кластеру керуючою компанією та приймає на себе зобов'язання з ведення справ у цілому. Угодою визначається порядок створення, повноваження та умови спільної діяльності підприємств-членів кластеру; обсяг, порядок та умови об'єднання активів; мета об'єднання учасників; порядок складання та ведення бухгалтерської та фінансової звітності; обґрунтування організаційно-економічного механізму об'єднання підприємств в інтегровану структуру; умови перерозподілу отриманого групою прибутку (збитку) та понесених витрат та ін.

Кластери є стратегічно обґрунтованою базою для розвитку синергетичного ефекту, оскільки прояв синергізму зазвичай спостерігається в системах з високим рівнем інтеграції окремих її складових. Підґрунтям виникнення синергетичного ефекту при цьому є оптимальна взаємодія елементів (складових систем), а також ефективність такої взаємодії. Синергетика кластерів EUREKA та кластерів ETP на сьогодні інтенсивно використовується для оптимізації діяльності структур в європейському науково-технічному просторі. Натомість, JTI ставлять за мету вирішення проблем та досягнення цілей, які неможливо реалізувати за допомогою існуючих інструментів.

З позиції основ та принципів кластеризації, синергія є податковим стимулюючим фактором розвитку економіки. Основні поняття, що характеризують синергетичні процеси при кластеризації, та риси, які необхідно простежувати в кожному конкретному випадку інтеграції, можна виділити наступні [1]:

- 1) синергія представляє собою похідну самоорганізацію системи, головною характеристикою якої є наявність тісних зв'язків між окремими її складовими. Саме структурування є відправною точкою створення нових характеристик, які не спостерігалися в сумі окремих елементів системи;
- 2) в економіці та секторі інноваційного розвитку важливий вплив спричиняють зовнішні політичні, економічні та соціальні фактори;

3) синергетика характерна для «відкритих» систем. Їй притаманні зовнішні зв'язки та джерела (енергетичні, фінансові, інформаційні, трудові, виробничі тощо).

Наявність синергетичного ефекту в діяльності кластерів, а також ефективне управління цим ефектом сприяє створенню специфічних конкурентних переваг. Останні реалізуються як на рівні підприємств, так і на рівні товарних ринків (проявом синергетичного ефекту тут є зниження рівня витрат чи то надбання продукцією нових властивостей).

Синергетичний ефект від створення кластеру в промисловому секторі України досягається дійсними стійкими конкурентними перевагами, які формуються разом з кластером, та унікальні. Ідея досягнення синергізму полягає в тому, що будь-яке підприємство – учасник кластеру може звернутися за ресурсами до головної компанії, а також до інших підприємств. Це дозволить підприємству-учаснику кластеру (а врешті решт і всьому кластеру) в «скрутному» становищі не зупинити виробництво, не втратити контракти (покупців), втримати належний рівень прибутковості та рентабельності.

У більшості територіально-виробничих структура у виді кластеру присутній так званий ефект масштабу. Його сутність полягає в тому, що крупне виробництво з певним обсягом реалізації має значно нижчий рівень витрат на виробництво та реалізацію продукції, ніж декілька дрібних автономних підприємств, що у сукупності мають аналогічний обсяг реалізації. Означене явище також може бути обґрунтоване можливістю ліквідації дублюючих функцій в рамках створюваного кластеру. При об'єднанні в кластер, об'єднують в єдину централізовану структуру (відділ, сектор) адміністративний апарат, маркетинговий та збутовий відділи, відділ роботи з постачальниками, відділ бухгалтерії та ін. Таким чином, у рамках створюваного кластеру скорочуються витрати на утримання управлінського персоналу, персоналу, що обслуговує функціонування виробничого процесу; розширюються повноваження та функції працівників централізованих відділів; має місце ліквідація дублюючих функцій, що була присутня до об'єднання підприємств і стала не актуальною після інтеграції; спостерігається централізація низки послуг. Враховуючи вищесказане, ефект масштабу кластеру може бути розрахований, як різниця між сукупними адміністративними витратами, витратами на збут до об'єднання підприємств в групу та значенням аналогічної суми витрат після їх об'єднання.

Отримання синергетичного ефекту є результатом об'єднання цілей, задач, шляхів реалізації поточної та довгострокових програм розвитку підприємств-членів кластеру з метою збільшення рівня фінансового результату об'єднання загалом.

Синергетичний ефект від створення кластеру в промисловому секторі України може бути досягнутий за багатьма напрямками, найбільш значущими з яких, на думку дослідників, є: збільшення прибутку, зниження рівня операційних витрат, зниження потреби в інвестиціях при незмінному обсязі випуску продукції.

Синергетичний ефект виділяють двох видів: агломераційного типу та диверсифікаційного типу [2]. Синергетика агломераційного типу є характерною для об'єднань промислових підприємств металургійної, хімічної, машинобудівної галузей, коли для виробництва кінцевого продукту об'єднуються різні компоненти сировини, елементи інфраструктури, відбувається економія витрат за рахунок ліквідації дублюючих функцій (адміністративних, збутових та ін.). Синергетичний ефект диверсифікаційного типу виникає при використанні в рамках інтегрованого об'єднання особливостей організації та функціонування об'єднання промислових підприємств. Диверсифікація діяльності кластеру досягається шляхом об'єднання діяльності різнопрофільних підприємств розвинутих, стагнуючих галузей та галузей, що знаходяться на стадії розвитку.

Забезпечити синергетичний ефект створення кластеру в промисловому секторі України може система умов: 1) економічні: перспективи розвитку вітчизняної промисловості; узгодженість економічних, виробничих, інформаційних, маркетингових, інноваційних та інших інтересів підприємств-учасників кластеру; 2) організаційні: створення організаційної структури управління територіально-виробничою структурою у формі кластеру; організація бізнес-процесів в межах територіально-виробничої структури у формі кластеру, тобто тісних економічних та виробничих взаємозв'язків; 3) технічні: високий технологічний і технічний рівень виробництва на підприємствах-членах кластеру; застосування комп'ютерних технологій; 4) наукові: використання результатів наукових досліджень; застосування результатів НТП в діяльності промислових підприємств.

Досвід розвитку господарства в економічно розвинутих країнах доводить ефективність побудови системи функціонування регіональних господарських комплексів на основі використання кластерної моделі співробітництва. В економічному контексті ефективність функціонування

кластерну в промисловості є відношення ринкової вартості загальної суми виробленої продукції до сумарних витрат ресурсів. Загальний економічний ефект може бути представлений як результат виробничо-господарської діяльності. Він характеризується абсолютною величиною (як реалізація продукції – величина позитивна; як фінансовий результат – як позитивна (прибуткова), так і негативна (збиток)).

Для оцінки ефективності виробничо-господарської діяльності підприємств-членів територіально-виробничої структури у виді кластеру застосовується ресурсний показник (показник загальної рентабельності підприємств). Для розрахунку загального показника для окремого підприємства використовують відношення фінансового результату (прибутку/збитку) діяльності підприємства до загальних витрат підприємства для отримання зазначеного результату. Для підприємств, що функціонують у рамках кластеру, доцільно розраховувати інтегральну ефективність. Інтегральна ефективність функціонування технологічного ланцюга показує, який інтегральний економічний ефект отримує кластер від використання всіх активів всіх підприємств, що є його членами.

Кластеризація промислового сектору дозволить вирішити низку проблем. У рамках створюваних територіально-виробничих структур у формі кластеру диверсифікованого типу доволі успішно досягається концентрація грошових, матеріальних, трудових, інформаційних, фінансових ресурсів, що необхідні для подолання критичного спаду рівня виробництва та рівня інвестицій у розвиток промисловості. Діяльність такого кластеру підвищує рівень економічної стабільності його учасників: з'являється можливість фінансувати діяльність стратегічних але збиткових видів виробництва (які, до того ж, є незамінними у виробництві кінцевої продукції).

References:

1. Smertenko, P.S., Chernyshov, L.I., Mar'enko, A.V. Realizatsiya idei transphormatsii i sinerhii klasterov v innovatsionnoy deyatel'nosti [The idea of transformation and synergy in innovation clusters]. Available at: <http://dspace.mdct.ru/handle/123456789/15861> (In Russian).
2. Byleev, I.P. and S.V. Bohachyov Problemy otsenki ephpektivnosti intehratsii predpriyatiy: sinerheticheskij podhod [Problems of assessing the effectiveness of enterprise integration: a synergistic approach]. Available at: http://dspace.nbu.gov.ua/bitstream/handle/123456789/10345/st_47_20.pdf (In Russian).
3. Trenev, N.N. (2000) *Stratehicheskoe upravlenie: uchebnoe posobie dlya VUZov* [Strategic Management: A manual for schools]. Moscow, Publishing house «Prior», 2000, 288 p. (In Russian).
4. Kuz'menko, R.V. (2012) Upravlinnya rozvytkom rehional'nyh ekonomichnyh system za dopomohoyu klasternoyi modeli [Managing the development of the regional economic system using the cluster model]. *Visnyk Shidnoukrayins'koho natsional'noho universytetu im. V.Dalya* [Bulletin East Ukrainian National University named after Vladimir Dal], 2012, No. 11 (182). Available at: http://librarysnu.at.ua/index/naukovij_zhurnal_visnik_skhidnoukrainskogo_nacionalnogo_universitetu_imeni_volodimira_dalja (In Ukrainian).

Реализация теории синергетического эффекта в рамках кластера

Корсакова Ольга Сергеевна, e-mail: olga_korsakova_1@mail.ru
Донбасский государственный технический университет, Украина

Аннотация: Создание интегрированных структур (кластеров) в украинской экономике сопровождается поиском эффективных форм финансово-экономического взаимодействия предприятий, а также современных методов управления. Эффективная деятельность предприятий в кластере в значительной степени определяется уровнем проработанности механизма взаимодействия предприятий, разработка и выбор которого базируется на оценке эффективности интеграции. В контексте кластеризации оценка эффективности этого процесса основывается на получении синергетического эффекта объединения предприятий. В статье рассмотрены основные аспекты синергетических процессов при кластеризации в Европе и Украине. Проанализирована система получения конкурентных приоритетов деятельности кластера, а также показатели его эффективности.

Ключевые слова: кластер, синергетический эффект, эффект масштаба, диверсификация, интегральная эффективность, затраты, ресурсы, интеграция.

Developing of the Effective Managing System in Conditions of Protracted Economic Crisis in Ukraine

Olga Y. Kudrina

Sumy state pedagogical University named after A. S. Makarenko, Ukraine
olgakudrina533@gmail.com

O.A. Saienko

Luhansk Taras Shevchenko National University, Ukraine
saenkoolgaaleksandrovna@gmail.com

Abstract: Examined the necessity of a fundamental restructuring of the economy to work in the mode of economic and financial crisis. Investigated measures of anti-crisis strategy of industry reforming. Analyzed the worldwide experience of the real economy support anti-crisis program. Suggested a number of principled theses of anti-crisis measures to stabilize the state of the industry in Ukraine.

Keywords: the economic crisis, anti-crisis strategy, effective system, enterprise manufacturing.

Crisis are an integral part of the functioning of any system and its facilities. Modern realities show that the causes of the crisis situation at the enterprise level are not only influenced by external factors: global crises, currency fluctuations, the absence of state aid, reduced effective demand, loss of markets, imperfect legal framework, but also improper market management conditions of the economic and financial business activity.

Therefore, the formation of the enterprises management anti-crisis model, which is to create an efficient system of managing in a protracted economic crisis in the country, is an urgent, actual task not only for the state but also for business owners.

Anti - crisis business management differs fundamentally from the control in a growing market and the general welfare conditions. The anti-crisis strategy is the focus of funding during the restructuring. At the same time, it is important to understand that the restructuring is a saving tool, but not salvation itself. In case where industrial enterprises are operationally unprofitable, the anti-crisis strategy is useless - only a radical restructuring of industrial production branches will help , and the sooner it starts the restructuring, the greater the chance for the industry to stay afloat.

The anti-crisis strategy always identifies three main areas of action:

Development of ways to increase income from operating activities of industrial enterprises at the micro level and the industrial sector - at the macro level. Firstly, it is the mobilization of internal resources - analysis of the ways to enter new markets, increasing product sales plans outside the region (country) to traders, expanding the range of products etc. Secondly, it is necessary to consider the possibility of selling assets that are not involved in the current industrial production business (the so-called non-core assets). It is clear that the implementation of these measures is much more difficult in times of crisis than in normal times, but this is the complexity of anti -crisis management in industry.

Developing ways to cut expenses. Anti – crisis industry management (including branch, region and country management) is always associated with large-scale reduction in costs. Including the decrease in operating expenses, non-implementation of some investment projects, reduction of unproductive expenditures, and so on.

Developing financial cycles' reduction mechanisms, a weighty reduction in needs for floating funds. If the previous two areas of anti - crisis regional industry management is obvious, the reduction of financial cycles usually wrongly given less attention. Although reducing the need for circulating capital significantly facilitates the process of restructuring the duties, the enterprises directly and industrial sectors as a whole. Here we can talk about the revision of the policy of working with industrial products customers, reducing the delay of payments and, on the other hand, an attempt to negotiate a postponement with suppliers.

The variant is possible, when to reduce the operating cycle the change of suppliers or dealers will be needed (for example, for the one that is closer, even if he has less favorable terms) - it is certainly important to carefully calculate the comparative variants of cooperation with various partners.

Possibly, to view the cycle would be appropriate - for example, a replacement of the own, longer production process, outsourcing a faster one, albeit with the loss of margin.

The anti-crisis strategy of reforming the industry of the country - is not just a brainstorm, but also a long and professional work on the modeling and analysis of various options. When a set of measures within

the anti-crisis strategy has been worked out, it is advisable to draw up a detailed network schedule, which will reflect all of the interventions that are necessary for realization of the planned steps with precise indication of the performers, sources of financial or material resources, responsibility and so on.

From the standpoint of the theory of planning, any production system has a certain potential for economic development and growth. Moreover, there are three basic types of developing economic and public systems:

Perfect - the type of system development, when the dosed changes, based on the best scientific improvements and professional experience are applied as needed, ensuring the continuity and sustainability of economic growth;

Real - suggests a partial reform of the economic system after the first negative signs of its functioning;

Radical - used when the resources of the existing system are almost exhausted and a radical reform with a change in the basic institutional structures is required.

It is pertinent to note that in the last case (the radical option of changes to the system) the planned state regulation of the economy should be provided, aimed at the creation of new organizational and legal structures and increasing the pace of socio-economic development and people's living standards.

If anti-crisis management does not lead to positive results – a significant and radical restructuring is needed: the reorientation of production, urgent modernization of equipment, the closure of unprofitable courses, getting rid of non-core assets, a complete overhaul of the commercial policy etcetera.

Summing up, interim conclusions can be drawn:

Firstly, the crisis - is a systemic reduction in effective demand, which is accompanied by increased competition. Under these conditions, tens of thousands of companies that lost their customers in traditional markets will be looking for new segments, including the Ukrainian market. The role of government in this situation is to support the effective demand at the expense of lending to consumers and the organization, financing of socially important work, producer support by lowering interest rates and taxes, protection of the market by preventing dangerous and counterfeit products, strengthening the counteraction to the entry of illegal products.

In case of an industrial enterprise or branch crisis, the anti-crisis measures to stabilize the economy should be necessarily implemented. Wherein, anti-crisis policy should be carried out simultaneously in three directions: increasing the income from operating activities of industrial enterprises and industrial sectors, cost reduction, constriction of financial cycles circulation of working capital.

Secondly, in the context of the global financial crisis, the choice of anti-crisis measures for the stabilization of industrial production depends on the development of the economic system of the state: ideal, real, radical.

Considering the short duration of the processes of world industrial production, as well as taking into account the insuperability of the financial crisis effects - the industrial development strategy should include diverse options for stabilization measures in respect of economic processes - from the soft, liberal - radical, shock therapy.

Analysis of anti-crisis measures implemented in the framework of the economic systems of the countries of the international community, clearly proves the validity of the postulates made by us above. Almost all the countries touched by the global financial crisis, have implemented anti-crisis program, providing for measures to increase the income from operating activities of industrial enterprises and industrial sectors, cost reduction, constriction of financial cycles circulation of working capital.

However, a quite logical question arises: how to invent an anti-crisis management facility (industrial enterprises, branch) for state regulation measures, being implemented in the framework of the strategy of economic recovery (in the region), and the budgetary financial assistance to be productive?

Anti-crisis measures to support the real economy, which are carried out in the world today, are aimed, firstly, at the implementation of direct financial assistance to companies which are most affected by the crisis, in the form of government loans to support liquidity and finance restructuring / investments; and secondly, to stimulate final demand for the products of the companies affected by the crisis.

Experience of foreign countries in overcoming crisis is the most striking example, which is practically implemented. During the analysis of the problems created by financial and economic crisis in Ukraine and the development of the most effective anti-crisis actions by leading Ukrainian scientists, the attention focuses on the study of international experience and opportunities "to adapt overseas anti-crisis practices to Ukrainian realities." Therefore, we consider it appropriate to examine the practice of crisis management in a number of EU member states and Asia in more detail.

The main centers of economic growth in the EU are a few powerful countries that are practically "pulling" macro-economic indicators of the Union to a proper level. These leaders are Germany, France and

the Netherlands. In this case the clear favorite is Germany, with its largest in the EU's GDP and its growth rate (4.0% - in 2010 and 2.6% - in the III quarter of 2011 compared with 0.3% in the EU as a whole) [1], followed by France and the Netherlands (with GDP growth in 2010. 1.5 and 2.5%, accordingly) [2].

During the crisis the stabilization of the market became a priority activity of state economic policy in Germany. Based on this event the country has decided to provide 400 billion Euro for guarantees on interbank loans. For recapitalization measures to financial market's stabilization fund it was planned to send 80 billion. Euro. In the fall of 2010 the German government has introduced measures to stabilize the banking system, of which it is necessary to distinguish the following: purchase of shares by the state financial institutions, a change to the accounting requirements for greater control over the funds of banks [3]. The government oriented the efforts on the middle class, developed a program for the issuance of loans and guarantees, the value of which amounted to 15 billion. Euro. It should be noted that this application is not the salvation of non-viable enterprises and stable working. In order to get government support, businesses have to prove that they have already exhausted all other sources of funding, as well as to develop a program of development with the justification of its importance to the economy. On measures for the support and growth of the economy in 2010 the government has allocated 95 billion Euro (4% of GDP) [4].

The next stage of the development of anti-crisis measures in Germany was the increase of internal demand of the population. To this end, the government decided to reduce taxes and compensation to the state budget: increase in the size of non-taxable minimum income and the reduction of import duties, one-time payments to families in connection with the crisis, the tax credit for families with children, reduced contributions to health and pension insurance, an increase of social payments to large families. In 2009-2010 on the implementation of these measures 40 billion Euro has been directed [4].

Support for the automotive industry, as the most affected region, has become an effective measure of the German anti-crisis program. To stimulate demand for cars a premium of 2,500 euros for the disposal of old and buying a new car was implemented and the new vehicle tax rules depending on the release of toxic substances into the atmosphere were introduced (according to official statistics in 2009, the sales of Europe's largest car company Volkswagen were growing for three months in a row). The result of this act: auto giant assistant, support of the consumer demand is the domestic producer, and most importantly, filling the budget.

One of the main social factors of the German economy's recovery was the plan for the support of workers, adopted in order to avoid mass layoffs. Authority suggested introducing the shortened schedule for enterprises and payment for the volume of work performed or hours worked, all of the remaining payments were taken over by the State, including 50% social security contributions. If the workers, who worked on a reduced schedule, attracted to professional development, this period was paid at 100%. Such a program has cost Germany 6 billion Euro, however, allowed to save 400 thousand workers from dismissal [5].

The next, we want to consider the economy of France, which today is one of the largest EU economies. The positive dynamics of economic development have evolved in the country due to the following reasons: France is almost not export oriented, so export reduction could not produce a significant impact on the economy and monetary system. The economy of this state is socially oriented with a substantial public sector, which employs 20% of the population. Country provided unemployment benefits, which make up 75% of the average wage (the minimum wage in France is 1,321 Euro, for example in Ukraine - 46 euros). The level of credit debt of the French population is two times less than in the US or the UK (loans have always been hard, moreover, the French more inclined to save than to borrow, as a result, the state did not have to nationalize another bank) and, most importantly, the government France has developed and started to implement a plan of anti-crisis measures, which emphasized stimulating demand, rather than investment, as in other countries, very quickly. One of the best points of the French anti-crisis program, as well as in Germany, has become the automotive industry support. With its help, the government managed to maintain consumer demand - in the II quarter of the crisis in 2009 Private consumption grew by 0.4% in the country [5].

One of the countries, which was able to use the global financial crisis as an advantage to create a basis for strengthening their influence in the world economy, was the People's Republic of China (PRC).

Today, China's economy has every opportunity to become the leader in the world economy, even ahead of traditional leaders such as the US, Germany, Japan. The rapid deployment of the global financial crisis and the economic realities of the countries' decline showed that China's economy is able to justify such predictions. When the crisis reached a peak of recession (2009), in most countries of the world, China has demonstrated 9.2% growth in GDP, while the US GDP growth was negative in the same period and amounted to 2.5%, the reduction in Japan's GDP was at 5.4%, in Russia - 7.8% [6].

Until 2009 China's development was built on the infusion of investment and incentives, and considerable economy performance was being absorbed by capacious foreign markets. However, in the

context of the global financial crisis and after, the external purchasing power declined and will not be able to absorb a considerable array of Chinese goods. It can be said that the processes in 2009 had at the same time positive and a negative impacts on China's economy. China has had an opportunity to increase its influence in the world economy [7]. By the results of 2009, China Bank took first place in the world ranking of banks in terms of China's exports surpassed the achievements of Germany and ranked number one in the world. On the other hand, the rapid development of China's economy accompanied by rising prices for raw materials, the import of which depends on the performance of the economy, the introduction of additional protectionist measures by importing countries of Chinese goods, which led to a reduction in exports of 16.07% in 2009 [8].

China's state announced the transition to an active fiscal policy in 2008 and adopted a package of measures providing the implementation of projects in the priority areas of country development, such as large infrastructure projects; measures to support the agricultural producers; the development of high-tech innovative projects; program to increase domestic demand for goods; projects in the field of health and education; environmental projects and environmental protection measures. It should be noted that all the programs were implemented, all projects have been realized and without state support it would be impossible.

Attracting financial resources in the economy happened through the issuance of government securities on the purpose of implementation of the regional anti-crisis programs - housing finance, infrastructure projects, construction of roads and railways. Within the framework of fiscal policy used tax breaks for businesses and individuals. In particular, the reform of VAT provided for the transition from the charging circuit in unit in charge of the scheme per unit of consumption, so that enterprises obtained the ability to deduct its own expenses on capital equipment [9].

In addition, the government adopted strategy of supporting 10 priority branches of industry (automotive, aviation, textiles, petrochemicals, logistics, non-ferrous metallurgy, information technology, steelmaking, manufacturing of industrial equipment, construction of vessels) [10]: the energy sector (due to instability of energy prices considerable attention to the stimulation of the production of clean energy and energy supply projects was paid), transport sector (public investment aimed at modernization of the aviation industry, sea and river ports, supporting carriers, rail transport); metallurgy (aluminum increased government procurement).

Summing up, we believe it is appropriate to formulate a number of basic theses:

1. Government programs and public policy in Germany and France have shown their effectiveness and allowed to neutralize the impact of the crisis on their economies relatively quickly. In the pre-crisis times, the financial sector of these countries developed more conservatively than in other countries. The banking system of France and Germany is stable, because there is a strict government regulation, a conservative policy of banks, which is not involved in speculative transactions and purchase of securities. The social orientation of Government is important. At the stable high income and social guarantees, the decline in consumer demand is impossible. Thus, the experience of France and Germany is a relevant and worthy of imitation by Ukraine [2].

2. The global financial crisis has proved the feasibility of re-orientation of state economic development policy with export model to a model focused on domestic demand. Analyzing the crisis management system in the PRC, it is possible to determine such features:

- Rapid response to changes in the economic situation in the world (the first package of measures was adopted in November 2008).

- Continuous monitoring of the situation in the economy and the willingness to change the emphasis in support of policy.

- Taking advantage of a stable financial sector (due to the predominance of state ownership in the banking system, the government was able to avoid the impact of turmoil in world finance and used to reform).

- Use of a significant amount of targeted funding programs in consumer demand [8].

3. The effectiveness of the national economy's anti-crisis management depends on the following main components:

- Institutional conditions of development and implementation of anti-crisis strategies, programs and plans. Efficacy is determined by the ability of institutions to regulate political differences, ensuring political stability and predictability of the state policy, which together contribute to the stability and form the basis for dynamic development of the economic system. Risks of socio-political instability, a shift of emphasis in management decisions from system to situational approach, adopting legislative acts aimed at solving current economy problems pose a biggest threat for socio-economic development of Ukraine.

- The methodological and scientific basis for anti-crisis management of the national economy. The implementation of the scientific validity principle is an absolute must. There is a huge gap between the national science and economic policy of the state. The vast majority of concepts, strategies, programs developed by academic institutions and organizations is not reflected in management decisions or acquires a distorted application. Anti-crisis management of the economy is carried out ceaselessly in all phases of the economic cycle within the framework of economic strategy. Underestimating the role of anti-crisis management in the economic strategy of the state leads to unsystematic management decision making, their situational and weak impact on the economy.

References:

1. *The global economy in the post-crisis period: Trends and Prospects*. (2012). Kyiv: NISD (in Ukr.).
2. Burjak, O.P. (2013). *The anti-crisis policy of the leading countries of the EU: lessons for Ukraine*. Kyiv: Derzhava ta regiony (in Ukr.).
3. Burakovskogo, I., Movchan V. (2009). *How to overcome the impact of the international financial crisis, the search for adequate policy analytical report*. Harkiv : Prava ljudyny (in Ukr.).
4. Cherep, O.G. (2011). *Experience from Central Europe to overcome the crisis and stabilize the economy*. Zhytomyr: Visnyk ZhDTU (in Ukr.).
5. Tkachuk, T. (2010). *Ways to overcome the financial crisis: international experience and prospects of Ukraine*. Kyiv: Byznes y bezopasnost' (in Ukr.).
6. *Global economic prospects: crisis, finance, and growth*. (2009). http://siteresources.worldbank.org/INTPROSPECTS/Resources/334934-1322593305595/8287139-1327345076424/GEP2010a_FullText.pdf
7. *BRICS Joint Statistical Publication*. (2011). <http://www.stats.gov.cn/english/statisticaldata/otherdata/brics2011/>
8. Matusova, O.M. (2012). *Features anti-crisis policy of China to the global financial crisis*. Kyiv: Problemy mizhnarodnyh vidnosyn (in Ukr.).
9. Schuller, M., Schuler-Zhou, Y. (2009). *China's Economic Policy in the Time of the Global Financial Crisis: Which Way Out?* <http://hup.sub.uni-hamburg.de/giga/jcca/article/view/65/65>
10. *Policy responses to the economic crisis: investing in innovation for long-term growth*. OECD. <http://www.oecd.org/science/innovationinsciencetechnologyandindustry/42983414.pdf>

Создание эффективной системы хозяйствования в условиях затяжного экономического кризиса в стране

Кудрина О.Ю., e-mail: olgakudrina533@gmail.com

Сумской государственный педагогический университет имени А.С.Макаренко

Саенко О.А., e-mail: saenkoolgaaleksandrovna@gmail.com

Луганский национальный университет имени Тараса Шевченко

Аннотация. В статье определены парадигмы современного развития промышленности в условиях мирового экономического кризиса. Раскрыта сущность понятия «кризис» и «антикризисного управления», определены причины, факторы и негативные вариации кризисных явлений в украинской экономике. Рассмотрена модель антикризисного управления предприятием. Исследованы основные направления антикризисной стратегии реформирования промышленности, которые включают в себя: разработку способов увеличения доходов от операционной деятельности предприятий на микроуровне и промышленной отрасли – на макроуровне; разработку мероприятий по уменьшению расходов; разработку механизмов сокращения финансовых циклов, весомое снижение потребности в оборотных средствах. Исследован, в рамках антикризисной стратегии, комплекс мероприятий, к которому относятся основные типы развития экономических систем: идеальная, реальная, радикальная. Рассмотрена кардинальная необходимость перестройки экономики страны на работу в режиме финансово-экономического кризиса. Проанализирован мировой опыт антикризисных программ по поддержке реального сектора экономики. Предложен ряд принципиальных тезисов для эффективного антикризисного регулирования национальной экономики: институциональные условия для разработки антикризисных стратегий и методологическая, научная база антикризисного регулирования национальной экономики.

Ключевые слова: экономический кризис, антикризисная стратегия, эффективная система, производственное предприятие.

Increasing the Competitiveness of Ukraine's Economy

Tetyana P. Liskovetska

Kyiv National University of Culture and Arts

liskovetskaya.tanya@gmail.com

Abstract: In the article the competitiveness of the Ukrainian economy as a factor in ensuring its sustainable and dynamic development and enhance international integration processes. The main reasons for the low competitiveness of Ukrainian enterprises. The main criteria for assessing the competitiveness of products in foreign markets. A number of proposals and the provisions of the general theoretical and applied nature to enhance the competitiveness of domestic business.

Keywords: competitiveness, national strategy, assessment, economy.

The formation or increasing the level of competitiveness of the national economy as a basis for ensuring the sustainable development of the country and improving the welfare of nations is a priority task of most countries. During the last years the problem of competitiveness of production in Ukraine has become one of the most important. The effective and sustainable economic development depends from the release of competitive products. This index characterizes not only individual enterprises but also the national economy as a whole.

The competitiveness of the national economy as one of the basic economic categories is the subject of numerous discussions. Summarizing the existing approaches to the definition of the competitiveness of national economy, it can be argued, that this is an economic category, which characterizes the state of public relations in the country on ensuring the conditions of stable increase of efficiency of domestic production, adapted to changes in world conjuncture and domestic demand based on the disclosure of national competitive advantages and achieving better than its competitors the socio-economic parameters.

According to data of global competitiveness rating published by the analytical group of the World Economic Forum (WEF) Ukraine in 2014-2015 years ranked the 76th position among 144 countries (within the rating in the neighborhood with Ukraine found themselves Slovakia (75), Croatia (77th), Guatemala (78) and Algeria (79). At the top of global competitiveness rating is Switzerland, in second place - Singapore, in third place - the United States, Finland is in fourth place and the fifth - Germany. The second top five, respectively, Japan, Hong Kong, Netherlands, United Kingdom and Sweden [5].

To have a more serious basis for economic growth Ukraine should seek the solutions of major problems. The main reasons of the low competitiveness of Ukrainian enterprises:

- the lack of competition experience;
- disrespect to the foreign law;
- not practicing bilateral and multilateral international agreements;
- the presence of obstacles in the form of appropriate conditions of standardization and certification;
- discrepancy of enterprise management systems to international standards;
- the lack of fundamental scientific national researches in this area;
- the activity of western companies that have existed for decades under fierce competition.

Today, Ukraine is not able to compete with international companies that achieved success in conditions of severe competition, the high saturation of commodity markets and excess of supply over demand on them. Ukrainian products does not corresponding to the basic criteria of international standards, because only 1% of Ukrainian goods and services are recognized competitive on the world market.

It is possible to identify the main criteria for assessing the competitiveness of products in the foreign market:

- the presence of consumer of this type of product;
- the number of competitors that produce similar products;
- the volume of production and realization of competitors products in general and in sphere of Ukrainian enterprise activity;
- the importance for competitors to "dominance" on that market segment, which seized upon or planned to "conquest" by domestic enterprise;
- the main directions of competition in the international market;
- evaluation of strategic activity of competitors;
- the policy of horizontal integration (in order to identify possibilities of monitoring procedure and management of the state of certain industry sector);

- the variety of methods of competition (price, quality, technological level, product design, services, company image, trademark, etc.);
- the stability of products demand, which the company has in each market segment [1].

If consider the current activities of Ukrainian enterprises in the international market, it can be argued about the big limitations of export nomenclature of Ukrainian goods: our products are more available on the market with mainly price competition, namely markets of raw materials and standard ready-made products.

In Ukraine today is very slow reorientation from the trade of raw materials and semi-finished to trade in goods with high added value, in other words - the high-tech products. While the current trends of the global market suggest indicate the transition from the price competition to non-price, namely the technical and qualitative level of products competition. In the competition for markets not wins the one who offers the lowest price, but the one who offers the highest quality, because products with best quality considerably effective in using [2].

An integrated approach to solving the described problems requires ensuring cooperation between the state and enterprise at all levels of competitiveness. Traditionally here include: the development of sustainable regulatory - legal framework, creating a favorable investment climate, the formation of effective competition policy, stimulating the innovation activity, simplify the barriers for the starting and doing business [3].

To the main directions of national strategy to increase competitiveness of domestic business can be attributed a number of proposals and the provisions of general theoretical and applied nature:

- The formation of specialized profiles (scientific and technological progress, mass informatization and computerization, needs of specialization and the development of mass production) of national economies, the development of international integration mechanisms, both in regional and in a world scale, which determine trends of globalization. Globalization at the level of states, groups of countries, most influential international units must have strategic and national, sectoral and technological dimensions.

- In modern conditions the international competition takes place according to new parameters that reflect the information and technology criteria of social and economic progress. Innovative technologies make possible to control basic technologies and remains an instrument of securing the leading positions of metropolitan countries that use diversified approaches of curbing the spread of the most promising technologies in competing countries.

- The modern model of competitive national economy objectively dominates to the socially oriented nature. This is caused by connection between redistribution of monetary resources and nature of specialization. The financial wealth and possibilities of additional funding for research, technology development, optimization model of international specialization are mutually related socio-economic functions.

- Global competition is characterized by disparity in prices, unfavorable level of prices for some goods that are coming to the world market from the poorest countries. Unfounded strategy of monetary policy led to worsening the conditions of economy development of transitive countries and developing countries. Parameters of the monetary policy, the level of the national currency must be defined according to long-term priorities of high-tech, export-oriented sectors of the national economy.

- The economic regionalization has become increasingly important, helps to optimize the allocation of factors of production within the country, increasing the effectiveness and efficiency of production activities.

- It should be considered the goals improvement the general business climate, potential of foreign investment to accelerate scientific and technological progress and a breakthrough for the priority areas of technological production factor structural adjustment the national economy when conducting the international investment policy in Ukraine.

- An important task of the organizational and economic activity about the rise of national competitiveness is to intensify advertising campaigns, increase the costs of such campaigns, especially in foreign markets.

- The means of raising national competitiveness are against unfair competition from foreign companies, including dumped import of subsidized goods, the importation of goods, during production of which has not been complied the appropriate quality standards.

- Effective means of intervention of Ukrainian state in international trade and cooperative relations of domestic economic structures with partners abroad are stimulation of such forms of international trade, which do not involve the direct exchange of goods, but contribute the deepening of national expertise and accelerate STP (transit services, transport-forwarding providing, geological exploration, building and construction, design and installation work, engineering, research, development work, etc.).

- Sectoral and structural adjustment is essential for national competitiveness, guaranteeing to a certain country favorable place for her in the international division of labor. The main directions of this work are to encourage the high-tech production, which can become engines of wide introduction of STP, transferring the achievements in advanced sectors to all others. There need the program and target support of export industries, the formation of such export profile of the state, at which on its territory will be carried out the information and high-tech manufacturing.

- Necessary to conduct targeted public innovative, industry-specific industrial policy according to defined priorities of development, particularly in information and electronic, telecommunication sphere, modernization of traditional types of production. The directions of support innovation development model is the target interest-free or concessional loans, partial government funding of priority innovation projects, insurance guarantees to commercial banks for lending to the most promising projects, institutional mechanisms and tools of economic, reproductive systems [4].

Recognition the status of Ukraine as a country with market economy imposes a great responsibility not only for the country but on its enterprises, because they are representatives on the world markets of goods and services. The country's image directly depends from that how they appear in the eyes of the international community. So justification of economic policy on competition lies in the plane of analysis, prediction and support enterprises that have competitive advantage or can buy them in the future.

Herewith do not forget about a certain synergy from unidirectional concerted efforts: because the competitive enterprise is the competitive economy. So, attraction to cooperation the exportable strong enterprises, creating conditions for their external adaptation and access to world markets is not only the responsibility of the state, but also a necessity. The solution of the main problem - getting integrated effect from making a strategy for increasing the competitiveness of the national economy, its individual enterprises and their products (services) lies in forming a thin balance between the economic interests of the state and the company.

References:

1. Bagrov I.V. and Redina N.I. (2004), *Zovnishn'oekonomichna dijil'nist' pidpryjemstv* [Effective management], Centr navchal'noi' literatury, Kyiv, Ukraine.
2. Balabanov L.V. (2006), *Strategichne marketyngove upravlinnja konkurentospromozhnistju pidpryjemstv* [Strategic marketing management competitiveness of enterprises], VD Profesional, Kyiv, Ukraine.
3. Spirina M.V. (2004), *Strategija upravlinnja konkurentospromozhnistju pidpryjemstva* [Competitive enterprise management strategy], Aktual'ni problemy ekonomiky, Kyiv, Ukraine.
4. Tsebrenko M.V. (2003), "Improving the competitiveness of Ukraine's economy in the context of national development priorities", Ph.D. Thesis, NAN of Ukraine. Institute of World Economy and International Relations, Kyiv, Ukraine.
5. The Global Competitiveness Report 2015–2016 (2016), available at: <http://www.weforum.org/reports/global-competitiveness-report-2015-2016> (Accessed 30 May 2016).

Повышение конкурентоспособности экономики Украины

Лисковецкая Т.П., e-mail: liskovetskaya.tanya@gmail.com

Киевский национальный университет культуры и искусства

Аннотация. В статье рассмотрена необходимость повышения уровня конкурентоспособности национальной экономики как основы для обеспечения устойчивого развития государства и повышения благосостояния нации. Раскрыта сущность определения «конкурентоспособность», которая характеризует состояние общественных отношений в государстве для обеспечения условий стабильного повышения эффективного национального производства, адаптированного к изменениям мировой конъюнктуры и внутреннего спроса на основе раскрытия национальных конкурентных преимуществ и достижения лучших, чем у конкурентов, социально-экономических параметров. Определены основные причины низкой конкурентоспособности украинских предприятий. Рассмотрены основные критерии оценки конкурентоспособности продукции на внешнем рынке. Предложен комплексный подход к решению проблем, который требует обеспечения взаимодействия государства и предприятий на всех уровнях конкурентоспособности. Исследованы основные направления национальной стратегии, повышения конкурентоспособности отечественного бизнеса, общетеоретического и практического характера.

Ключевые слова: экономический кризис, антикризисная стратегия, эффективная система, производственное предприятие.

Philosophical and Legal Peculiarities of the Genesis of Public Morals Protection

Natalia B. Novytska

University of State Fiscal Service of Ukraine, Ukraine
natalka_bn_@ukr.net

Abstract: In article it is made the analysis of peculiarities of public morals protection in historical overview. It is determined the impact of moral on person's behavior in society and the features of moral standards formation. Based on the works of ancient philosophers, religious works and recent researches of philosophical and legal aspects of public morals protection we proved the dynamic of morals and determined the role of the state in its protection.

Keywords: morals, public morals, person, state, law.

В процесі розвитку життя людини зароджуються і розвиваються моральні норми і правила, що регулюють взаємодію людини із суспільством. Ці правила та норми накопичувались, з одного боку, у звичаях та традиціях народів різних країн, а з іншого - вони узагальнювались у працях мислителів і науковців, які осмислювали універсальні етичні правила й норми, традиції та закони. На сучасному етапі побудови інформаційного суспільства особа не має правових і моральних навиків жити в нових умовах, їй бракує інструментальних знань, певних якостей характеру вмінь та навиків, що дозволили б протистояти тим негативним проявам, які існують у інформаційному суспільстві.

Динамічні зміни у суспільному житті спричиняють потребу у ретроспективному аналізі філософсько-правової сутності захисту суспільної моралі. Тому вчені з різних галузей знань намагалися вкласти в дане поняття своє розуміння та встановити властиве досліджуваній ними сфері співвідношення. Так зазначеній проблематиці були присвячені праці як древніх філософів Сократа, Платона, Аристотеля, так і сучасних вчених Надурака В.В., Нерсесянца В.С., Левченка І.Є., Костицького В.В., Припхан І.І. та ін.

Метою даної статті є встановити філософсько-правові особливості генезису захисту суспільної моралі та визначити роль держави у зазначеному процесі.

Необхідно зазначити, що осмисленню даних понять приділяли увагу вчені з різних галузей науки та у різні часи. Ще за часів Сократа вважалося що в основі достойного життя лежать гідні моральні вчинки. І право бути щасливою, на думку цього філософа, має тільки моральна людина [1].

Щодо проблеми застосування того чи іншого елемента захисту суспільної моралі можна зустріти в багатьох творах не тільки древніх та сучасних філософів а і в багатьох релігійних творах. Так, досліджуючи Новий Завіт, бачимо досить багато елементів повчань, які дії, знання, релігії є злом, а що є правильним. Так, наприклад, у Посланні святого апостола Павла до Римлян спочатку засуджується ідолопоклонство: "Бо, пізнавши Бога, не як Бога прославляли або дякували, але осуєтилися у своїх мудруваннях, і притемнилося їхнє нерозумне серце. Заявляючи, що вони мудрі, стали дурними і проміняли славу нетлінного Бога на подобу, що зображує тлінну людину, птахів, четвероногих і гадів. Тому й передав їх Бог за похотями їхнього серця на нечистоту, щоб вони самі сквернили власні тіла між собою. Вони замінили Божу правду на неправду і честь віддавали і служили створінню радше, ніж Творцеві, котрий благословен повіки. Амінь", а потім засуджує моральну розгнuzданість. Доводячи, якщо людина знаходиться в іншій вірі, якщо людина не дотримується релігійних канонів, то вона здійснює аморальні вчинки, які повинні засуджуватись всім суспільством. Продовжуючи цитувати Послання святого апостола Павла до Римлян зазначимо, що в даному творі показані основні непотребства, які засуджуються православною мораллю, які пов'язані із ставленням людини до інтимної сфери. Щодо відповідальності за здійснення порушення норм суспільної моралі, за вчинення правопорушень, що перераховуються у Посланні, то вона пропонується досить сувора: "Вони, хоч спізнали Божий присуд, що, хто таке чинить, заслуговує на смерть, не тільки це роблять, але й схвалюють це в тих, що таке чинять". Окремо необхідно відзначити, що покарання повинно стосуватись не тільки того, хто здійснює правопорушення, що суперечить нормам суспільної моралі, а навіть тих, хто схвалює такі дії. Це досить суперечливе твердження, але воно свідчить про захист моральних устоїв суспільства. Покарання буде застосуватись не тільки до активних правопорушників, покараними повинні бути і ті, хто своєю пасивною але схвальною позицією спонукає або створює відповідну оціночну позицію щодо здійснення правопорушення проти суспільної моралі.

У Першому посланні святого апостола Павла до Тимофія зазначається “А ми знаємо, що закон добрий, коли хтось уживає його за законом, відаючи, що закон дано не для праведника, лише для беззаконних, непокірних, безбожних, грішників, нечестивих та нечистих, батьковбивців та матеревбивців, душоубців, розпусників, мужоложців, людокрадів, забріханців, кривоприсяжників і для всіх інших, що противляться здоровому навчанню, згідно з Євангелією слави блаженного Бога, яку мені довірено було”. Саме встановлення певних законів повинно слугувати обмеженням для тих людей, які не живуть за божими заповідями, які не дотримуються норм суспільної моралі, які скоюють злочини. Ті ж, хто не порушує закону, не повинен його боятись. Досить чітка позиція, яка показує відношення до держави, дотримання правил поведінки та верховенства права.

Окремо хочеться зазначити і відношення релігії до інших вірувань, релігій, інших напрямів у християнстві. Зокрема, у Посланні святого апостола Павла до Тита зазначається: “...ім треба затулити рота; вони баламутять цілі сім’ї, навчаючи заради ганебної наживи, чого не треба”. Очевидно, така дія в сучасному світі може трактуватись як цензура, тобто направлений тиск на думку іншого, заборона щодо висловлювання іншої думки та фактичне переслідування інакодумців. Як зазначає І.Л. Левченко, це послання святого апостола Павла було покладена в основу доктрини духовної цензури. Аскетизм раннього християнства поєднувався з ворожістю і нетерпимістю до поглядів представників інших релігійних конфесій. Апологети християнства (Оріген, Тертуліан, Іоанн Златоуст та ін) таврували ганьбою непристойність і жорстокість, яка поширювалася допомогою публічних видовищ [2].

Аналогічного підходу щодо запровадження обмежень в сфері захисту суспільної моралі пропонував давньокитайський вчений-філософ Сюнь-цзи (III ст. до н. е.) який говорив про необхідність забезпечення протидії негативному впливу тих елементів суспільного життя, що суперечать суспільній моралі [3]. Як зазначає І.Л. Шевченко, у давньокитайській суспільно-політичній думці було висунуто ряд положень, які обґрунтовували важливість запровадження державного контролю за духовним життям підданих за допомогою різноманітного арсеналу засобів [2].

Одним із перших давньогрецьких філософів, що присвятили свої роботи проблемі контролю за суспільною мораллю був Платон. У своїх працях “Держава” та “Закон” він звертає увагу на функцію держави - контролювати суспільну думку, захищати суспільну мораль від “неправильних” думок та наголошує на необхідності виховання охоронців та майбутніх правителів в дусі мужності та стійкості, в дусі добра та відповідної релігії [4]. Декілька напрямів щодо захисту суспільної моралі у творах Платона виділяє І.Е. Левченко. Зокрема він зазначає, що серед платонівських заборонних заходів можна виділити дві групи. Перша група була націлена на “очищення” змісту творін мистецтва від аморальних мотивів. Друга група - заборонні вимоги - пов’язана з формою художніх творів. Платон пропонував встановити особливий порядок, що регламентує процес створення та опублікування художніх творів, і стверджував, що поет не повинен творити нічого всупереч справедливості, красі і благу; свої творіння він не повинен показувати нікому з приватних осіб, перш ніж не покаже їх суддям, для того поставленим, і не отримає їх схвалення. Позбавляючи тим самим складачів права на свободу творчості, Платон став першим мислителем, що обґрунтував необхідність поєднання самоцензури художника з попередньою громадською цензурою [2].

Цікавою, з точки зору розуміння сутності моралі, є праця Аристотеля “Нікомахова етика”, в якій висловлені думки, що продовжують вчення Сократа. Людина, відповідно до вчення Аристотеля – це, перш за все істота суспільна та політична, яка має моральні якості. Філософ вважає, що засобом досягнення щастя є моральні вчинки. У своєму етичному трактаті “Нікомахова етика” він визначає основну мету моралі – навчити людину бути щасливою. Щастя, на його думку, є вищим благом, котре пізнається через досконалу діяльність, вчинки, через моральне та інтелектуальне збагачення. Мораль базується на розумі і волі, має нормативний характер і перебуває у тісному зв’язку із суспільнозначущою діяльністю [5].

Середньовіччя вносить свої особливості в розуміння сутності моралі. Ідея любові до Бога як єдиного начала добротності стає головною християнською моральною концепцією.

Гуманістичний зміст моралі зароджується в епоху Ренесансу. Ця мораль проповідує тілесну і духовну досконалість людини, вічність добра і минулість зла, непохитну єдність слова і діла.

У XVII- XVIII ст. моральним ідеалом стає енергійна ділова людина, яка досягає успіху, визнання і поваги суспільства. Мораль цієї епохи пропагує героїзм людини та її здатність до самопожертви.

Ідеї державного контролю за суспільною мораллю підтримував і давньогрецький філософ Цицерон. У своїх працях він визначав місце і роль цензорів у житті суспільства. Зокрема

відзначаючи, що цензори забороняють залишатися безшлюбними, наглядають за мораллю народу, не залишають у сенаті знеславлених людей [6]. Можна сказати, що у творах Цицерона висвітлюються особливості функціонування інституту цензорів як важливого елементу державної системи, покликаною регулювати діяльність і поведінку людей у суспільному та особистому житті.

Ідеї, що проповідувались давніми філософами щодо державного контролю та нагляду за сферою захисту суспільної моралі були вдало продовжені у творах утопістів. Так Т. Кампанела, у своєму Місті Сонця, відзначає про необхідність повного контролю за думками громадян. Досить цікавою є його позиція щодо азартних ігор. При тому, що будь-які азартні ігри повинні бути заборонені, то Т. Кампанела до таких ігор відносить усі сидячі ігри (шахи, кості та інші). Досить неоднозначне відношення в Місті Сонця визначено і щодо людей творчості: “Поети оспівують славних полководців і їх перемоги. Проте ж той, хто що-небудь при цьому додасть від себе, навіть і до слави будь-кого з героїв, піддається покаранню” [7], при цьому передбачивши такі види покарання як побиття камінням, спалювання на вогнищі з порохом щодо тих громадян держави Країни Сонця, хто скоїть злочин проти свободи Міста Сонця, проти Бога чи проти влади.

Досить цікава думка щодо місця контролю за суспільною мораллю висловлюється у творах французького філософа Шарля Монтеск’є, який стверджував, що в тоталітарному, деспотичному суспільстві цензури не потрібно, так як в ньому панує атмосфера страху і пригніченості. Монархія ж не має потреби в цензурі тому, що це правління засноване на честі, а (її) природа в тому і полягає, що для неї весь світ – цензор [8].

Аналізуючи наукові погляди німецького філософа Гегеля, зустрічаємо його твердження щодо верховенства держави над особистістю. Відповідно, державним устроєм повинна визначатись суспільна мораль, а кожен індивід повинен підкорятись цьому. У своїй визначній роботі “Філософія права” він доводив, що держава є дійсністю моральної ідеї – моральний дух як очевидна, сама собі ясна, субстанціальна воля, яка мислить і знає себе і виконує те, що вона знає, оскільки вона це знає. Свою думку Гегель аргументував практикою пруської держави, де органи влади прагнули повністю контролювати духовне життя всього суспільства [9].

Майкл Скэммелл аналізуючи філософські погляди у сфері захисту суспільної моралі зазначав, що заслуга Мільтона і його послідовників полягає в тому, що вони показали корінну відмінність між “виразом думок” і “дією”. Хоча Мільтон і не думав, що будь-яка форма вираження думок не може підлягати покаранню, він вважав несправедливим розглядати політичне і релігійне інакомислення як злочин і бачив, до яких зловживань приводить такий підхід. У державній владі можуть бути підстави вживати заходів проти загрозливих її існуванню дій, однак вона зобов’язана терпимо ставитися до вираження ворожих їй думок [10].

Як показав М. Вебер у своїй праці “Протестантська етика і дух капіталізму”, саме в добу формування капіталістичного господарства виходять на передній план такі моральні риси особистості як чесність, любов до праці та ін. Робітничий рух XIX-XX ст. висуває цінності колективізму, солідарності тощо. Мораль радянської епохи основною цінністю визначає загальне благо. Особистісне начало взагалі знівельоване. В цей час на перший план виходить мораль суспільна, якій, повинна бути підпорядкована мораль особиста. Людина почала поступово вивіряти свої вчинки за взірцем та керуватися визначеними потребами й інтересами.

Трагічний досвід XX ст. змушує наших сучасників з небувалою гостротою відчувати неповторність індивідуального людського буття, принциповий характер прав і свобод особистості. В глобальному інформаційному суспільстві людство характеризується активізацією діяльності, зростанням інтересу до свого майбутнього, поглиблюється віра у людський ідеал – людське щастя. На цьому етапі починає формуватися нова мораль і реалізуються гуманістично орієнтовані принципи моральності. Сучасний суспільний розвиток вимагає формування духовності людини. Цей процес нелегкий і передбачає виховання і самовиховання в людині непримиренності до відхилень від моральних принципів і норм.

Дискусії на тему моралі загострюються дедалі більше, адже постає нагальна потреба у пошуку нової системи моральних і духовних цінностей, які б відповідали сучасним запитам. Як і сама людина, мораль є надзвичайно мінливою категорією. Тому розглядаючи та аналізуючи процес виникнення і становлення моралі слід розглянути найбільш загальні, принципові тенденції, що розвивалися протягом дуже довгої еволюції людства і спричинили виникнення того, що зараз ми називаємо мораллю.

References:

1. Nersesyants, V.S. (1996) *Sokrat. [Socrates]* Moscow: Infra-M, Norma. 305 p. (In Russian).

2. Levchenko, I.E. (1996) Problemy tsenzury v istorii zarubezhnoi obshchestvenno-politicheskoi mysli [Problems of censorship in history of foreign social and political studies] *Sotsyalno-politicheskii zhurnal [Social and Political Magazine]*, 1996, No.6., pp. 179-192. (In Russian)
3. Khinshyt, Y (1984) Materialisticheskaja mysl v drevnem Kitaie. Moskow [Materialistic researches in Ancient China]. Moscow, 1984, pp. 148-149 (In Russian).
4. Platon (2000) Platon [translated by D. Koval], Kyiv: Osnovy, 2000, pp. 355. (In Ukrainian).
5. Aristotel (1983) Nikomahova etika [Nikomah's ethics] [translated by N. Bragintseva]. Moscow, Misl, pp. 830. (In Russian).
6. Ciceron (1996) Dialogi. O gosudarstve. O zakonah [Dialogues. About state. About Laws] Moscow, Nauka, 1996, pp. 226. (In Russian).
7. Kampanella, T. (1947) Gorod Solntsa [City of sunlight] [translated by F.A. Petrovskii] Moscow, 1947, pp 175. (In Russian).
8. Monteskie, Sh. (1955) Izbrannie proizvedeniya [Chosen] Moscow, 1955, pp. 222 (In Russian)
9. Gegel, G (1990). Filosofiya prava [Philosophy of Law] Moscow, Misl, 1990, pp. 224. (In Russian)
10. Skemmel, M. Svoboda vyrazhenija mnenii [Freedom of expression] [Electronic source]: Access with link: <http://www.hrighs.ru/text/b4/Chapter5>. (In Russian)

Философско-правовые особенности генезиса защиты общественной морали

Новицкая Наталья Борисовна, e-mail: natalka_bn_@ukr.net,
Университет государственной налоговой службы Украины, Украина

Аннотация: В статье проведен анализ особенностей защиты общественной морали и исторический обзор. Установлено влияние на поведение нравственного человека в обществе и особенности формирования моральных норм. Основываясь на трудах древних философов, религиозных работ и недавних исследований философских и правовых аспектов защиты общественной морали мы доказали, динамика морали и определена роль государства в его защите.

Ключевые слова: мораль, общественная мораль, личность, государство, право.

The Comparative Legal Characteristics of Some Aspects of the Heritage Law of Ukraine and Foreign Countries

Khrystyna Zinoviivna Pitsyk

The Precarpathian Law Institute of the National University "Odesa Law Academy", Ukraine
e-mail: pitcuk14@ukr.net

Abstract: The Civil Code of Ukraine in determining grounds of inheritance gave priority to the inheritance by will, however, the notarial practice testifies that the most widespread kind of the inheritance in Ukraine is still the inheritance by law. The circumstances that promote domination of the inheritance by law are different. This is insufficient legal culture of the most of the population, sometimes it is premature death of the legator and the circumstance of psychological character, as if the forming of a prerequisite of the death. For sure, in maintenance and support on the sufficient level of the person's life the heritage plays a substantial role, as every new generation doesn't begin life from nothing, they continue the launched and strive to its increasing and improving. During life, a person gathers certain number of financial wealth and values with which he/she wants to satisfy not just his/her own needs but the needs of his/her relatives as well. In this regard to the inheritors the law determines persons related with the legator by blood genesis, marriage relationship, adoption etc. The investigation of legal question in inheritance is caused by the increasing meaning of private property and by the necessity of developing legal mechanism, which could protect the rights and the interests of the citizens of Ukraine. However, the existing level of the legal regulation of ancestral relationship is not just enough to protect rights in a proper way and to identify duties of the legator in the inheritance by law as well.

Keywords: heritage, hereditary legal succession, hereditary legal relationship, deviser, heir, heir's rights and duties, deviser's rights and duties.

Виникнення права власності та розвиток шлюбно-сімейних відносин зумовили потребу відповіді на питання щодо долі майна, яке залишається після смерті людини. Безперечно, і в забезпеченні, і в підтримці достатнього рівня життя людини суттєву роль відіграє спадщина. Кожне нове покоління не починає життя з нуля, а продовжує започатковане, прагне до його примноження, вдосконалення. Право людини на гідний рівень життя є одним із основних та визначальних конституційних прав. Конституція України проголошує: «Кожен має право на достатній життєвий рівень для себе і своєї сім'ї, що включає достатнє харчування, одяг, житло» (ст. 48) [1].

Для вивчення проблематики у галузі спадкових правовідносин доцільно порівняти українське спадкове законодавство із зарубіжним. Варто зазначити, що спадкове право континентальної Європи істотно відрізняється від права Великобританії та США. Для західного спадкового права характерно два основних принципи: свобода заповіту і охорона інтересів родини суб'єкта приватної власності. Розвиток спадкового права України і спадкового права західно-європейських країн здійснюється у протилежному напрямку. Якщо в Україні у спадковому праві простежується тенденція до поступового розширення кордонів заповіту, то у західних країнах - навпаки.

У нашій державі підставою для виникнення спадкового права є заповіт або закон. Основними документами, які регулюють спадкові правовідносини, є законодавчі акти. У Франції, наприклад, основні норми, які регулюють спадкові відносини, вміщені у перші два титули книги III Цивільного кодексу. Спадкування за законом регулюється Цивільним кодексом окремо від спадкування за заповітом, що обумовлюється наявністю у законі загальних норм, які визначають порядок безкоштовного набуття майна.

У країнах з англо-американською системою права поряд з судовим прецедентом важливу роль у спадкових відносинах відіграє закон. Так, в Англії, ще у 1837 році був прийнятий закон про заповіти, а в 1925 році - закон про адміністрування спадщини, у 1952 році - закон про спадщину осіб, які не залишили заповіт, і в 1975 році - закон про спадкування. У США прийняття законодавства про спадкування віднесено до компетенції окремих штатів. Так, для окремих штатів характерне законодавство, у якому мають місце запозичені деякі спадкові норми, притаманні англійській правовій системі. У штаті, наприклад, Луїзіана діє французький цивільний кодекс. Останнім часом у США впроваджуються ідеї уніфікації законодавства про спадкування, крім того розроблено єдину законодавчу базу в галузі спадкування, але на сьогодні вона діє лише в окремих штатах.

Істотно відрізняється спадкування за заповітом західного права від сучасного українського законодавства. Якщо в Україні заповіт може бути складено від імені однієї особи, то у законодавстві зарубіжних країн передбачена можливість складання сумісних заповітів. Сумісні заповіти чоловіка і

дружини можливі в Німеччині, Англії, США. Англо-американське право передбачає інститут взаємного заповіту, у якому декілька осіб приймають на себе зустрічні обов'язки відносно один одного. По суті, двосторонній або багатосторонній договір суперечить українському законодавству відносно заповіту, як одноосібної угоди, яка виражає волевиявлення лише однієї особи. У цьому випадку нам ближче законодавство Франції, де закон забороняє як сумісні, так і взаємні заповіти.

Досить різноманітно вирішується законодавство західних держав питання про обов'язкову частку членів родини спадкодавця. У французькому цивільному законодавстві домінує принцип «вільної долі», суть якого полягає в тому, що частина майна - «вільна доля» - доступна для будь-яких заповідальних розпоряджень та прижиттєвих дарчих, а інша - «резерв» - підлягає розподілу між найближчими родичами спадкодавця [2, с. 119].

У законодавстві України незважаючи на те, що спадкодавець може залишити заповіт на користь будь-якої особи, законодавець надає право спадкування рідним спадкодавця при певних умовах, визначених у ст. 1241 Цивільного кодексу України (ЦК). Це так зване право на обов'язкову частку у спадщині. Так, згідно ч. 1 ст. 1241 ЦК України, малолітні, неповнолітні, повнолітні непрацездатні діти спадкодавця, непрацездатні вдова (вдівець) та непрацездатні батьки спадкують, незалежно від змісту заповіту, половину частки, яка належала б кожному з них у разі спадкування за законом (обов'язкова частка) [3].

Наведений законодавцем перелік осіб, які мають право на обов'язкову частку спадщини, є вичерпним і розширеному тлумаченню не підлягає. Інші непрацездатні родичі померлого (брати, сестри, дід, баба) не є обов'язковими спадкоємцями. Право на обов'язкову частку спадщини не залежить від волі спадкодавця, згоди інших спадкоємців і не пов'язано з умовою спільного проживання із спадкодавцем чи ведення з ним спільного господарства.

Умовою одержання обов'язкової частки не є злиденність спадкоємця. Тобто, якщо особа, яка має право на обов'язкову частку спадщини, матеріально забезпечена, отримує пристойну пенсію, має рахунок у банку, нерухомість і не потребує допомоги, це не позбавляє її права на обов'язкову частку, навіть якщо спадкодавець намагався це зробити.

У питанні визначення кола спадкоємця та існуючого порядку запрошення до спадщини існує істотна різниця. У Франції черговість запрошення до спадкування залежить від ступеня спорідненості до спадкодавця. За цим показником усі можливі спадкоємці поділяються на «розряди» (перший - діти, онуки, другий - батьки спадкодавця, брати, сестри, племінники, третій - дідусь, бубусь, прадід та прабабуся, четвертий - усі бічні родичі до шостого коліна - двоюрідні брати, сестри, тітки, дяді).

У Швейцарії спадкоємці запрошуються до спадкування у порядку черговості, але черги там інші і називаються парантелюю. Парантелюю називаються група кровних родичів, яка виникла на піставі загального пращура і родичів за його низхідною. Так, якщо перша парантела - це сам спадкодавець і родичі за його низхідною, то до другої увійдуть його батьки і їх низхідні, до третьої парантели - дідусь та бабуся спадкодавця та їх низхідні. Усі спадкоємці запрошуються за парантелюю.

Коли спадкоємців за законом взагалі немає, то майно переходить до держави. Але якщо у Швейцарії держава успадковує майно і бере на себе обов'язки спадкодавця, то у Франції, Великобританії та США майно переходить до держави без обов'язків [2].

Що стосується України, то Цивільний кодекс держави містить п'ять черг спадкоємців за законом. ЦК значно розширив коло спадкоємців за законом, а це робить впевненими громадян у тому, що надбані ними за життя матеріальні блага перейдуть до найближчих їм осіб або за їх відсутності стануть надбанням територіальної громади. У разі відсутності спадкоємців п'ятої черги нотаріус має повідомляти про це заінтересованих осіб – представників територіальної громади за місцем відкриття спадщини і спадкова справа має передаватися до суду для розгляду справи по визнання спадщини відумерлою.

Мільйони людей що володіють громадянством однієї країни або мають місце постійного проживання на території цієї країни одержують право жити і працювати за її межами. Очевидно, що серед різних проблем, які виникають у зв'язку з цим, важливе місце посідають питання правового регулювання спадкових відносин міжнародного характеру. Варто зазначити, що більшість науковців з міжнародного приватного права здійснюють лише загальний аналіз кодифікаційних процесів у сфері міжнародного приватного права, не торкаючись спеціально колізійних норм щодо спадкування, а це питання потребує окремого дослідження.

У деяких країнах колізійні норми щодо спадкування містяться в спеціальному законі з міжнародного приватного права. Зокрема, це притаманне Австрії, Угорщині, Польщі, Швейцарії.

Закони більшості країн, які стосуються сфери міжнародного приватного права, вказують що спадкові відносини регулюються законом громадянства чи законом останнього місця проживання спадкодавця (наприклад, Італія, Швейцарія).

Існують колізії і в регулюванні спадкування рухомого і нерухомого майна, оскільки законодавство в різних країнах по-різному вирішує його юридичну долю. Дедалі частіше для спадкування нерухомого майна застосовується закон місця його знаходження (наприклад, у Румунії). Водночас, законодавство таких держав, як Угорщина, Польща, Чехія пропонує застосовувати закон громадянства спадкодавця, як до рухомого, так і до нерухомого майна [4, с. 108].

Проведений аналіз законодавчого регулювання у сфері колізійних питань спадкового права свідчить, що більшість колізій, які виникають у цій сфері, пов'язані з особистим статусом спадкодавця і вирішуються здебільшого застосуванням закону громадянства або останнього місця проживання спадкодавця.

Згідно з українським законодавством відношення до спадкування визначається за законами тієї країни, де спадкодавець мав останнє постійне місце проживання. Виняток складає нерухомість, питання про яку вирішується тією країною, на території якої ця нерухомість знаходиться, незалежно від того, де живе власник і де мешкають його спадкоємці. У багатьох європейських країнах, наприклад в Угорщині, Чехії, Польщі, Словаччині, питання спадщини залежить від громадянства спадкодавця, а у Великобританії, Франції, США - від останнього місця проживання.

Отже, оскільки правовідносини в питаннях прийняття спадщини виникають в одній країні, наслідки мають в іншій, а національні законодавства мають істотні відмінності, врегулювати питання, пов'язані з прийняттям спадщини буває вкрай складно. Адвокатам доводиться вдаватися до укладання договорів про правову поміч між державами, або звертатись до так званих колізійних норм, що робить процес спадкування дуже складним.

References:

1. Konstitutsija Ukrainy vid 28 cherv. 1996. No. 254k/96-BP [Constitution of Ukraine, 28 June, 1996, No. 254k/96-BP]. Available at: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-bp> (accessed 29.11.2015). (In Ukrainian).
2. Tsyvil'nyi Kodeks Ukrainy vid 16 sich. 2003. No. 435-15 [The Civil Code of Ukraine, 16 Jan. 2003, No. 435-15]. Available at: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/435-15> (accessed 01.04.2016). (In Ukrainian).
3. Shakhraichuk I.A. (2000) Spadkove pravo Ukrainy: navchalnui posibnik [Inheritance Ukraine: Tutorial]. Donetsk, Publishing house "DNY", 2000, 224 p. (In Ukrainian).
4. Karmaza O. (2003) Zakonodavche vrehuliuvannia koliziiinuch putan' spadkovukh pravovidnosun [Legislative regulation of conflict of hereditary relationships]. Pidpruiemnytstvo, gospodarstvo i pravo [Business, Economy and Law], 2003, No. 11, pp. 108-109. (In Ukrainian).

Сравнительно-правовая характеристика отдельных аспектов наследственного права Украины и иностранных государств

Пицук К., e-mail: pitcuk14@ukr.net

Прикарпатский юридический институт Национального университета "Одесская юридическая академия", Украина

Аннотация: В статье автор исследует некоторые вопросы наследственного права Украины и иностранных государств. В частности, проводится сравнительно-правовая характеристика отдельных аспектов наследственного права Украины и иностранных государств. Автор дает оценку важнейшим институтам наследственного права Украины и иностранных государств.

Ключевые слова: наследование, наследство, наследственные правоотношения, наследственное правопреемство, наследодатель, наследник, права та обязанности наследника при наследовании, права та обязанности наследодателя при наследовании.

Perspectives of the Development of Simplified Civil Procedures in Ukraine with the Perspective of Harmonization with the Legislation of the European Union

Oleksandr M. Velykoroda

Precarpathian Law Institute of National University «Odesa Law Academy», Ukraine
e-mail: alexvelkoroda@yahoo.co.uk

Abstract: The article basing on the analysis of the European Union legislation investigates the possibility of modernizing the Ukrainian civil-procedural legislation in the direction of implementing and wider use of simplified forms of civil proceedings, which include writ proceedings, and also small claims procedure. In order to improve the current legislation it is necessary to make certain amendments to the current Civil Procedure Code of Ukraine, which would simplify civil procedure in specific categories of cases. Namely, the amendments in the writ proceedings should be directed at a significant extension of the category of cases heard in these proceedings, and also at the procedure of simplifying the cancellation of the writ. Moreover, it is rather urgent to implement a special procedure of hearing the small claims procedure cases, whose procedure should be done within shorter timeline, in a written form without calling the parties for the presentation of the case, but with the possibility to revise the judgment by the court that issued it.

Keywords: simplified civil procedures, writ proceedings, small claims procedure, court order, judgment, litigation.

Сьогодні в Україні відбувається активне реформування судової системи спрямоване на забезпечення основних демократичних стандартів при здійсненні правосуддя. Варто підкреслити, що основне завдання законодавця в сфері врегулювання відносин по вирішенню цивільних справ полягає у забезпеченні доступності, швидкості та ефективності судового розгляду. З цією метою в Європейському Союзі прийняті Регламент Європейського Парламенту та Ради Європейського Союзу № 1896/2006 від 12.12.2006 року «Про введення Європейського наказного провадження» і Регламент Європейського Парламенту та Ради Європейського Союзу № 861/2007 від 11.07.2007 року «Про заснування європейської процедури врегулювання спорів з невеликою ціною позову». В Україні передбачене спрощене вирішення цивільних справ тільки у порядку наказного провадження.

Незважаючи на те, що наказне провадження з'явилося тільки в Цивільному процесуальному кодексі України (надалі – ЦПК України) прийнятому 18.03.2004 року, вже сьогодні можна говорити про ефективність його запровадження. На це вказують матеріали судової статистики. Так у 2015 році в порядку наказного провадження розглянуто 238860 справ, що становить 19,94 % від числа загальної кількості справ, що розглядаються в порядку цивільного судочинства. 81,06 % заяв про видачу судового наказу було задоволено. Тільки по 7,97 % судових наказів були подані заяви про їх скасування, 86,22 % таких заяв було задоволено [1].

В той же час, аналіз чинного законодавства, що регулює наказне провадження, дозволяє зробити висновок про необхідність реформування даного інституту з огляду на вищевказані Регламенти Європейського Парламенту та Ради Європейського Союзу та з метою забезпечення ефективності судового розгляду. В зв'язку з цим виникає необхідність порівняння правового регулювання спрощених проваджень в Європейському Союзі і Україні та визначення основних шляхів удосконалення вітчизняного законодавства.

З цією метою, варто насамперед, зупинитися на інституті наказного провадження в Україні та Європейському Союзі. Регламент Європейського Парламенту та Ради Європейського Союзу № 1896/2006 від 12.12.2006 року «Про введення Європейського наказного провадження» прийнятий з метою спрощення і прискорення судового розгляду та зменшення судових витрат при розгляді транскордонних цивільних і комерційних безспірних майнових позовів.

Цікавим є підхід європейського законодавця до питання про коло справ, які вирішуються в порядку наказного провадження. На відміну від українського законодавства, де чітко передбачено категорії справ, по яких може видаватися судовий наказ, у ст. 2 Регламенту «Про введення Європейського наказного провадження» вказуються категорії справ, до яких не може застосовуватись наказне провадження, зокрема по справах щодо:

- а) права власності, яке виникає з відносин подружжя, заповіту чи правонаступництва;
- б) банкрутства, судового розгляду по відношенню до неплатоспроможних компаній чи інших юридичних осіб, медіаційних процедур, мирових угод чи аналогічних процесуальних дій;
- в) соціального забезпечення;

г) недоговірних зобов'язань, за винятком випадків, коли зобов'язання склали предмет домовленості сторін або якщо був визнаний борг однією зі сторін, а також якщо зобов'язання відносяться до погашених боргів, що виникли зі спільного володіння майном.

Окрім цього, положення вищезазначеного Регламенту не поширюються на відносини в податковій, митній та адміністративній сферах, а також щодо відповідальності держав за дії чи бездіяльність при здійсненні державної влади.

Сама процедура наказного провадження, згідно з Регламентом «Про введення Європейського наказного провадження» складається з наступних стадій: а) подання та вивчення заяви про видачу Європейського виконавчого листа; б) прийняття рішення по заяві; в) подання заперечення на Європейський виконавчий лист і перевід справи в загальне цивільне судочинство; г) примусове виконання Європейського виконавчого листа.

На першій стадії відбувається вивчення заяви про видачу Європейського виконавчого листа на предмет відповідності сфери застосування, транскордонного характеру справи, вимогам щодо Європейського виконавчого листа, підсудності та змісту заяви про видачу Європейського виконавчого листа. В заяві про видачу Європейського виконавчого листа вказуються: найменування та адреси сторін; сума позову, включаючи процентні ставки та неустойку; період розрахунку та розмір процентної ставки; підстави подачі заяви, включаючи обставини справи; опис доказів; обґрунтування підсудності та транскордонного характеру справи. Подання в заяві неправдивої інформації може призвести до санкцій, що передбачені національним законодавством. Регламентом передбачено можливість подання даної заяви в електронній формі, якщо це допускає національне законодавство. Якщо не були дотримані вимоги щодо змісту заяви, суд зобов'язаний надати заявнику можливість доповнити, уточнити або змінити заяву протягом розумного строку.

На другій стадії відбувається прийняття рішення по заяві. Регламент передбачає дві можливості: відхилити заяву чи видати Європейський виконавчий лист. Суд може відхилити заяву тільки в таких випадках:

- а) заява не відповідає вимогам, передбаченим цим Регламентом;
- б) заява являється завідомо необґрунтованою;
- в) заяву не було доповнено, уточнено або змінено протягом строку встановленого судом.

Якщо заявник дотримався всіх вимог, визначених Регламентом, суд зобов'язаний у строк не пізніше 30 днів видати Європейський виконавчий лист, в якому відповідачу надається альтернатива або задовольнити вимоги позивача, або протягом 30 днів з моменту отримання подати заперечення. При цьому відповідачу роз'яснюється, що: а) виконавчий лист виданий виключно на підставі інформації поданої позивачем, яка не перевірялася судом; б) виконавчий лист вступає у законну силу, якщо не були подані заперечення; в) у випадку подачі заперечень, судовий розгляд буде проходити в загальному порядку, якщо позивач окремо не заявив про припинення судового розгляду на даному етапі.

Наступна стадія наказного провадження охоплює заперечення на Європейський виконавчий лист. При цьому відповідач у своїй заяві про незгоду з позовом не зобов'язаний вказувати на причини такої незгоди. У випадку своєчасної подачі заперечень відбувається перевід справи в загальне цивільне судочинство у відповідності до національного законодавства, про це повинен бути повідомлений позивач. У виняткових випадках відповідач може подати заяву про перегляд Європейського виконавчого листа, якщо був пропущений 30-денний строк для заперечень.

Заключною стадією є примусове виконання Європейського виконавчого листа, що здійснюється без необхідності окремо заявляти про необхідність його виконання та визнання [2].

Правове регулювання наказного провадження в Україні характеризується значними особливостями. Так, законом чітко вказано перелік справ, по яких може видаватися судовий наказ. Як свідчить судова статистика судові накази в основному видаються по двом підставам: а) стягнення заборгованості за оплату житлово-комунальних послуг, телекомунікаційних послуг, послуг телебачення та радіомовлення – 92,42 % судових наказів; б) стягнення нарахованої, але не виплаченої працівникові суми заробітної плати – 7,21 % судових наказів. По інших підставах судові накази видаються дуже рідко: а) присудження аліментів на дитину в розмірі тридцяти відсотків прожиткового мінімуму для дитини відповідного віку – 0,36 % судових наказів; б) повернення вартості товару неналежної якості, якщо є рішення суду, яке набрало законної сили, про встановлення факту продажу товару неналежної якості, ухвалене на користь невизначеного кола споживачів (21 судовий наказ); в) компенсацію витрат на проведення розшуку відповідача, боржника, дитини або транспортних засобів боржника (7 судових наказів, з яких 6 було скасовано, а 1 змінений) [1]. Таким чином, основне призначення наказного провадження на сьогодні полягає фактично в

спрощеній можливості стягувати заборгованість за оплату житлово-комунальних послуг, телекомунікаційних послуг, послуг телебачення та радіомовлення, що не може в повній мірі відповідати європейським стандартам і самому призначенню спрощеного розгляду справи. Разом з тим до змін в ЦПК України від 07.07.2010 року, суди могли видавати судові накази і по такій підставі як вимога, яка ґрунтується на правочині, вчиненому у письмовій формі (у 2009 році за цією підставою видано 86,95 % судових наказів) [3]. Переважну більшість справ по даній категорії складали справи щодо видачі судових наказів про стягнення грошових коштів за такими категоріями: 1) заяви банків про стягнення з фізичних осіб боргу за кредитними договорами; 2) заяви фізичних осіб щодо наданої ними іншим особам у позику грошових коштів за письмовим договором (як правило, позики); 3) заяви щодо стягнення заборгованості за надані комунальні послуги, електропостачання, газопостачання, послуги зв'язку, оренду землі тощо [4]. Як правило, такі справи мали безспірний характер, виключення їх з наказного провадження призвело тільки до суттєвого збільшення навантаження на суди і затягування процесів, а також унеможливило доступний, швидкий та ефективний захист прав та інтересів учасників в значній сфері цивільних правовідносин. Таким чином, виключення з підстав для видачі судових наказів вимог, які ґрунтуються на правочинах, вчинених у письмовій формі, є недоцільним.

Разом з тим, проблема визначення підстав, за якими видається судовий наказ є набагато глобальнішою. Розвиток суспільних правовідносин, а також аналіз практики, показує, що фактично безспірних справ, які розглядаються в позовному провадженні, у зв'язку з тим, що законодавець не включив їх у наказне провадження, є значно ширшим. Наприклад, безспірний характер мають вимоги про відшкодування матеріальної шкоди завданої злочином або адміністративним проступком, коли вина особи встановлена рішенням компетентного органу, а розмір збитків підтверджується рішенням суду або висновком експерта чи спеціаліста. Безспірний характер, як правило, мають і вимоги, які ґрунтуються на письмовому правочині. На це, в принципі вказує і сам законодавець, визначивши категорії справ, за якими стягнення заборгованості провадиться у безспірному порядку на підставі виконавчих написів нотаріусів (Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження переліку документів, за якими стягнення заборгованості провадиться у безспірному порядку на підставі виконавчих написів нотаріусів» від 29 червня 1999 року № 1172), однак, якщо учасник чиї права порушені, хоче звернутися до суду для захисту своїх прав та інтересів, він може зробити це тільки в порядку позовного провадження. Слід зазначити, що захист порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод чи інтересів є основним завданням цивільного судочинства, наявність альтернативних способів захисту не може служити виправданням для ненадання суб'єкту доступу до власне швидкого та ефективного судового розгляду. Зважаючи на вищевикладене, доцільним виявляється внесення змін у чинний ЦПК України, визначивши тільки чіткий перелік вимог, за якими судовий наказ не може видаватися. В той же час, вважаю вірною позицію нашого законодавця, згідно з якою судовий наказ може видаватися тільки за вимогами про стягнення грошових коштів.

Ще однією суттєвою зміною, якої зазнало наказне провадження, стало доповнення ЦПК України ст. 105¹, відповідно до якої заява про перегляд судового наказу розглядається у відкритому судовому засіданні за участі заявника та боржника (первинна редакція ЦПК України дозволяла скасувати судовий наказ, не дивлячись на обґрунтованість чи необґрунтованість заяви про скасування судового наказу і без виклику сторін). Вважаємо, що вже факт подання заяви про скасування судового наказу свідчить про наявність спору. Розгляд такої заяви за участю заявника та боржника тільки ускладнить процес. Так боржник може затягувати процес, просячи часу для отримання доказів, які він не міг зібрати протягом 10 днів, крім цього боржник може клопотати про витребування судом певних доказів, в одержанні яких боржником виникають складнощі. Крім цього, суд, виносячи ухвалу про скасування судового наказу чи змінюючи судовий наказ, фактично зобов'язаний дати оцінку доказам поданим боржником, а це означає, що при зверненні в позовному порядку вже будуть наявні преюдиційні факти, які суттєво впливатимуть на процес. Варто зазначити, що основна риса наказного провадження – це безспірність вимог за якими може бути видано судовий наказ. Крім цього потрібно підкреслити, що основною метою наказного провадження є спростити процес. На мою думку, вносячи такі зміни в ЦПК України законодавець надто ускладнив процес скасування судового наказу, в той же час жодного іншого ефекту не досягнуто. Адже, як показує судова статистика в 2009 році було скасовано тільки 6,96 % судових наказів (діяла первинна редакція щодо скасування судового наказу) [3], в той же час за 2015 рік було скасовано 6,87 % судових наказів (діє ст. 105¹ ЦПК України) [1]. За таких обставин вважаємо за доцільне скасувати ст. 105¹ ЦПК України. Порядок скасування судового наказу, за якого боржнику достатньо подати тільки заяву про скасування судового наказу без обґрунтування наявності спору та без виклику сторін при розгляді

такої заяви, повністю відповідає суті наказного провадження, а також забезпечує доступний, швидкий та ефективний судовий розгляд.

Ще однією формою спрощеного цивільного судочинства в Європейському Союзі являється процедура врегулювання спорів з невеликою ціною позову, яка регулюється Регламентом Європейського Парламенту та Ради Європейського Союзу № 861/2007 від 11.07.2007 року «Про заснування європейської процедури врегулювання спорів з невеликою ціною позову». Згідно з даним Регламентом, ця процедура застосовується в справах транскордонного характеру по цивільним і арбітражним спорам з ціною позову, що не перевищує 2000 Євро та стосується таких категорій справ:

- а) статус і правосуб'єктність фізичних осіб;
- б) поділ майна подружжя, аліментні зобов'язання, заповіти та спадкування по закону;
- в) банкрутство, судові розгляди по ліквідації неплатоспроможних компаній чи інших юридичних осіб тощо;
- г) соціальне забезпечення;
- д) арбітраж;
- е) трудове право;
- є) володіння нерухомим майном за винятком грошових вимог;
- ж) втручання в особисте життя, включаючи наклеп.

В той же час даний Регламент не поширюється на позови щодо заробітної плати, митні платежі, адміністративні справи, справи про притягнення до відповідальності держави чи по оскарженню актів державних органів.

Звертає на себе увагу перелік справ, які розглядаються за даною процедурою. До них відносяться справи, які не можуть за об'єктивним критерієм розглядатися в наказному провадженні, але в силу незначної ціни позову, доцільним є спрощений порядок судового розгляду.

Процедура по справам з малою ціною позову складається з таких стадій: подання заяви в порядку процедури по справах з малою ціною позову; розгляд справи по суті; винесенні рішення по справі; оскарження або перегляд рішення; примусове виконання рішення.

На першій стадії заповнюється стандартна заява (за формою визначеною в Додатку до Регламенту) та відправляється до суду поштою або факсом чи електронною поштою (якщо дозволяє національне законодавство) з долученням підтверджуючих документів. Якщо заява не підпадає під дану процедуру, суд повідомляє позивача, про те що позов буде розглядатися в загальному порядку, якщо відповідач не відкличе позов. Коли надана інформація є недостатньо зрозумілою чи форма заяви не відповідає встановленим вимогам, суд виносить ухвалу про залишення заяви без руху з вказівкою на строк для усунення порушень чи уточнення заявлених вимог.

На наступній стадії відбувається розгляд справи по суті. Форма проведення Європейської процедури по справах з малою ціною позову являється письмовою. Усні слухання можуть проводитися тільки, якщо суд дійде висновку про їх необхідність чи за клопотанням сторін. Після отримання документів від позивача, суд протягом 14 днів направляє їх відповідачу, який протягом 30 днів повинен надати мотивований відзив з долученням документів, на які він посилається. Даний відзив протягом 14 днів направляється заявнику.

Третя стадія полягає у винесенні рішення по справі. Зі спливом 30-денного строку після отримання відзиву суд може винести рішення по суті спору або:

- а) витребувати додаткові документи по конкретному спору;
- б) взяти до відома подані докази (визначити засоби дослідження, коло доказової бази, ступінь очевидності доказів тощо);
- в) закликати сторони до усного слухання (яке може бути проведене за допомогою відеоконференції чи іншим комунікаційним способом).

У цих трьох вищеперелічених випадках суд повинен винести рішення протягом 30 днів з дня вчинення відповідних дій. При цьому, якщо витребувані докази не будуть надані суд винесе рішення на підставі наявних доказів. Рішення винесені в процедурі по справах з малою ціною позову вступають у законну силу негайно, не дивлячись на можливість оскарження.

На четвертій стадії можливе оскарження або перегляд рішення, винесеного в порядку даної процедури. До порядку оскарження рішення застосовуються норми національного законодавства. В той же час перегляд рішення допускається тільки, якщо відповідач був неналежно повідомлений про усні слухання та пропуск строків для обґрунтування його позиції відбувся не по його вині або відповідач не міг надати обґрунтований відзив через форс-мажорні чи інші обставини, що виключають його вину. Якщо суд встановить наявність хоча б одної з вищеперелічених обставин, його рішення анулюється.

Заключною стадією процедури по справах з малою ціною позову є примусове виконання рішення, яке здійснюється відповідно до норм національного законодавства [5].

Чинне українське законодавство не передбачає спеціальних правил щодо розгляду справ з малою ціною позову, таким чином вони розглядаються в загальному позовному порядку. В науковій літературі піднімається проблема судового розгляду таких спорів, проте ґрунтовних досліджень є явно недостатньо. Вчені, як правило, пропонують два шляхи вирішення даної проблеми. Перший полягає в створенні системи мирових судів, які повинні розглядати такі спори [6, с. 143]. Навряд чи така позиція є прийнятною зараз для України, оскільки наша судова система є і так досить складною, і ще більше ускладнювати її не має змісту. Якщо ж мирові суди не будуть входити до загальної судової системи [6, с. 143], то взагалі виникне ситуація, коли функції по здійсненню правосуддя перейдуть до інших органів, якщо законодавець визначить, що такий спір малозначний, що вважаю є неприйнятним. Окрім того, варто зазначити, що чинне законодавство допускає альтернативні способи вирішення спорів, зокрема за допомогою третейських судів. Проте, сторони рідко звертаються до таких органів, особливо, якщо це стосується малозначних спорів. В той же час, незважаючи на критику судової гілки влади в необ'єктивності та корупції, навіть у спорах з малою ціною позову сторони звертаються до суду для вирішення справи по суті. Окрім цього, не можна ставити досягнення основного завдання цивільного судочинства (справедливий, неупереджений та своєчасний розгляд і вирішення цивільних справ з метою захисту порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод чи інтересів), в залежність від ціни позову.

Другий підхід полягає в тому, що до наказного провадження можна було б віднести будь-які обґрунтовані вимоги, грошовий вираз яких не перевищує певного розміру, наприклад 100 мінімальних розмірів оплати праці [7, с. 57]. Вважаємо, що така думка є не зовсім коректною, оскільки це суперечить самій природі наказного провадження. Наявність спору між сторонами незалежно від грошового розміру вимог вже виключає можливість розгляду в порядку наказного провадження, де можуть розглядатися тільки безспірні вимоги.

Для забезпечення доступності, швидкості та ефективності судового розгляду, максимального захисту прав, свобод та інтересів суб'єктів цивільних правовідносин, а також часткового розвантаження судів, вважаю за доцільне запровадити спеціальну процедуру для розгляду спорів з малою ціною позову, яка повинна ґрунтуватися на положеннях Регламенту Європейського Парламенту та Ради Європейського Союзу «Про заснування європейської процедури врегулювання спорів з невеликою ціною позову». При розробці вітчизняного законопроекту про врегулювання провадження по розгляду спорів з малою ціною позову, потрібно виходити з наступного:

а) це має бути окремий вид провадження до якого застосовуватимуться загальні положення позовного провадження;

б) він має чітко відмежовуватися по об'єктному критерію від наказного провадження, при чому в цьому порядку повинні розглядатися і ряд спорів, які не матимуть майнової оцінки (наприклад, трудові, сімейні, соціально-забезпечувальні, речові (незаконне володіння, сервітут), спори по інтелектуальній власності, окремі договірні спори (найм (оренда), надання послуг, визнання недійсними чи розірвання деяких договорів тощо));

в) застосування принципу змагальності (надання можливості відповідачу подати письмовий відгук разом з доказами, що підтверджують його позицію; можливість витребувати докази судом, якщо у відповідача виникають складнощі у їх отриманні), в той же час виклик сторін для подання усних пояснень не повинен допускатися, фактично дане провадження повинно проходити виключно у письмовій формі;

г) можливість перегляду рішення по спорах з малою ціною позову, судом який його виніс, проте по чітко визначених законом підставах.

Таким чином, для гармонізації вітчизняного цивільно-процесуального законодавства із законодавством Європейського Союзу, вважаємо за необхідне внести в чинний ЦПК України ряд змін, спрямованих на спрощення цивільного судочинства по окремих категоріях. Зокрема, зміни в інституті наказного провадження повинні бути спрямовані на суттєве розширення категорій справ, які розглядаються в цьому порядку, а також на спрощення порядку скасування судового наказу. Окрім цього, гострою є необхідність запровадження спеціальної процедури розгляду спорів з малою ціною позову. Такі зміни суттєво розвантажать українські суди, забезпечать доступність, швидкість та ефективність судового розгляду, а також сприятимуть максимальному захисту прав, свобод та інтересів учасників цивільних правовідносин.

References:

1. Forma 2C. Zvit sudiv pershoyi instantsiyi pro rozglyad sprav u poryadku tsyvilnogo sudochynstva za 2015 rik [Form 2C. Report of the courts of the first instance about hearing civil procedures in 2015]. Available at: [http://court.gov.ua/userfiles/2-C_2015\(2\).xls](http://court.gov.ua/userfiles/2-C_2015(2).xls). (accessed 12.05.2016). (In Ukrainian).
2. Regulation (EC) No 1896/2006 of the European Parliament and of the Council of 12 December 2006 creating a European order for payment procedure. Available at: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:32006R1896>. (accessed 12.05.2016).
3. Forma 2C. Zvit sudiv pershoyi instantsiyi pro rozglyad sprav u poryadku tsyvilnogo sudochynstva za 2009 rik [Form 2C. Report of the courts of the first instance about hearing civil procedures in 2009]. Available at: <http://court.gov.ua/userfiles/2-C-2009.xls>. (accessed 12.05.2016). (In Ukrainian).
4. Uzagalnennya Verhovnogo Sudu Ukrainy. Praktyka rozglyadu sudamy tsyvilnyh sprav u nakaznomu provadzhenni vid 01.07. 2007 roku [General conclusions of the Supreme Court of Ukraine. Practice of hearing writ proceedings by courts from 01.07.2007]. Available at: <http://www.scourt.gov.ua/clients/vs.nsf/0/2A588DD61838F27BC22573DF0033FF3A?Open>. (accessed 12.05.2016). (In Ukrainian).
5. Regulation (EC) No 861/2007 of the European Parliament and of the Council of 11 July 2007 establishing a European Small Claims Procedure. Available at: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/TXT/?uri=CELEX:32007R0861>. (accessed 12.05.2016).
6. Prylutskiy, S.V. (2010) Perspektyvy vprovadzhennya myrovogo sudu v umovah reformuvannya sudochynstva Ukrainy [Perspectives of implementing justice court in the conditions of reforming justice in Ukraine]. Visnyk Akademiyi advokatury Ukrainy [Bulletin of the Academy of Advocacy of Ukraine], 2010, No. 2, pp. 141-144. (In Ukrainian).
7. Reshetnyak, V.I., Chernyh I.I. (1997) Zaochnoye proizvodstvo i sudebny prikaz v grazhdanskom protsessyе [Judgment by default and court order in civil process]. Moscow, Publishing house «Judicial office «GORODETS»», 1997, 80 p. (In Russian).

Перспективы развития упрощенного гражданского судопроизводства в Украине с учетом гармонизации с законодательством Европейского Союза

Великорода Александр Михайлович, e-mail: alexvelykoroda@yahoo.co.uk

Прикарпатский юридический институт Национального университета «Одесская юридическая академия», Украина

Аннотация: В статье на основе анализа законодательства Европейского Союза исследуется возможность модернизации отечественного гражданского процессуального законодательства в направлении введения и расширения использования упрощенных форм гражданского судопроизводства, к которым следует отнести приказное производство, а также процедуру по разрешению споров с небольшой ценой иска. Для усовершенствования правового регулирования необходимо внести в действующий Гражданский процессуальный кодекс Украины ряд изменений, направленных на упрощение гражданского судопроизводства по отдельным категориям дел. В частности, изменения в институте приказного производства должны быть направлены на существенное расширение категорий дел, которые рассматриваются в этом порядке, а также на упрощение порядка отмены судебного приказа. Кроме этого, остро стоит необходимость введения специальной процедуры рассмотрения споров с малой ценой иска, производство по которым должно происходить в сокращенные сроки, в письменной форме без вызова сторон для дачи объяснений, однако с предвидением возможности пересмотра решения судом который его вынес.

Ключевые слова: упрощенное гражданское судопроизводство, приказное производство, процедура по делам с малой ценой иска, судебный приказ, судебное решение, судебное разбирательство.

Centre for European Reforms Studies a.s.b.l.
(Grand Duchy of Luxembourg)

European Reforms Bulletin
scientific peer-reviewed journal

2016
No. 2

Passed for printing 05.07.2016. Appearance 31.08.2016.
Typeface Times New Roman. Circulation 100 copies.

Design, computer page positioning, layout: **Centre for European Reforms Studies, a.s.b.l. Grand Duchy of Luxembourg**
All the articles are published in author's edition. Publishing institution: **Centre for European Reforms Studies, a.s.b.l. Grand Duchy of Luxembourg** (Registre de commerce et des sociétés, Luxembourg, F 10.340, siège social: L-1541 Luxembourg, 36, boulevard de la Fraternité),
+352661261668, e-mail: bulletin@email.lu, <http://cers.eu.pn/bulletin.html>